

1509/
A 73/1

Olomouc 1998

ROČENKA 1997

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE OLOMOUC

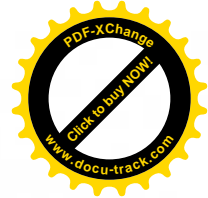

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE
OLOMOUC

ROČENKA 1997

A-PDF-SPLIT-DEMO - Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

Obsah

Ústav archeologické památkové péče v Olomouci <i>(Jaroslav Peška)</i>	5
Rok 1997 v Ústavu archeologické památkové péče v Olomouci <i>(Jaroslav Peška)</i>	10
Ekonomika ústavu v roce 1997 <i>(Jana Vysloužilová)</i>	20
Činnost oddělení konzervace a dokumentace Ústavu archeologické památkové péče v Olomouci v roce 1997 <i>(Mojmír Bém)</i>	21
Činnost oddělení terénního výzkumu Ústavu archeologické památkové péče v Olomouci v roce 1997 <i>(Petr Vitula)</i>	24
ODBORNÉ PŘÍSPĚVKY	
Domy na sídlišti kultury s lineární keramikou v Přáslavicích- Kocourovcí (okr. Olomouc) <i>(Jana Horáková)</i>	31
Záchranný archeologický výzkum v Olomouci-Slavoníně a Olomouci-Nové ulici v trati „Horní lán“ v letech 1995-1997 <i>(Mojmír Bém)</i>	45
Půdorysy domů na neolitickém sídlišti v Olomouci-Slavoníně <i>(Eliška Kazdová - Jaroslav Peška)</i>	56
Osídlení lokality Olomouc-Slavonín v období eneolitu <i>(Jaroslav Peška)</i>	70
Sídliště lidu kultury s nálevkovitými poháry v Přáslavicích <i>(Pavčina Procházková)</i>	83
K datování žárového hrobu H 46 ze střední doby bronzové na pohřebišti v Přáslavicích <i>(Klára Šabatová)</i>	100
Nález depotu bronzových předmětů u Loučky (okr. Přerov) <i>(Petr Vitula)</i>	106
Nové nálezy z Dolan (okr. Olomouc) <i>(Marek Kalábek)</i>	112
Záchranný archeologický výzkum v Kelči (okr. Vsetín) <i>(Aleš Drechsler, Dalibor Janiš)</i>	126

Ústav archeologické památkové péče Olomouc. Ročenka 1997.

Vydal ÚAPP Olomouc v roce 1998.

Odpovědný a odborný redaktor PhDr. Jaroslav Peška.

Překlad resumé Mgr. Miroslav Papoušek.

Grafická úprava, návrh obálky Antonie Pešková.

Titulní strana obálky:

Jívová-Tepenec 1997. Řez valem hradiska z pozdní doby bronzové.

Zadní strana obálky:

Olomouc-Slavonín 1996. Pracovní snímek z odkryvu hliníku.

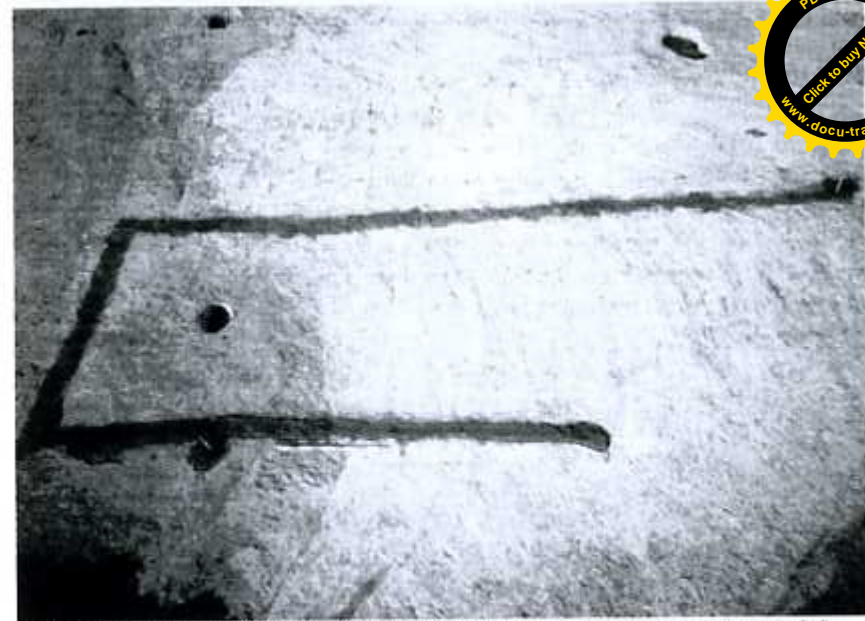
Vytiskla: Matice cyrilometodějská, s.r.o. Olomouc.

Náklad: 100 kusů

měření v trojrozměrných geodetických souřadnicích JTSK za pomoci totální stanice. Tato detailní měření jsou posléze zpracovávána počítačově v geografickém informačním systému programu MicroStation a pořízené výstupy se mohou stát nedílnou součástí databáze nálezových zpráv.

Z předchozího výkladu je zjevné, že kompletní nálezová zpráva včetně kresebných a fotografických vyobrazení již v současné době může představovat pouze jeden z počítačových databázových záznamů, archivovaných na CD-Rom mediích, a to bylo nesporně cílem našeho úsilí. Cílem nikoli však konečným, protože dalším je představa, že takto zpracovaná nálezová zpráva umožní čerpat informace např. prostřednictvím internetu.

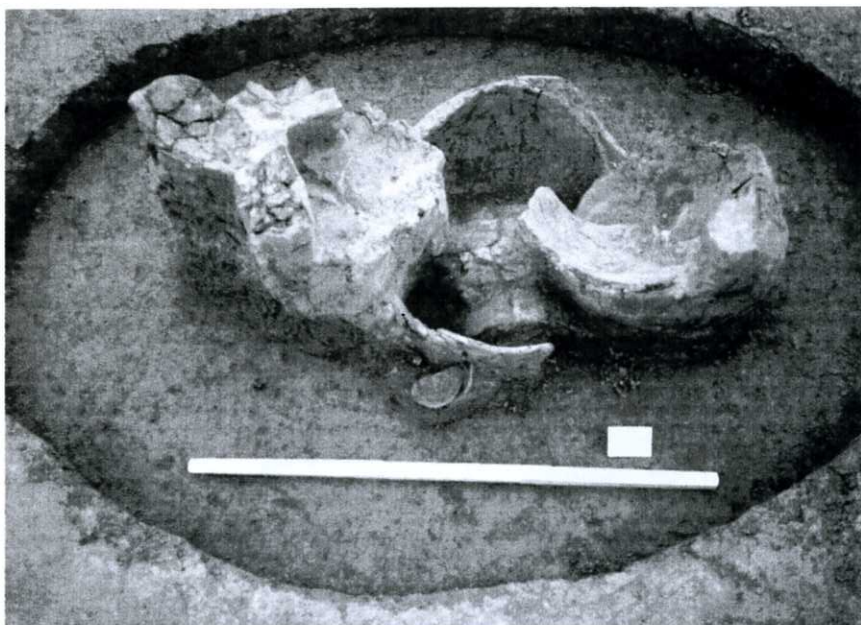
Petr Vitula
vedoucí oddělení terénního výzkumu

Přáslavice - Díly pod dědinou 1995. Půdorys žlábkem vymezené stavby ze střední doby bronzové.

Přáslavice - Díly pod dědinou 1996. Jámová pec na sídlišti ze střední doby bronzové.

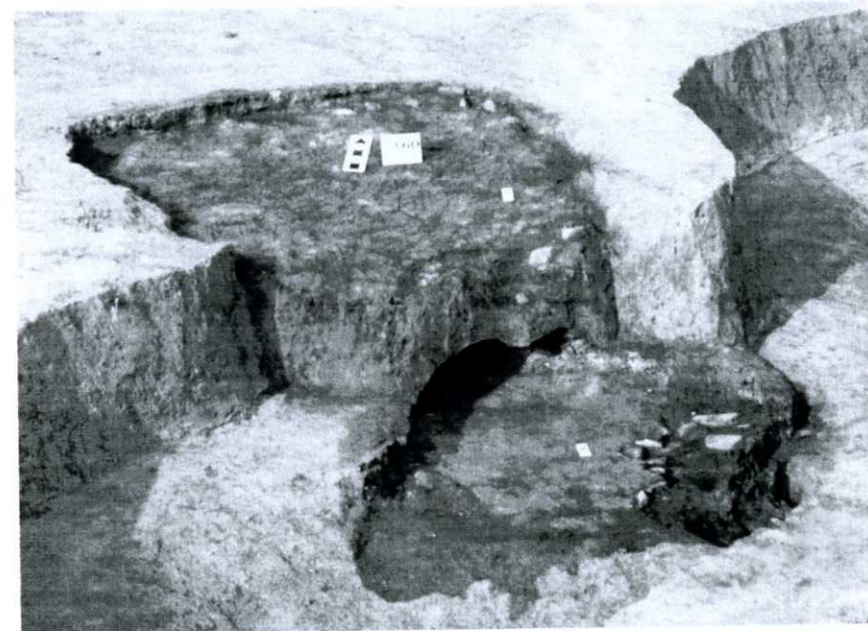
Přáslavice - Díly pod dědinou 1996. Žárový hrob s keramickou výbavou.

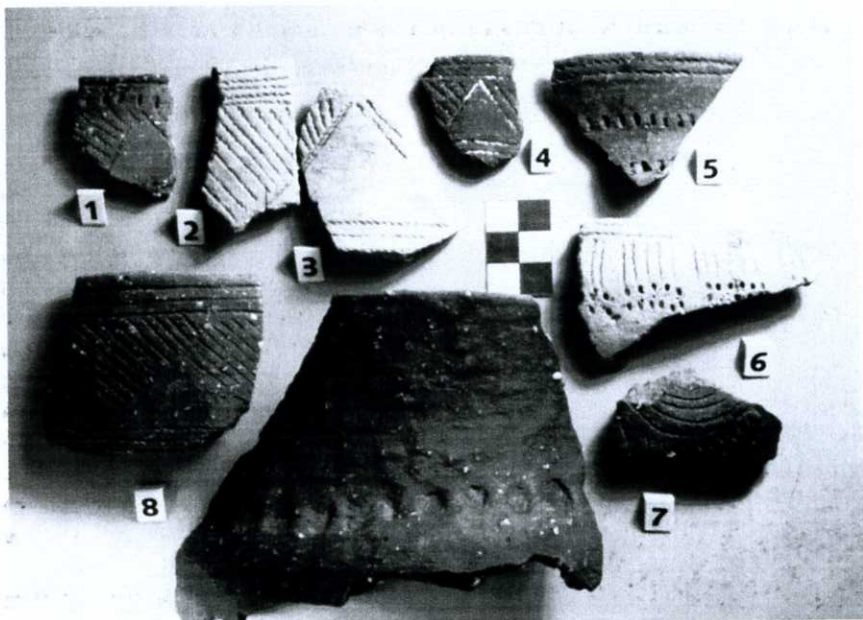
Blatec 1997. Bohatý žárový hrob z doby halštatské a hrob kultury se šňurovou keramikou narušené rýhou pro kabel.

Bohuslávky 1997. Dlouhý kůlový dům kultury s lineární keramikou.

Loučka 1997. Pece na sídlišti kultury s lineární keramikou.

Olomouc-Slavonín - Horní lán 1997. Výběr keramiky z osady kultury kulovitých amfor.

Přáslavice - Díly pod dědinou 1996. Kostěná a parohová industrie z jámy kultury nálevkovitých pohárů.

Domy na sídlišti kultury s lineární keramikou v Přáslavicích Kocourovci (okr. Olomouc)

Jana Horáková

V letech 1994 - 95 provedl ÚAPP Olomouc rozsáhlý záchranný výzkum části sídliště kultury s lineární keramikou (dále jen LnK) na katastru obce Přáslavice - Kocourovce (okr. Olomouc) v poloze „Na širokém“, vzdálené 8,5 km V až JV od Olomouce. Lokalita leží v nadmořské výšce 303 - 317m na mírném svahu zhruba 300 m severozápadně od obce Kocourovce po obou stranách původní komunikace Olomouc - Lipník nad Bečvou. Leteckou prospekci byla identifikována přítomnost zahloubených objektů až po východní okraj Přáslavic; výzkum odkryl pouze část sídliště, jehož celkovou rozlohu je možné odhadovat na 10 - 15 ha. Jelikož je na lokalitě zastoupena pouze jediná kultura, je nutno vzhledem k jejímu rozsahu předpokládat vícefázové osídlení. Značný časový rozptyl můžeme pozorovat především na keramickém materiálu, který naleziště datuje do období od staršího (I b) až po nejmladší (III) stupeň kultury s LnK, v němž se projevují vlivy z prostředí železovské kultury.

Lokalita se nachází na území geograficky vymezeném od severu pohořím Nížkého Jeseníku, resp. jeho jižní částí - Tršickou pahorkatinou, za kterou dále na východ pokračují Oderské vrchy. Je rozložena v mělkém úvalovitém údolí kolem dnes již zaniklé vodoteče a na větší části rozsáhlého svahu nad potokem Vrtůvkou se sklonem k Z až SZ. Na západě ohraničuje toto území řeka Morava tvořící osu Hornomoravského úvalu, na jihu Hostýnské vrchy. Směrem na východ se otvírá Moravská brána, která je, podobně jako Hornomoravský úval, součástí tzv. Vněkarpatských sníženin. Sníženiny na neogenních a kvartémních sedimentech mají nížinný a pahorkatinný reliéf měkkých tvarů. Hlavním půdním typem okrajových částí sníženin jsou mocné sprašové návěje (Demek 1965, 215; Demek - Novák 1992, 37).

Ve dvou sezonách byla odkryta plocha o celkové rozloze 2 ha, na níž bylo prozkoumáno 519 sídlištních objektů (stavebních jam, hliníků včetně zásobních jam pro uskladnění obilí), 22 pecí a množství půdorysů nadzemních staveb kůlové konstrukce. To s sebou přineslo obrovské množství keramického materiálu (kolem 15 tis. zlomků), mazanice, několik přeslenů a dokonce část hliněné antropomorfní plastiky - odlomená hlavička zdobená rytými liniemi, jež původně zřejmě tvořila součást nádoby (aplikovaná plastika). Součástí nálezového celku je také množství broušené a štípané industrie, zatímco organických zbytků (kosti, uhlíky) se zachovalo minimum.

Výzkum zachytil V a částečně i JV okraj osady. Na rozdíl od střední až západní části zde byla nižší koncentrace objektů i půdorysů. Objekty při východním okraji obsahovaly zpravidla méně materiálu a stavební jámy nejvýchodněji položených domů neobsahovaly takřka žádný keramický materiál. Při dataci těchto domů jsem byla nucena opírat se pouze o typologický rozbor půdorysů. Pokud stavební jámy obsahovaly dostatečné množství vhodného

datovacího keramického materiálu, ověřovala jsem výsledky typologického rozboru analýzou keramiky.

Pozoruhodné je, že všechny prozkoumané půdorysy kúlových staveb se nacházely v severní části zkoumané plochy, mnohé z nich těsně při jejím okraji, takže zasahovaly mimo plochu a nemohly být v úplnosti prozkoumány. I přes tento nedostatek bylo možno jednotlivé půdorysy typologizovat a alespoň rámcově stanovit jejich relativně chronologické postavení. Naopak v J až JV části osady byla patrná vyšší koncentrace jam a pecí, zachovaný půdorys se zde nevyskytl žádný. Pouze jednotlivě roztroušené jamky naznačují možnou přítomnost nějakých kúlových konstrukcí; skutečné dlouhé nadzemní domy však v tomto prostoru pozitivně prokázány nebyly.

Existenci skutečných domů, jejichž pozůstatky mohly být zničeny orbou, by napovídala dispozice některých objektů protáhlého tvaru klasifikovatelných jako stavební jámy. Tyto jámy lemují ze dvou stran obdélníkový prostor, který svými rozměry a tvarem odpovídá rozměrům dlouhého domu. Tento prostor je ovšem prázdný, nanejvýš s několika nepravidelně rozmístěnými kúlovými jamkami. Naznačené možnosti však prozatím nebyla věnována hlubší pozornost, bude nutno ji prověřit v souvislosti s předpokládaným pokračováním osídlení přáslavického sídliště. Vlastní výzkum ani jeho dosavadní zpracování totiž neprokázal výskyt sídelních objektů, jež by byly ve vztahu k množství objektů s keramikou z mladšího a pozdního stupně LnK (obr. 4). Všechny prozkoumané domy totiž spadají do starší fáze I b moravské LnK (Tichý 1960; 1962, 290).

Na základě pozitivně zjištěných skutečností však spíše předpokládám v jižní prozkoumané části hospodářské zázemí osady, zatímco vlastní obydlí se nacházela severně od tohoto okrsku. Pozůstatky kúlových staveb jsou zde rozmístěny takřka pravidelně do řady vedle sebe, zřejmě podle předem stanoveného plánu. Také jejich orientace je víceméně shodná; dlouhá osa domů je orientována S-J směrem s odchylkou od 6° do max. 30°; při východním okraji jsou odchylky menší.

Vzdálenosti mezi jednotlivými domy se pohybují mezi několika až několika desítkami metrů (ve východní části jsou rozestupy větší); směrem k západu zástavba houstne. Vyskytly se i případy velmi těsného dotyku, popř. křížení dvou staveb. V takovýchto případech pak nelze domy považovat za současné. Pro posuzování nesoučasnosti jednotlivých staveb je nutno mimo vlastní půdorys vymezit také tzv. vnější užitkový prostor, který tvoří pás v nejbližším okolí domu do vzdálenosti 5 m, obloukovitě rozšířený na jižní straně v místech předpokládaného vstupu. V takto vymezeném prostoru kolem půdorysu leží zpravidla stavební jámy mající bezprostřední vztah k domu. (Pavlů 1974, 470).

Hovořím-li o křížení půdorysů neolitických domů, mám na mysli spíše takové situace, kdy byl mladší dům postaven v bezprostředním sousedství staršího, a to tak, že na sebe zdánlivě navazují svými kratšími stěnami. Skutečná křížení nejsou na neolitických sídlištích příliš častá a většina půdorysů se vzájemně respektuje (Modderman 1970, 203). S křížením půdorysů souvisí

otázka celkového počtu domů, jakož i jejich počtu v jednotlivých stavebních fázích přáslavického sídliště. Při výzkumu bylo původně rozpočítáno 15 půdorysů. Jejich analýzou, která byla součástí mé diplomové práce, jsem rozpoznala tři případy křížení. Tím se zvýšil počet domů na zkoumané ploše na 15. Původně rozpoznané domy byly označeny velkými tiskacími písmeny L, M a N (obr. 1). Další tři jsem označila písmeny L, M a N (obr. 1).

Ukázalo se, že ve třech případech se nejedná o půdorys jediného domu, přestože jeho délka by ani v takovémto případě nebyla nijak extrémní (okolo 30 m), nýbrž že je nutno uvažovat o dvou nesoučasných půdorysech (jde o uskupení domů E - L, H - M a G - N). V těchto případech byl mladší dům postaven v bezprostřední blízkosti staršího. Avšak pouze v případě domů G a N můžeme hovořit o skutečném křížení půdorysů, zatímco u prvních dvou jde spíše o velmi těsné sousedství a tudíž narušení vnějšího užitkového prostoru, což je také znakem jejich nesoučasnosti (Pavlů 1974, 470).

K vyčlenění dalších samostatných půdorysů ze stávajících mě vedly především následující skutečnosti:

1. Výskyt kúlových jamek oválného tvaru. Ze zkušenosti víme, že ty se vyskytují pouze v jižní části starolineárních velkodomů, zpravidla v několika vnitřních řadách (v našem případě max. 2 řady). Do nich byly zasazovány vždy dva kúly nedosahující do výše vnějších stěn, které nesly zvýšené vnitřní patro - sýpku (Soudský 1966, 29; Pavlů 1981, 534). Oválné jamky mohou být v některých případech nahrazeny kruhovými, řazenými po dvou těsně za sebou; funkčně jde o totéž. Tím je dáno nápadně hustší zastavění vnitřní plochy v jižní části domu oproti jeho ostatním částem, zejména střední části, kterou chápeme jako obytnou v užším slova smyslu.

Pokud se však oválné kúlové jamky vyskytly na dvou různých místech zdánlivě jediného půdorysu několik metrů od sebe vzdálených (domy E a L) nebo pokud se nacházely na jiném místě než v jižní části (uprostřed půdorysu u obou dalších případů), pak je zřejmé, že nemůže jít o jediný půdorys. V takovém případě považuji dvě místa s výskytem oválných jamek za jižní části dvou různých domů. Např. u domů E a L jsou tato místa od sebe vzdálena 22 m, což reprezentuje délku středně velkého trojčlenného domu.

2. Nepravidelnost vnitřního uspořádání kúlových jamek, která se projevovala zejména u půdorysů E - L a G - N. Domy kultury s LnK vykazují značnou unifikovanost v celé oblasti jejího rozšíření - pětiřadá kúlová konstrukce, kde krajní podélné řady tvoří vnější stěny domu, vnitřní trojice zpravidla mohutnějších kúľ nesou střechnu. Toto uspořádání nacházíme také u přáslavických domů. Ve zmíněných případech však dochází k překrývání těchto relativně pravidelných řad, což není případ nikterak ojedinělý (srov. Pavúk 1994, 25-49).

3. Směr dlouhé osy domu. Ve zmíněných případech potvrzuje existenci dvou půdorysů i značné vychýlení dlouhé osy. Např. vzájemná odchylka dlouhých os domů E a L představuje 7°, u domů H a M pak 8°; v případě domů G a N je odchylka méně zřetelná - pouhé 3°. V každém případě by to znamenalo zalomení půdorysu v určitém bodě, což je představa poněkud nereálná. Všechny tyto znaky byly u zmíněných tří případů více či méně zřetelné. Za nejsložitější situaci považuji případ půdorysů E a L, v jejichž těsném sousedství se nacházejí ještě půdorysy F a D.

Modelu cyklického zemědělství odpovídá představa, že osada byla ve svém původním prostoru po určité době opuštěna (vyčerpání obdělátné půdy v jejím bezprostředním okolí, destrukce většiny obytných staveb, nárůst počtu obyvatel osady apod.) a přestěhována na jiné místo (Soudský 1966, 58). Po určité době byla původní osada znovu osídlena, čímž se vytvořila relativně hustá zástavba, která je pro neolitická sídliště charakteristická (Pavlů 1977, 7-9).

V jedné stavební fázi neolitické osady se předpokládá spíše volnější uspořádání jednotlivých domů s dostatkem volného prostoru kolem každého z nich. Tento prostor zajišťoval určité hospodářské zázemí v bezprostřední blízkosti domu a zajišťoval jeho stavitelům dostatečné množství hlíny pro omazání stěn. Stavební jámy, z nichž byla hlína těžena, byly sekundárně zaplněny odpadem z domu a jsou tak rozhodující pro datování jednotlivých domů (Soudský 1966, 33; Modderman 1970, 203).

Pro objektivní hodnocení vztahů mezi domy a ostatními objekty je nutno vedle vlastního půdorysu zcela mechanicky definovat ještě tzv. vnější užitkový prostor, který tvoří pás v nejbližším okolí domu do vzdálenosti 5 m, obloukovitě rozšířený na jižní straně v místech předpokládaného vstupu. (Pavlů 1974, 470). V takto vymezeném prostoru leží zpravidla stavební jámy mající bezprostřední vztah k domu. Ty tvoří spolu s půdorysem tzv. stavební komplexy. Skupiny domů, resp. stavebních komplexů a izolovaných objektů vykazující shodné znaky tvoří stavební fázi sledovaného sídliště, což je nejkratší časový úsek trvání určité osady na jednom místě. (Pavlů 1974, 466).

V době zpracování předkládaného tématu nebyla ještě provedena celková analýza keramického materiálu v kontextu celého sídliště. To představuje náročný a časově rozsáhlý úkol a jelikož jsem se tématem lineárního domu zabývala v rámci diplomové práce (Horáková 1998), nebylo tak široké pojetí možné. Z toho důvodu jsem dosud zpracovala pouze část sídliště se stavebními komplexy. Výsledky, k nimž jsem dospěla, nyní ve zkrácené formě předkládám.

Přestože základní konstrukce domu kultury s LnK je v celé oblasti jejího rozšíření stejná, bylo možno rozlišit několik typů. Typologie staveb se ukazuje jako účinná zejména pro oblasti s nedostatkem jiného vhodného datovacího materiálu, zejména keramiky. Dobře propracována byla např. v Holandsku, které ovšem představuje S-Z výspu lineární oikumeny (Modderman, 1970). Pro české prostředí byla tato typologie modifikována na základě pozorování v Bylanech (Modderman 1986). Ve své práci jsem se zaměřila na typologický rozbor

přáslavicích domů a jeho výsledky korigovala analýzou keramického materiálu ze stavebních jam.

Pro typologizaci lineárních domů je směrodatná jejich vnitřní členitost, naopak za méně podstatnou považují jejich délku. Z hlediska funkčního členění domu rozlišujeme tři části: jižní, střední (centrální) a severní. Právě počet jednotlivých částí je hlavním kritériem pro typologizaci domů. V Přáslavicích - Kocourovcích byly zjištěny jak dlouhé trojčlenné domy, tak i domy o dvou částech a jednoprostorové nečleněné domy menších rozměrů.

Jižní část plnila u staršího typu domů funkci sýpky; mladší domy ji postrádají. V jižní stěně se většinou předpokládá vchod, čemuž odpovídá i situace u všech přáslavicích domů. Obytnou v užším slova smyslu je centrální část domu. Ta zabírá největší plochu a je přítomna v každém domě. Je tvořena několika příčnými řadami kúlů v poměrně pravidelných rozestupech. Starším typem uspořádání kúlů v centrální části je tzv. Y- konfigurace, která redukuje tři příčné řady a nahrazuje je pouhými čtyřmi kúlů rozestavenými do podoby písmene Y. Tímto způsobem bylo dosaženo co největšího nezastavěného prostoru v obytné části domu. Y- konfigurace se váže výhradně na starší typ trojčlenného domu s jižní částí. Severní část je zpravidla nejkratší a tvoří závěr domu, její funkce však není vyhraněna tak, jako je tomu o obou předchozích částí. V některých případech bývá vymezena základovým žlabem, do něhož byla zapuštěna obvodová stěna (Modderman 1986, 393, obr. 29).

Rozborem půdorysů z Přáslavic - Kocourovců jsem dospěla k vyčlenění 3 typů nadzemních kúlových staveb (obr. 2).

Typ 1

Je reprezentován starolineárním velkodomem členěným na 3 části. Řadím sem domy E, G, L, K, H a I. Jižní část je tvořena buď dvěma řadami oválných kúlových jamek za sebou (domy G, E, L) nebo jednou řadou oválných kombinovaných s hustěji řazenými okrouhlými kúlů (I, K, H). U posledně jmenovaného je sice dochována pouze jediná oválná jamka v JV rohu, ostatní je však možno předpokládat. Takto řešená jižní část domu, resp. její přítomnost ve zmíněné podobě je chápána jako jeden z typologicky starobylých prvků. Podobně je tomu i v případě Y-konstrukce v centrální části domu. Ta byla na přáslavicím sídlišti jednoznačně prokázána u domů H a I. V případě domu H lze hovořit spíše o mírně deformovaném Y, jehož ramena jsou nestejně dlouhá a nožka nesměřuje kolmo na západní stěnu. Přítomnost Y-konstrukce u 2 z 9 domů, které řadím do starší vývojové fáze osídlení přáslavicího sídliště, jednoznačně vyvrací původní Tichého domněnku o neexistenci této konstrukce v moravském prostředí (Tichý 1962, 254). Oba domy leží ve východní části sídliště, kde se nachází více typologicky starších staveb s nepočtým keramickým materiálem (zpravidla pouze nezdobené zlomky hrubé keramiky). Koncentrace půdorysů i bohatost obsahu jejich stavebních jam roste směrem k západu, resp. SZ. Velmi pěkným příkladem starolineárního trojčlenného domu se zesílenou konstrukcí jižní části a Y-konstrukcí v části centrální je půdorys domu I. Jeho severní část je lemována

Podle výsledků měření je zřejmé, že se na zkoumané ploše projevuje celková tendence, a to ubývání hustoty osídlení směrem severním a východním, zatímco k J a Z - tj. k potoku zvanému Nemilanka - sídlištních aktivit přibývá. Příčinou mohou být hydrologické poměry, orientace ke světovým stranám apod. U nalezených pohřebišť lze předpokládat jiná kritéria pro výběr nejvýhodnější polohy, proto zaujímají spíše centrální a severní část svažitého území tratě Horní lán (velkomoravské a mladohradištní hroby na pozemcích firem JEDNOTA, CARMAGNUS a Mercedes; únětické pohřebiště starší doby bronzové na místě rodinných domků GEMO).

Pozemek firmy CARMAGNUS, který byl zkoumán v letech 1996-97, obklopuje budoucí centrum Mercedes-Benz na SV, SZ a Z straně, přičemž směřování k různým světovým stranám nejlépe označuje jeho 3 výrazné části, které se liší jak z hlediska četnosti a druhu zjištěných archeologických objektů, tak z hlediska podmínek, za nichž byl ZAV prováděn.

Největší část pozemku (SV od Mercedesu) zahrnuje v sobě kromě bývalého pole také jednotlivé parcely zahrádkářské kolonie v těsné blízkosti silnice z Olomouce do Brna. Tato skutečnost ovlivnila negativně výsledky archeogeofyzikálního měření, neboť množství recentních kovových předmětů obsažených v ornici zde bylo natolik značné, že došlo k překrytí lokálních kladných izometrických anomálií. Zahrádkářská činnost se navíc ukázala jako více destruktivní, vzhledem k pravěkým památkám, než dlouholetá zemědělská orba (studny, sklepy, kořeny stromů apod.). Také mimo bývalé zahrádky byl výsledný počet skutečně zjištěných a prozkoumaných pravěkých objektů velmi malý, a to přesto, že na celé ploše byl pečlivě prováděn dohled při skrývkách ornice stroji UDS. Práce buldozerem byla povolena jen v místech, kde sídelní či jiné aktivity evidentně vyznívaly (v SV části parcely podél pozemku Výzkumného ústavu zelinářského). Na této části zkoumané plochy byly nalezeny jen objekty sídlištního druhu, kulturně určené od neolitu až po dobu bronzovou.

Menší část pozemku trojúhelníkového tvaru (jehož jeden vrchol konvenuje s geodetickým bodem o nadmořské výšce 231,60 m) je vklíněna mezi areál Mercedesu (přiléhá k němu od SZ strany) a bývalou polní cestu, která je prodloužením ulice P.I.Čajkovského. Na této ploše byla poprvé zjištěna existence pohřebiště velkomoravského stáří, které pak spolu s mladším pohřebištem mladohradištním pokračuje a vyznívá na pozemku prodejního centra Mercedes-Benz.

Ke skrývce ornice na této části plochy výzkumu je třeba učinit následující poznámku. V místech, kde se rozdvouje mělký příkop jdoucí severojižním směrem přes celou lokalitu (obj.321a, 321b), tj. přibližně v blízkosti hrobů H 11 - H13, došlo nepochybně vinou obsluhy stroje UDS ke zničení západní (paradoxně hlubší) větve zmíněného příkopu, a to v délce asi 3,5-4,0 m. Situace po začistění terénu a následně i na plánu lokality proto budí zdání, že v těchto místech existoval průchod, případně vstup do nějakého ohrazeného areálu. To se však podle terénních pozorování nezakládá na pravdě. Také přerušení východní části příkopu v místě hrobu H11 není překvapující, neboť východní

větev příkopu je po celé její délce výrazně mělká (na nedalekém profilu její zachovaná hloubka jen 6 cm). Z dětského hrobu H11 se také do výšky 10 cm jeho výplně.

Poslední část plochy pozemku firmy CARMAGNUS se nachází na SV straně od Mercedesu a má nepravidelný tvar. Jeho severní trojúhelníková část, přiléhající opět k bývalé polní cestě ve směru ulice Čajkovského, byla zkoumána v r. 1996, zatímco jižní část, na níž byla na konci roku 1996 navržena mezideponie ornice, byla odkryta až na jaře roku 1997 (jedná se asi o 3 000 m² plochy).

Složité situace nastala na rozhraní ploch, které byly zkoumány v r. 1996 a v r. 1997 pracovníky ÚAPPOL, a to z hlediska návaznosti zkoumaných objektů a jejich správné identifikace a kompletace na vznikajících plánech. I když čtvrtá síť používaná na celé lokalitě byla geodeticky přesně v jednotlivých letech výzkumu navázána, problémy způsobila samotná existence mezideponie ornice na ploše skrývané až v roce 1997. Půda pod ní byla značně ulehlá, při odstraňování se vytrhávala ve větších kusech a navíc nedisciplinovaností řidičů nákladních aut došlo k dalšímu ztuhnutí právě odkrývané plochy. Tím se stalo reálným zničení menších objektů v prostoru půdorysu domu A/96. Také kompletace velkého hliníku č. 374 byla obtížná - zvláště v místech nálezů mnoha hliněných textilií závaží v objektu č. 371.

Ze zcela jiných důvodů se zkomplikovala situace i na rozhraní ploch zkoumaných jednak ÚAPPOL, jednak ÚAPPBO (tj. CARMAGNUS a Mercedes-Benz). Ve třech případech zkoumané objekty nerespektovaly stanovenou hranici a proto byly oběma archeologickými organizacemi označeny různě. Odlišné označení stejných objektů představuje nejen technický problém, ale může mít vliv i na jejich interpretaci (např. skutečné rozměry domu A/97 se asi nepodaří exaktně určit).

V roce 1997 byla zkoumána i plocha, na níž firma GEMO začala stavět rodinné domky. Podmínky výzkumu zde byly relativně dobré, zvláště vzhledem k předchozí znalosti půdních podmínek. Situaci zkomplikovala jen existence deponie ornice při západním okraji staveniště, která svou vahou ztuhla ornici i podloží a ztížila možnosti dalšího výzkumu únětických hrobů které budou pravděpodobně zasahovat až pod ni.

K nejzajímavějším objevům zjištěným při ZAV patří objev nadzemních kůlových domů kultury s vypíchanou keramikou (viz samostatný článek) a unikátního sídliště středodunajské mohylové kultury. Na části tohoto sídliště, kterou bylo dosud možno prozkoumat, bylo zjištěno celkem 5 půdních výsů nadzemních kůlových domů vymezených základovým žlábkem, z toho 3 kompletní, 1 porušený (v superpozici s dalšími objekty) a pravděpodobně zrušen dalšího domu. Skupinu těchto domů doplňují 4 půdorysy kůlových nadzemních domů bez základového žlábků a v jednom případě jen menší přístřešek.

Ačkoliv problematika mohylového sídliště bude ještě zevrubně studována a bude podrobněji popsána ve speciálních studiích, pro doplnění tohoto článku je vhodné se zmínit o prvním z objevených domů (A/95), který poskytne dobrou představu o charakteru zástavby na tomto sídlišti.

Dům A/95 (obr.3) má rozměry cca 18,5 x 7,5 m, je orientován od ZJZ k VSV svou delší osou a zastavěná plocha činí cca 134 m². Stěny měl v celém půdorysu vymezeny základovým žlábkem, po obvodu byla konstrukce z vnější strany zesílena nejméně 23 dřevěnými kůly. Rohové kůly byly poněkud větší a hlubší (30-40 cm) než kůly ostatní (hloubka 20-30 cm). Vstup do domu lze předpokládat na JV straně v místě přerušení základového žlabu.

Na jižní straně měla stavba otevřený přístřešek vymezený mělkým žlábkem a kůlovými jamkami. Na podélné ose stavby, blíže ke vchodu, byla v interiéru zjištěna velká zásobní jáma oválného půdorysu o Ø 130-150 cm a hloubce 120 cm s koncentrací keram. střepů v horní části objektu. Na opačné straně osy domu, v hloubi interiéru, se nacházel kruhový objekt o Ø 100 cm a hloubce 110 cm, který by bylo možno interpretovat jako cisternu na vodu. Vnitřní stěna cisterny a její dno byly totiž tvořeny cca 10 cm silnou kompaktní vrstvou pestrých jílů. Při povrchu objektu byla v jeho horní části zjištěna kůlová jamka, částečně zasahující do jílové vrstvy, která by nějak mohla souviset s funkcí cisterny. Půdorys domu byl v Z části přerušen pravděpodobně mladším žlabem s černou hlinitou výplní, který protíná celou lokalitu od S k J. Za unikátní je možno považovat objev zbytku původní severní stěny domu omazané hlinou s otisky horizontálního břevna a stopami spáleného dřevěného kůlu (vše na vnější straně základového žlábků), a to až do výše 30 cm a délky 50 cm. Stopy požáru dokládají způsob zániku nejen tohoto domu, ale pravděpodobně i celého sídliště. Uprostřed interiéru byl zjištěn v úrovni podlahy prostor se zbytky 13 hliněných závaží, 6 celými nádobami a keram. střepy ze 3 dalších nádob.

K hodnotným nálezům na ploše, kterou zkoumal ÚAPPOL, patří kamenný kadlub na odlévání bronzové břitvy a jehlic, mazanícová výzdoba hliněných domů, měděná drátěná ozdoba kultury zvoncovitých pohárů, kamenný sekeromlat a bronzová sekerka kultury únětické apod.

V letech 1995 - 1997 bylo na ploše firem OMV, FORD CARMAGNUS, JEDNOTA a GEMO prozkoumáno a zdokumentováno pracovníky ÚAPPOL celkem 1097 archeologických objektů. Nalezené artefakty umožnily kulturně určit více nebo méně přesně 614 objektů (včetně hrobů). Z tohoto počtu náleží do období neolitu 84 objektů, a to vesměs do období kultury s vypíchanou keramikou. Eneolitického stáří bylo 32 objektů a hrob H15 v sídlištním kontextu - z toho 1 objekt boleslázké skupiny kultury s kanelovanou keramikou, 6 objektů kultury s kulovitými amforami, 6 objektů a hrob H15 v sídlištním kontextu kultury Kosihy-Čaka, 14 objektů kultury zvoncovitých pohárů a 5 objektů, které jejich inventář umožnil datovat jen rámcově do eneolitu. Nejvíce objektů náleželo době bronzové, a to 404. Z doby únětické kultury bylo objeveno celkem 33 kostrových hrobů a pravděpodobně 1 sídlištní objekt, středodunajské mohylové kultuře mohlo být připsáno 328 objektů, slezské fázi KLPP náležely 3 objekty a jen rámcově do doby bronzové jich bylo zařazeno 39. Ze střední doby hradištní bylo objeveno 37 kostrových hrobů a pravděpodobně 1 sídlištní objekt. Novověku lze připsat 8 objektů a jen obecně do pravěku lze zařadit 47 objektů.

Na pozemku firmy Mercedes-Benz (ÚAPPBO) bylo podle údajů 377 sídlištních objektů a 118 hrobů, z toho asi 48 velkomor. mladohradištních, 21 blíže neurčitelných hradištních hrobů a 2 hroby doby bronzové - kultury středodunajské mohylové. Ze sídlištních objektů bylo možno kulturně určit jen 232 (včetně hrobů), a to do období neolitu - 84, eneolitického stáří bylo 17 (kultura kulovitých amfor - 1, kultura Kosihy-Čaka - 13, moravská šňůrová keramika - 1, obecně eneolit - 2), do doby bronzové bylo zařazeno 76 objektů (k. únětická - 1, středodunajská mohylová kultura - 32, doba bronzová obecně - 43), pravěkého stáří byly 3 objekty a z doby hradištní také 3.

Přehledné vyjádření předcházejících údajů je možno vyčíst také z tabulky, která tvoří závěr tohoto článku.

Archeologický výzkum na této lokalitě bude pravděpodobně pokračovat i v následujících letech, a to v souvislosti se záměry nových investorů a jejich stavební činností. Přitom budou získány nové poznatky, které rozšíří naše dosavadní znalosti o prehistorickém a raně historickém vývoji lokality a potvrdí její významné postavení, a to nejen v rámci střední Moravy. Již dnes lze označit koncentrací domů kultury s vypíchanou keramikou z období neolitu za největší na Moravě a objev části sídliště ze střední doby bronzové za unikátní v rámci celé střední Evropy. Také existence dvou kostrových pohřebišť z 9. a 11. století s bohatými nálezy v hrobech vysoce postavených sociálních vrstev svědčí o hospodářském a kulturním významu Olomouce jako správního centra Moravy v tomto období.

	ÚAPPOL		ÚAPPBO		Σ
	sídl.objekty	hroby	sídl.objekty	hroby	
neurčeno	483	-	263	-	746
pravěk	47	-	3	-	50
neolit	84	-	15	-	99
eneolit	32	1	17	-	50
doba bronzová	371	33	76	2	482
stř.doba hradištní	1	37	3	116	157
novověk	8	-	-	-	8
Σ	1026	71	377	118	1592

**Archäologische Rettungsuntersuchung in Olomouc-Slavonín und
Olomouc-Nová Ulice in der Feldflur „Horní lán“ in den Jahren
1995-1997**
Mojmír Bém

Seit dem Jahre 1995 verläuft eine archäologische Rettungsuntersuchung südwestlich vom Zentrum der Stadt Olomouc an der Gemarkungsgrenze von Olomouc-Slavonín und Olomouc-Nová Ulice. Neuentdeckte Lokalität liegt auf rechtsufriger Terrasse des Flusses Morava in einer Seehöhe von 223 bis 237 m. Untersucht wurden auf einer Fläche von 7,48 ha bisher 1403 Siedlungsobjekte und 189 Gräber. Die größte Bedeutung haben nachfolgende Entdeckungen:

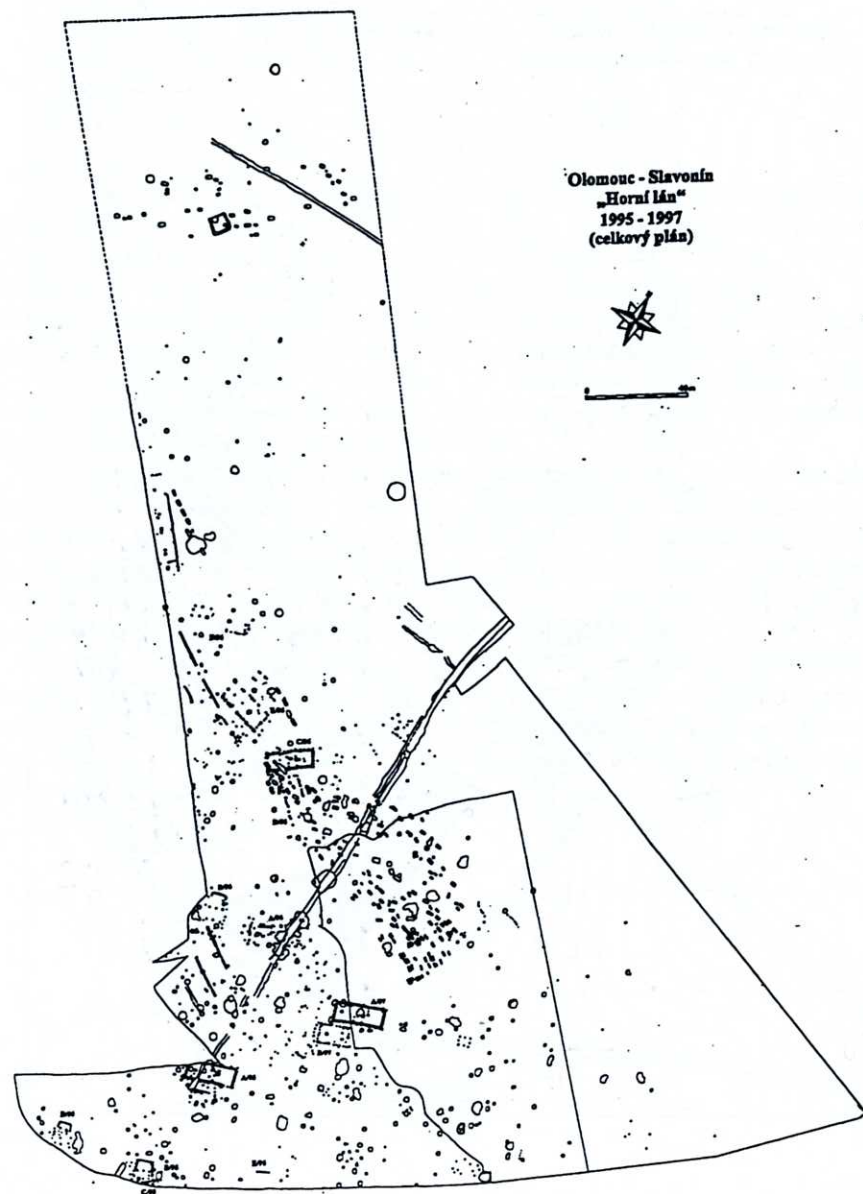
Entdeckt wurden vor allem 4 Grundrisse von Häusern der Stichbandkeramik aus dem Neolithikum, welche zur Zeit die größte Konzentration der Wohnbauten dieser Kultur in Mähren bilden.

Es wurden weiter eine Siedlung und zwei reiche Gräber aus der mittleren Bronzezeit aufgedeckt, die der mitteldanubischer Hügelgräberkultur angehören; im freigelegten Teil der Siedlung wurden Grundrisse von 5 ebenirdischen durch Grundgräbchen und Pfostenkonstruktion abgegrenzten Häusern und 4 Häuser mit einfacher Pfostenkonstruktion untersucht. Eine so ausgedehnte Siedlung hat bisher keine Analogie in Mähren.

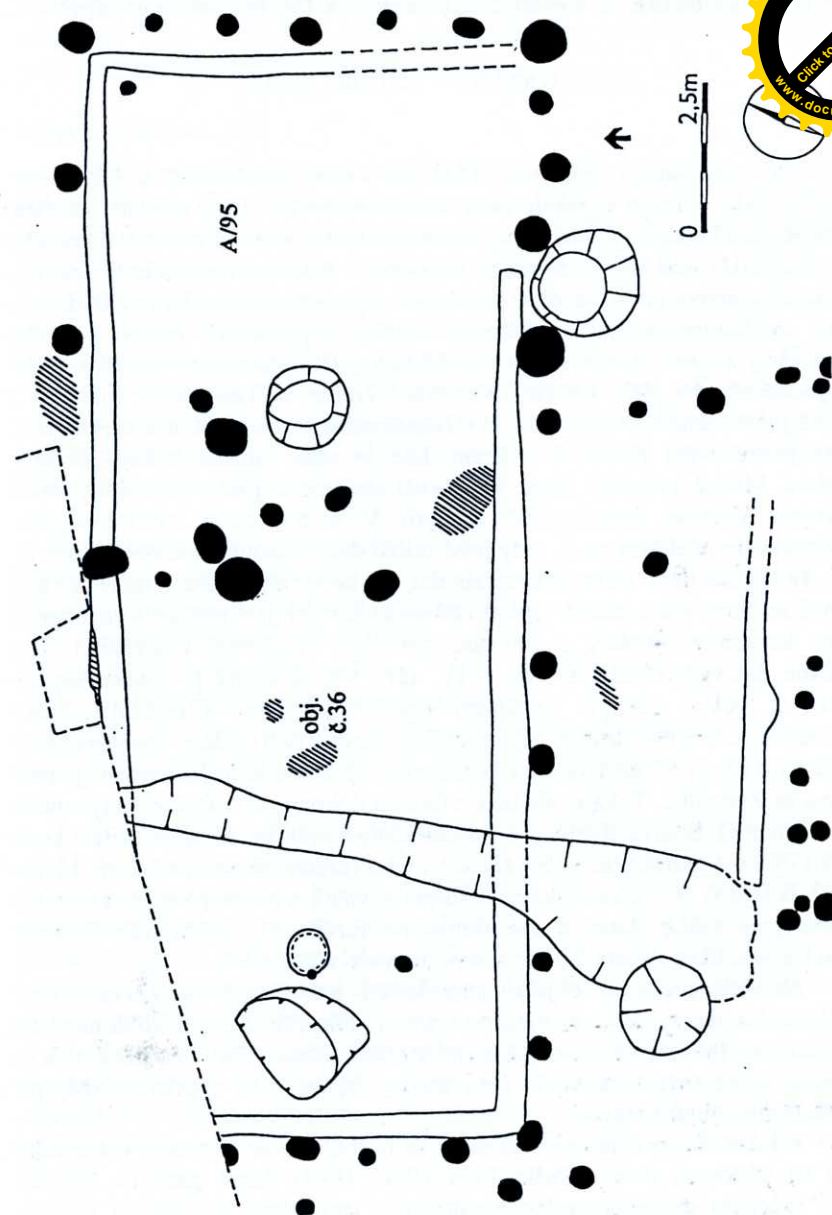
Entdeckung von 2 Grabstätten mit Skelettbestattungen aus dem 9. bis 11. Jahrhundert mit reichen Funden der hochstehender Sozialschichten bezeugen wirtschaftliche und kulturelle Bedeutung von Olomouc als Verwaltungszentrums von Mähren. Die archäologische Untersuchung wird auch in weiteren Jahren fortgesetzt.

Obr. 1: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Situace lokality v mapě 1 : 10 000, list 24-22-19, plocha vyznačena šrafováním.

Obr. 2: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Celkový přehled prozkoumaných objektů.

Obr. 3: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Půdorysný plán nadzemního domu A/95 se základovým žlábkem a kúlovou konstrukcí.

Při záchranném výzkumu ÚAPPOL v trati „Horní lán“ u Olomouce-Slavonína bylo odkryto rozsáhlé polykulturní naleziště. Jeho nejstarší osídlení patří neolitické kultuře s vypíchanou keramikou (VK), která je předmětem našeho zájmu. Tamější osadě náleží dosud 55 objektů a v několika dalších byla nalezena vypíchaná keramika jako druhotná příměs ve výplni chronologicky mladších jam. Většinu zdokumentovaných sídlištních objektů reprezentují typické nevelké kulturní jámy a menší hlínky, doplněné půdorysy tří nadzemních staveb, o nichž bude podrobněji řeč dále. Osídlení sledované kultury se koncentruje hlavně v J polovině prozkoumané plochy (obr.1) o rozměrech asi 180 x 200 m a nepochybně je jeho pokračování zhruba J směrem, kde je však lokalita zničena dřívější zástavbou. Místně vytvářejí jámy VK menší seskupení, jinde jsou spíše volně rozptýleny. Výzkum jednoznačně zachytil V a SV okraj sídliště a jeho pokračování lze očekávat na Z, tedy ještě mimo dosud zkoumanou oblast (obr.1). Přesto, že sídliště není odkryto beze zbytku, lze ho již dnes zařadit mezi největší nálezové soubory VK u nás. Z výplně většiny kulturních jam pochází velmi cenná kolekce keramiky mnohdy s bohatou typickou výzdobou, umožňující nám předběžné datování sídliště do III. - IV. fáze VK. Početný je soubor štipané industrie s velice pestrým spektrem použité suroviny. Převládají silicity glacienních sedimentů, druhou nejpočetnější skupinu tvoří silicity krakovské jury s primárními zdroji SZ od Krakova (vzdálenost přes 200 km). Zastoupena je také surovina ze Zemplína, Tokaje, ale také z Čech a dokonce až z Bavorska (posudek I. Mateiciucové). Soubor doplňují broušené klíny a sekerky. Získané zvířecí kosti vykazují výrazné zastoupení volně žijících zvířat (pratur, prase divoké; mj. i jelen a bobr), doložena je i domestikovaná forma prvních dvou uvedených zástupců. Zajímavé jsou nálezy kozy a psa domácího (určila M. Zelinková). Převaha divokých zvířat ukazuje na důležitost lovu obyvatel sídliště VK.

Největší procento objektů představují jednoduché jámy kruhového, oválného nebo nepravidelně protáhlého tvaru. K nim přistupuje několik menších stavebních jam (hlínků) s nepravidelnými stěnami i dnem. Zatímco pět z nich je více méně volně rozloženo ve V části osady, zbývající tři doprovází vždy po jedné nadzemní obytné stavby.

K lokalitám prvořadého významu se řadí Olomouc-Slavonín právě díky objevu tří půdorysů domů (Peška-Bém 1996; 1997), které patří na Moravě k velmi vzácným dokladům mladoneolitického stavitelství. K odkryvu prvních dvou půdorysů (B/95 a D/95) došlo shodou okolností ve stejné době, kdy se též podařilo identifikovat a rekonstruovat monumentální stavbu uvnitř ohrazeného areálu v Pavlově na Břeclavsku (Kazdová 1996).

Předložená informace je vlastně předběžným zhodnocením tří půdorysů, které reprezentují torzo osady lidu s VK; jejich důkladné komplexní zpracování se připravuje k tisku v rámci obsáhlejší publikace.

Půdorys B/95 (obr. 3:1)

Neúplný půdorys se nachází v JZ části odkryvu (obr.2), na rozhraní ploch S 169 a S 185. Jde o pozůstatky stavby, která se skládá ze základového žlabu (obj. 277) v severní části, jehož ramena se k jihu mírně rozevírají; jižní část byla zničena při stavbě silnice. Podél bočních ramen žlabu jsou z vnějších stran rozmístěny kúlové jámy (KJ 126-128, 144-148), které pokračují dál jižním směrem a tvoří podélné stěny domu (KJ 129, 131-133, 140-143, 150). Vnitřní nosnou konstrukci zabezpečovaly mohutnější sloupy (KJ 119, 134, 135, 116, 136, 138). Šlo o klasickou pětiřadovou kúlovou konstrukci, kterou z JV strany porušil přímý žlab (obj. 278), považovaný za část dalšího půdorysu. Při východní podélné stěně se nacházejí obj. 114, 118 a 193, z nichž první dva mají charakter stavebních jam (obr. 3:1).

Rozměry základového žlabu:

šířka severní stěny (ξ_1) - 5,40 m
šířka mezi konci ramen žlabu (ξ_2) - 6,00 m
délka východního ramene (d_1) - 4,00 m
délka západního ramene (d_2) - 4,10 m
plocha vymezená základovým žlabem - 23,40 m²
hloubka žlabu v řezech: AB - 0,1 m; CD - 0,25 m; EF - 0,16 m
šířka žlabu v řezech: AB - 0,39 m; CD - 0,38 m; EF - 0,28 m

Z uvedených rozměrů je zřejmé, že útvar vymezený v severní části domu o ploše 23,40 m² je pravidelný a důkladně vypracovaný. Nejužší severní stěna, nejvíce vystavená působení klimatických činitelů, má nejhlubší základ (roh 0,25 m), zatímco boky jsou již mělké. Nejbližší analogii z českých půdorysů představuje dům II ze Mšena (Lička 1993, 34-35, obr. 44,46). Konstrukční shody a podobnosti jsou také patrné u libenického půdorysu, jeho boční základové žlaby jsou však kratší (Steklá 1961, obr.1,2).

Relativní chronologie domu B/95 je zatím předběžně určena podle VK ze stavební jámy 118 (obr.4). Výzdoba keramiky provedená střídavým dvojpíchem a výskyt kotle (obr. 4: 9) s jednoduchými výčnělky umožňují zařadit půdorys B/95 do staršího stupně kultury s VK, do období III. fáze (obr. 4: 1-3, 10).

Půdorys D/95 (obr. 3:2)

Další neúplný půdorys se nachází v JZ části odkryvu na ploše S 168 a zasahuje do nezkoumaného prostoru v S 184. Leží asi 30m západně od popsaného půdorysu B/95 a je přibližně stejně orientován. Půdorys se skládá ze základového

žlabu (obj. 279), jehož jedno nároží nebylo zcela zřetelné. Jeho nestejně dlouhá ramena se směrem k jihu rozevírají. Na rozdíl od předchozího půdorysu zde nebyly zjištěny podél bočních ramen žlabu žádné kúlové jámy.

Rozměry základového žlabu:

šířka severní stěny (s_1) - 4,85 m
 šířka mezi konci ramen žlabu (s_2) - 5,70 m
 délka východního ramene (d_1) - 3,00 m
 délka západního ramene (d_2) - 2,60 m
 plocha vymezená základovým žlabem - 15,80 m²
 hloubka žlabu v řezech: AB - 0,12 m; CD - 0,11 m; EF - 0,24 m
 šířka žlabu v řezech: AB - 0,33 m; CD - 0,33 m; EF - 0,37 m

Z přehledu vyplývá, že asymetrický základový žlab byl nejhlubší a nejširší ve východní části, zatímco exponovaná severní stěna měla základy relativně úzké a velmi mělké. Také v tomto případě jde o pětifadou kúlovou konstrukci, která se směrem k jihu značně rozšiřuje. Při východní podélné stěně se nachází typická stavební jáma (obj. 194), jejíž keramický obsah umožňuje relativní datování domu D/95. Ve výzdobě VK se uplatňuje výhradně střídavý dvojvpich, někdy velmi jemný a na širším hruškovitém tvaru (obr. 5:7). Časté jsou kotle s prostými plastickými výčnělky (obr. 5: 8-10, 13). Keramika má tedy obecně shodný ráz jako v předchozím případě (stavba B/95) a lze proto zařadit také tento půdorys (D/95) do stejného časového horizontu, kterým byla III. fáze kultury s VK.

Půdorys B/96 (obr. 6)

Nachází se při SZ okraji plochy, která zde byla ještě rozšířena, aby bylo možné prozkoumat jámu 405. Půdorys domu, který leží severně cca 90 m nad domy B/95 a D/95 ve čtvercích S 136, 137, 152 a 153, je s velkou pravděpodobností kompletní.

Stavba je tvořena základovým žlabem (obj. 418) s velmi krátkými bočními rameny (spíše jen výběžky) a pětifadou kúlovou konstrukcí. Pěkně je zachována východní podélná stěna s osmi menšími KJ (393-396, 375-376, 415, 417), jejichž spojnice není přímá, ale mírně klenutá především v severní třetině. Z protější podélné stěny se podařilo zachytit jen dvě KJ (410 a 403); poněkud problematická je jižní koncová část domu, narušená jednak obj. 328, jednak dlouhou erozní rýhou č. 385. Tyto evidentně pozdější zásahy mohly zničit poslední kúlové jamky, z nichž se zachovala jen KJ 380. Jižní stěna byla patrně původně zčásti otevřena (předpokládaný vchod).

Tab. 1 Přehled kúlových jamek půdorysu B/96.

Číslo KJ	Umístění	Funkce	Délka /cm	Šířka /cm	Hloubka /cm
334	u	nosný kúl druhé příčky	55	55	-
335	u	nezapadá do systému	30	30	10
337	u	nosný kúl třetí příčky	50	50	38
375	o	východní podélná stěna	60	60	16
376	o	výchozí podélná stěna	45	45	20
377	u	nezapadá do systému	40	40	15
378	u	nosný kúl třetí příčky	50	50	35
379	u	nosný kúl třetí příčky	65	65	25
380	o	jižní konec půdorysu (?)	65	65	35
393	o	východní podélná stěna	45	45	15
394	o	východní podélná stěna	40	40	10
395	o	východní podélná stěna	40	40	10
396	o	východní podélná stěna	45	35	5
403	o	západní podélná stěna	40	40	15
407	u	nosný kúl druhé příčky	60	60	25
408	o	při západní podélné stěně	40	40	17
409	u	nosný kúl druhé příčky	70	70	15
410	o	západní podélná stěna	40	40	10
411	u	nosný kúl první příčky	70	70	10
412	u	nosný kúl první příčky	60	60	30
413	u	nosný kúl první příčky	40	45	20
414	u	nosný kúl proti žlabu	90	90	30
415	o	východní podélná stěna	35	35	10
416	u	nezapadá do systému	40	35	15
417	o	vsazen do ramene žlabu	50	50	13

Poznámka: u – uvnitř, o – na obvodu.

Přehled kúlových jamek půdorysu B/96 (Tab.1) dokládá, že z kúlové konstrukce stavby se dochovalo celkem 25 KJ; z toho 11 ze dlouhých stěn, 9 ze vnitřních příček a zbývajících 5 pak nezapadá do pravidelného konstrukčního systému. Z posledně uvedených zaujme především KJ 414, která je asymetricky umístěná (obr. 6) a lze ji považovat za pozůstatek po silném sloupu s nosnou funkcí.

Pravidelné trojice KJ jsou výrazně mohutnější než KJ ze stěn. To dokumentují rozměry jam, jejichž průměr dosáhl 2 x 70 cm, většinou přes 50 cm a jen ojediněle 45 cm. První příčná řada (KJ 411- 413) odděluje severní část stavby, druhá příčka (KJ 334, 407 a 409) se nachází zhruba v polovině půdorysu. Poslední kompletní trojice KJ 337, 378, 379, vymezuje zdánlivě neuzavřený jižní

prostor budovy. Interiér obydlí je tedy rozdělen třemi příčnými řadami nosných kúlů na čtyři části - „místnosti“ (obr. 6).

Kulové jamky z dlouhých stěn mají většinou průměr kolem 40 cm – jen výjimečně až 60 cm – a jejich hloubky jsou proti již popsaným KJ menší (od 5 cm do max. 20 cm). Všechny jámy po zahloubených konstrukčních prvcích, patřících k B/96, byly zaplněny tmavším šedohnědým jemným zásypem, který neobsahoval (až na tři případy) žádné nálezy. Ve výplni jamek 376, 380 a 407 byly nalezeny drobné zlomky keramiky.

Rozměry základového žlabu:

šířka severní stěny (s_1) – 5,45 m
šířka mezi konci ramen žlabu (s_2) – 6,00 m
délka východního ramene (d_1) – 1,80 m
délka západního ramene (d_2) – 1,50 m
plocha vymezená základovým žlabem – 9,45 m²
plocha samotného žlabu – 3,53 m²
hloubka žlabu – 0,15 m
šířka žlabu – 0,40 až 0,50 m

Charakteristika domu:

orientace podélné osy domu - SSZ - JJV
délka celého půdorysu (d_3) – 21,10 m (podle KJ 380)
maximální šířka (s_3) – 9,00 m
plocha celého půdorysu – 189 m²

Klasifikace tvaru půdorysu není úplně jednoznačná v důsledku špatně zachované západní stěny a nejasného, zčásti porušeného jižního konce. Podle východní dlouhé stěny, která se již od ramene žlabu široce rozevírá a klene se až na úroveň jamky 395, jde spíše o tvar mírně loďkovitý než trapezovitý. K rekonstrukci průběhu západní stěny je málo opor. Je však pravděpodobné podle vzdálenosti KJ 410, že byla také symetricky vyklenutá, i když jsou známy nepravidelné půdorysy (Pleinerová 1984, Abb. 6,7, 16: 4, 6, 7).

Zcela totožný půdorys, shodný ve všech stavebních prvcích, se nepodařilo mezi publikovanými exempláři najít. Základový žlábek má u B/96 nezvykle krátká ramena, a tak se z tohoto hlediska téměř blíží půdorysu chaty II z Roztok (Kuna 1991, 31, obr.3). Podobně vyklenuté stěny má půdorys stavby ze Zwenkau-Harth (Soudský 1969, Fig. 33:4; Hampel 1989, Katalog Nr. 72), který je také rozdělen třemi příčkami, ale jeho žlab je delší a podélné stěny jsou dvojité. Z hlediska tvarování stěn je našemu půdorysu blízká stavba z bavorského Hienheimu (dům 15), klasifikovaná jako trapezo-loďkovitá (Hampel 1989, Katalog Nr. 47). Všechny uvedené analogie patří ke kultuře s VK.

Objekty v *negativním vztahu* k půdorysu B/96, tj. nesoučasné se stavbou:

obj. 326, 328, 336 a 385. Zdá se, že také obj. 406 se příliš přibližuje západní stěně, pokud se však právě v těchto místech půdorys nezúží až na úroveň jamky 407.

Objekty v *pozitivním vztahu* k půdorysu B/96, tj. tvořící příčnou stěnu stavebního komplexu, se vyskytují výhradně při západní stěně, zatímco prostor mezi nimi je oproti půdorysům B/95 a D/95 zcela prázdná. Jsou to obj. 405 (406) a 407. Obj. 404 je datován do doby bronzové.

Nepravidelně tvarovaná jáma 405 má charakter menšího hliníku, avšak její chudý obsah neumožňuje provést relativní chronologii. Sousední jáma 420 je zajímavá pro nález 9 kamenných podložek ze šedozelené kulmské droby, které v důsledku žaru zčervenaly. Kromě těchto zrnůtek zde byly nalezeny ještě desítky zlomků podobných kamenů. Absence keramiky znesnadňuje bližší datování objektu. Přesto není příslušnost objektu 420 ke kultuře s VK vyloučena – analogický případ s použitím stejného počtu 9 ks zrnůtek v sídlištní jámě pro vymezení pohřbu je znám z hrobu H5 v Těšeticích-Kyjovicích (Kazdová 1992, 20).

Závěr

Odkrytá část neolitické osady JZ od Olomouce-Slavonína přináší nové poznatky k problematice stavební kultury v době postlineárního neolitu na Moravě. Dva neúplné (B/95, D/95) a jeden kompletní půdorys (B/96) spolu s monumentální stavbou z Pavlova (Kazdová 1966) dokládají, že i v tomto prostředí docházelo v době kultury s VK k výstavbě náročných obydlí.

Z hlediska hlavních konstrukčních principů se všechny dosud objevené půdorysy shodují: na klimaticky nejexponovanější část je použito základového žlabu, který vymezuje mírně trapezovitou plochu, a dále pětiřadého kulového systému. V ostatních stavebních prvcích, zvláště v detailech, je však každý půdorys jiný, individuální, a to zřejmě i v rámci jednoho sídliště. Rozdíly jsou nejvíce evidentní na žlabovitém útvaru, který má u slavonských půdorysů různou délku, hloubku i tvar. Odlišnosti se projevíly také v případě umístění stavebních jam, což může mít význam chronologický, podobně jako např. zkracování žlabu.

Je zřejmé, že všechny tři analyzované stavby nejsou zcela současné. Zatímco B/95 a D/95 patří do stejné chronologické fáze (III. fáze VK), jistý časový odstup lze předpokládat u B/96, což však již není možné doložit rozbořením keramiky. Rozdíly v detailech konstrukce (např. asymetrie stěn apod.) mohou také odrážet individuální stavební dovednosti. Určitá upřesnění sledované problematiky může přinést vyhodnocení dalšího nekeramického inventáře a případně datování pomocí radioizotopu C 14.

LITERATURA

Hampel, A. 1989: Die Hausentwicklung im Mittelneolithikum Zentraleuropas, Bonn.
Kazdová, E. 1992: K pohřebnímu ritu lidu s vypíchanou keramikou na Moravě, SPFFBU E 37, 7-24.

- Kazdová, E. 1996: Dům a stavební komplex kultury s vypíchanou keramikou z Pavlova, okr. Břeclav, Pravěk NŘ 6, 75-96.
- Kuna, M. 1991: Archeologický výzkum neolitického sídliště v Rostokách 1980-1985. Historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů, Muzeum a současnost 10/1, 23-51.
- Lička, M. 1993: Osídlení kultury s vypíchanou keramikou ve Mšeně u Mělníka – část I, Sborník NM, řada A, svazek XLIV (1990), č. 1-4, 1-104.
- Peška, J. – Bém, M. 1996: Olomouc-Slavonín (okr. Olomouc). In: Michna, P.: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 1995, VVM XLVIII, č. 3, 309-310.
- Peška, J. – Bém, M. 1997: Olomouc-Slavonín (okr. Olomouc). In: Michna, P.: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 1996, VVM XLIX, č. 4, 309-310.
- Pleinerová, I. 1984: Häuser des spätlengyelhorizontes in Březno bei Louny, PA LXXV, 7-49.
- Soudský, B. 1969: Étude de la maison néolithique, SlA 17/1, 5-96.
- Steklá, M. 1961: Chata kultury s vypíchanou keramikou v Libenicích u Kolína, PA LII-1, 85-92.

Zusammenfassung

Hausgrundrisse in der neolithischen Siedlung bei Olomouc-Slavonín Eliška Kazdová-Jaroslav Peška

Bei der Rettungsgrabung bei Olomouc-Slavonín in der Feldflur „Horní lán“ wurde eine großflächige polykulturelle Fundstelle freigelegt, derer älteste Siedlungsbefunde der stichbandkeramischer Kultur angehören. Drei neuentdeckte Hausgrundrisse (B/95, D/96 und B/96) dieser Kultur, welche sehr rare Belege für jungneolithisches Bauwesen in Mähren darstellen, reihen die Fundstelle zu den Lokalitäten erstrangiger Bedeutung ein. Durch ein sonderbares Zusammentreffen von Umständen gelang es, einen Monumentalbau in Pavlov im Bezirk Břeclav innerhalb eines eingefriedeten Areals zu identifizieren und zu rekonstruieren. Alle diese Funde bezeugen, daß es auch in Mähren zum Bau anspruchsvoller Wohnbauten in der Zeit der stichbandkeramischen Kultur kam.

In diesem Bericht werden drei Hausgrundrisse vorläufig ausgewertet, welche ein Bruchstück der Siedlung des Volkes mit der Stichbandkeramik repräsentieren. Analyse der ausgegrabenen Keramik aus den Baugruben bestätigte, daß die Bauten B/95 und D/95 in die gleiche III. Phase der Stichbandkeramik chronologisch gehören, ein bestimmter Zeitabstand zeigt sich bei B/96. Von dem Standpunkt der grundlegenden Konstruktionsprinzipie decken sich alle bisher erfaßten Hausgrundrisse durch Anwendung des Grundgrabchens

(an klimatisch exponiertem Teil des Grundrisses), das eine mäßig treppenförmige Fläche abgrenzt, sowie der Pfostenstellung in Fünferreihen. Ein Vergleich der Bauelemente ergibt sich eine Individualität der Grundrisse, und die Unterschiede im Rahmen jeder einzelnen Siedlung. Die Unterschiede sind evident. Die Grundrisse der Grabchengestaltung (Länge, Tiefe und Form sind unterschiedlich) sind eine Anbringung der Baugruben.

Kazdová, E. 1996: Dům a stavební komplex kultury s vypíchanou keramikou z Pavlova, okr. Břeclav, Pravěk NŘ 6, 75-96.

Kuna, M. 1991: Archeologický výzkum neolitického sídliště v Rostokách 1980-1985. Historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů, Muzeum a současnost 10/1, 23-51.

Lička, M. 1993: Osídlení kultury s vypíchanou keramikou ve Mšeně u Mělníka – část I, Sborník NM, řada A, svazek XLIV (1990), č. 1-4, 1-104.

Peška, J. – Bém, M. 1996: Olomouc-Slavonín (okr. Olomouc). In: Michna, P.: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 1995, VVM XLVIII, č. 3, 309-310.

Peška, J. – Bém, M. 1997: Olomouc-Slavonín (okr. Olomouc). In: Michna, P.: Přehled archeologických výzkumů na Moravě a ve Slezsku za rok 1996, VVM XLIX, č. 4, 309-310.

Pleinerová, I. 1984: Häuser des spätlengyelhorizontes in Březno bei Louny, PA LXXV, 7-49.

Soudský, B. 1969: Étude de la maison néolithique, SlA 17/1, 5-96.

Steklá, M. 1961: Chata kultury s vypíchanou keramikou v Libenicích u Kolína, PA LII-1, 85-92.

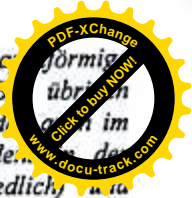
Zusammenfassung

*Hausgrundrisse in der neolithischen Siedlung bei Olomouc-Slavonín
Eliška Kazdová-Jaroslav Peška*

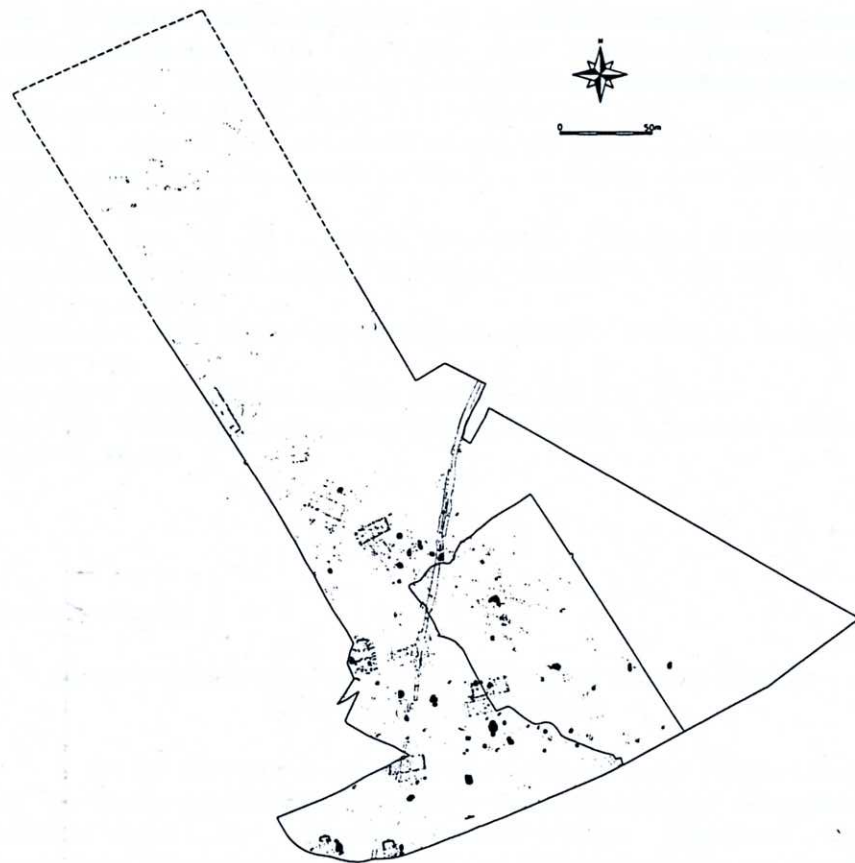
Bei der Rettungsgrabung bei Olomouc-Slavonín in der Feldflur „Horní lán“ wurde eine großflächige polykulturelle Fundstelle freigelegt, derer älteste Siedlungsbefunde der stichbandkeramischer Kultur angehören. Drei neuentdeckte Hausgrundrisse (B/95, D/96 und B/96) dieser Kultur, welche sehr rare Belege für jungneolithisches Bauwesen in Mähren darstellen, reihen die Fundstelle zu den Lokalitäten erstrangiger Bedeutung ein. Durch ein sonderbares Zusammentreffen von Umständen gelang es, einen Monumentalbau in Pavlov im Bezirk Břeclav innerhalb eines eingefriedeten Areals zu identifizieren und zu rekonstruieren. Alle diese Funde bezeugen, daß es auch in Mähren zum Bau anspruchsvoller Wohnbauten in der Zeit der stichbandkeramischen Kultur kam.

In diesem Bericht werden drei Hausgrundrisse vorläufig ausgewertet, welche ein Bruchstück der Siedlung des Volkes mit der Stichbandkeramik repräsentieren. Analyse der ausgegrabenen Keramik aus den Baugruben bestätigte, daß die Bauten B/95 und D/95 in die gleiche III. Phase der Stichbandkeramik chronologisch gehören, ein bestimmter Zeitabstand zeigt sich bei B/96. Von dem Standpunkt der grundlegenden Konstruktionsprinzipie decken sich alle bisher erfaßten Hausgrundrisse durch Anwendung des Grundgrabchens

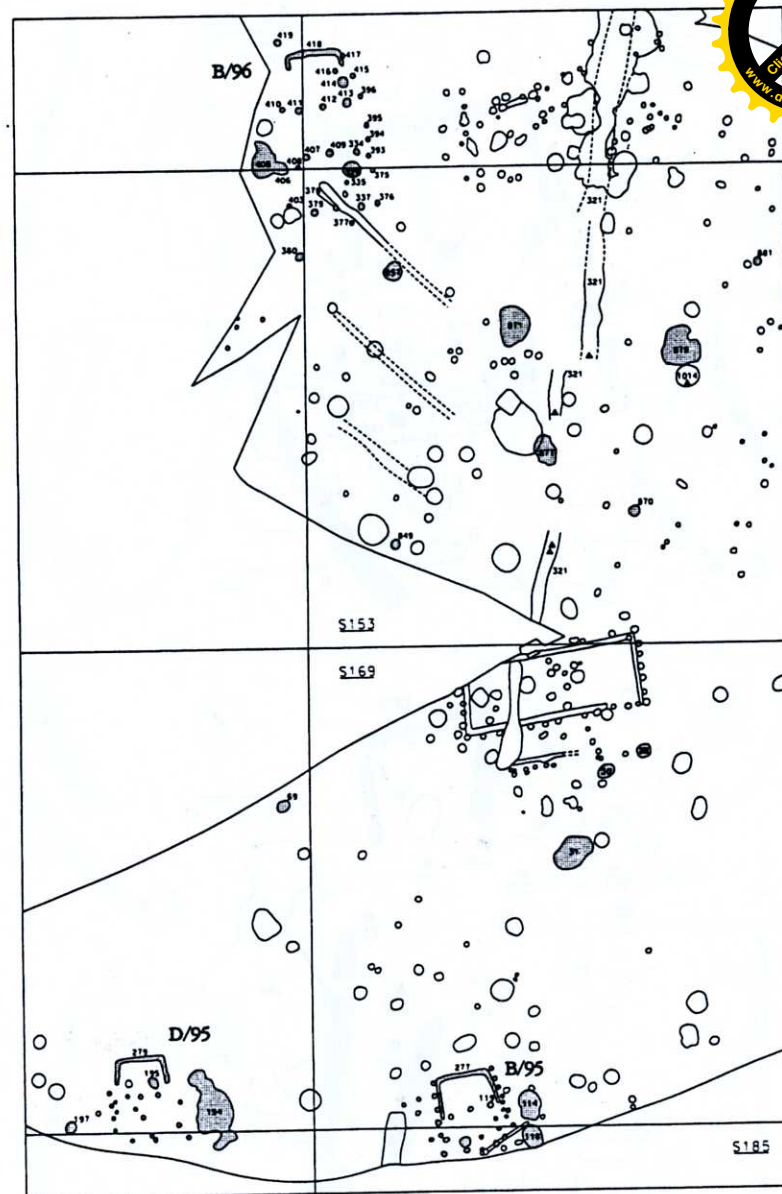
(an klimatisch exponiertem Teil des Grundrisses), das eine mäßig treppenförmige Fläche abgrenzt, sowie der Pfostenstellung in Fünferreihen. Ein Vergleich der Bauelementen ergibt sich eine Individualität der Grundrisse, und die Unterschiede im Rahmen jeder einzelnen Siedlung. Die Unterschiede sind evident. Die Gräbchengestaltung (Länge, Tiefe und Form sind unterschiedlich) ist die Anbringung der Baugruben.

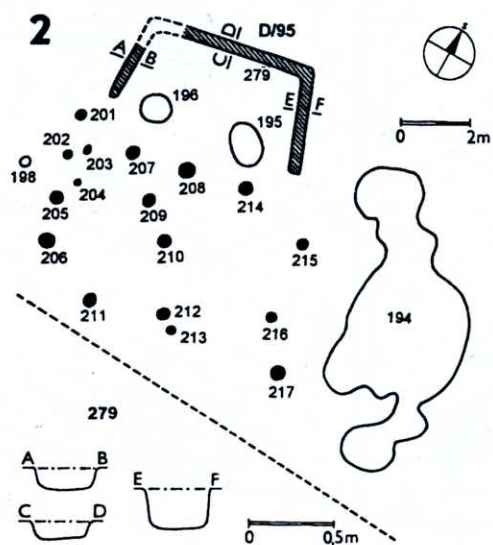
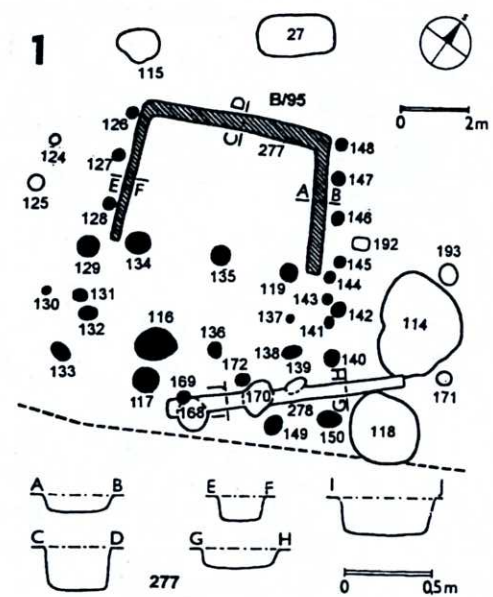
A-PDF Split DEMO : Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

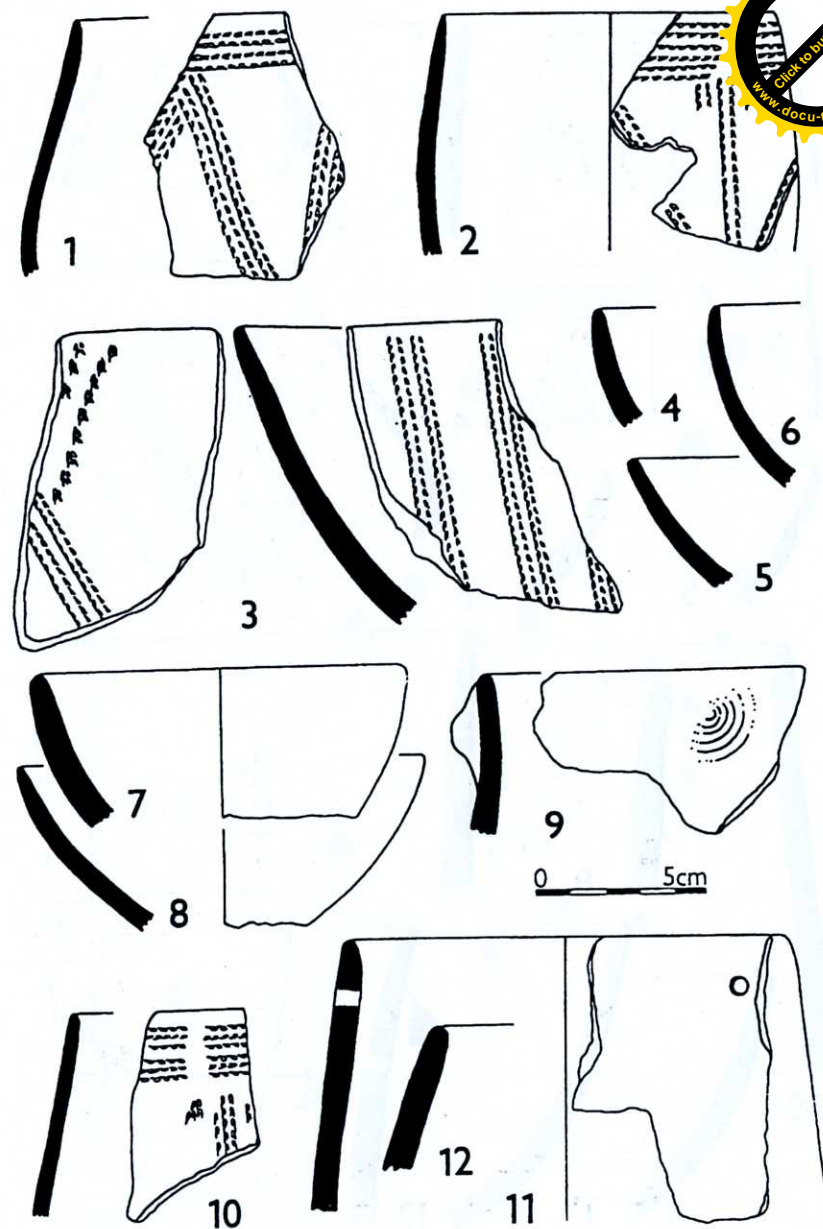
Obr. 1: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Celková plocha výzkumu s rozsahem osídlení kultury s vypíchanou keramikou (VK).

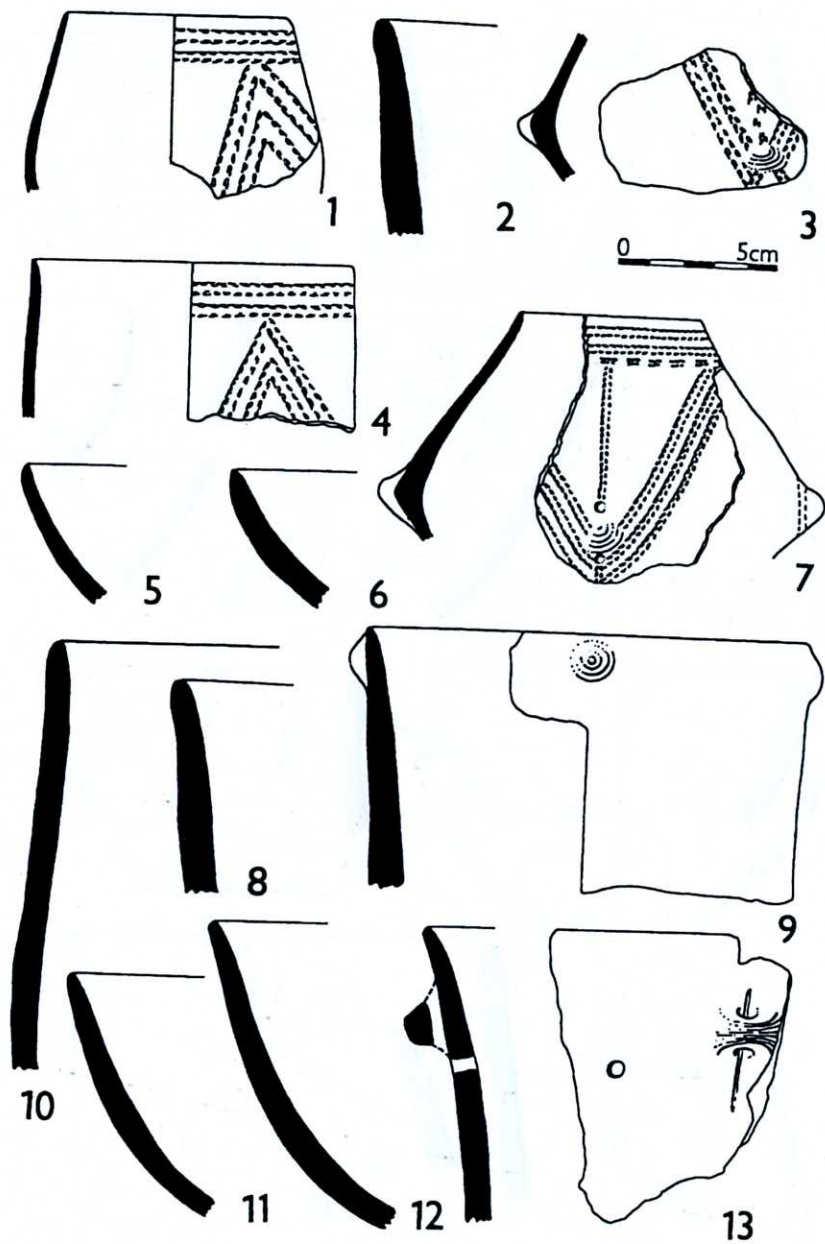
Obr. 2: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Západní okrajová část plochy sídliště s půdorysy domů B/95, D/95 a B/96.

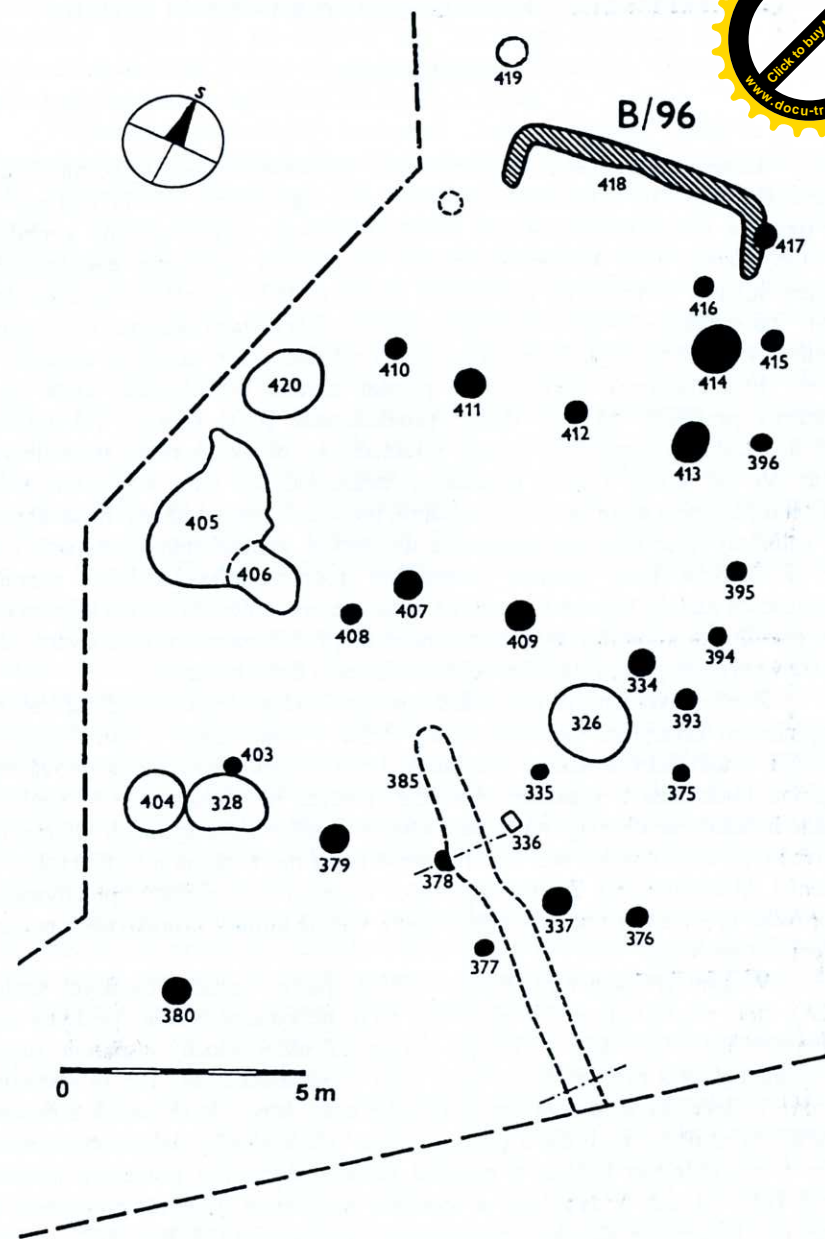
Obr. 3: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. 1 - odkrytá část domu B/95 a jeho nejbližší okolí. 2 - část půdorysu D/95 se stavební jámou 194.

Obr. 4: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Výběr vypíchané keramiky z objektu 118 (stavební jáma domu B/95).

Obr. 5: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Výběr vypíchané keramiky z objektu 194 (stavební jáma domu D/95).

Obr. 6: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“. Půdorys a nejbližší okolí domu B/96.

Jaroslav Peška

Během rozsáhlého záchranného archeologického výzkumu nově objeveného naleziště v Olomouci - Slavoníně v trati „Horní lán“ (viz příspěvek M. Béma v tomto čísle) došlo k odhalení násobné sídelní aktivity z období eneolitu, patřící více kulturním celkům. Nejstarším dokladem eneolitického osídlení lokality je prozatím osamocený objekt č. 104 - menší kruhová sídlištní jáma bolerázského stupně bádenské kultury. Zcela neočekávaná a v našem prostředí výjimečná je pak kumulace sídlišť z mladého, resp. pozdního eneolitu.

Eneolitickému osídlení lze připsat zhruba 50 objektů, které byly rozloženy prakticky na celé dosud prozkoumané ploše (obr.1). Při bližším pohledu však zjišťujeme jisté posuny v koncentraci objektů v rámci jednotlivých kultur. Ve své drtivé většině představují běžné sídlištní jámy kruhového nebo oválného půdorysu s pravidelnými stěnami, méně bylo nepravidelných stavebních jam (hliníků) spíše menších rozměrů s množstvím zahloubenin ve stěnách i na dně. Z výplně byla získána dostatečně reprezentativní kolekce zlomků keramických nádob, štipané a broušené industrie, mazanice, zvířecích kostí apod. Část eneolitické keramiky byla rozpoznána až při laboratorním zpracování jako intruze v chronologicky mladších objektech střední doby bronzové.

Z odborných analýz vyplývá, že na rozdíl od neolitického sídliště kultury s vypíchanou keramikou (viz Kazdová - Peška v tomto čísle) v osteologickém materiálu eneolitických kultur převládají kosti z tura domácího doprovázené skupinou ovce/koza a prasetem domácím (určení M. Zelinkové). V souboru štipané industrie se objevují nástroje a úštěpy ze silicitu glacigenních sedimentů, rohovců typu Krumlovský les I a II, méně pak z moravského jurského rohovce (určení I. Matejiucové). Zajímavý je nález zuhelnatělých zlomků opracovaného javorového dřeva snad z násady nebo topora v jámě kultury zvoncovitých pohárů (určení E. Opravila).

Velkým překvapením je objev sídliště patřící kultuře kulovitých amfor (KKA), které přísluší alespoň 7 objektů, z nichž nejvýraznější celky poskytly dvě exploatační jámy (obj. 835 a 872) při J, resp. JZ okraji plochy výzkumu, stejně jako oválná jáma s rovným dnem (obj. 752) ve vzdálenosti asi 185 m severním směrem. Kolekci keramiky zastupují typické tvary hrcovitých nádob s řadami výčnělků nebo důlků na hrdle a plecích, jedna celá a zlomky dalších čtyřech amfor s cylindrickým hrdlem a plecemi bohatě zdobenými kollem a jemnou šňůrou (obr. 2) atd. V typologii a výzdobě nacházíme nejbližší podobnosti s nálezy této kultury ve Slezsku a Malopolsku (Wiślański 1979, Ryc. 162, 164), a to v jejím mladším období. Otázky původu, relativní chronologie či vnějších vazeb a vztahů budeme schopni řešit až na základě podrobného vyhodnocení získaného materiálu. Již dnes však můžeme konstatovat, že slavonínské sídliště představuje největší nálezový komplex na Moravě. Kromě několika jam na

Opavsku známe keramiku této kultury pouze jako příměs výšinné jevišovické kultury na JZ Moravě (cf. Medunová-Benešová 1977, 56-57). Dosavadní sporadické nálezy na střední Moravě (Klenovice, Olšany, Přádné) jsou doplňovány novými skutečnostmi (cf. Peška, v tisku).

Výrazným nálezovým souborem jsou pozůstatky sídliště kultury zvoncovitých pohárů (KZP), k němuž lze zařadit asi 12 jam rozptýlených na velké ploše s maximální distancí až 440 m s koncentrací v JV rohu zkoumaného prostoru. Vyjma jámy č. 1, plnicí patrně funkci zásobnice, se v ostatních případech jedná o běžné sídlištní objekty sloužící přinejmenším druhotně jako jámy odpadní. Získaný výrazný soubor keramiky je zastoupen všemi známými druhy (hrnce, hrcovité nádoby, amfory, amforovité nádoby, misky s typickým rozšířeným okrajem, hrnky, džbánky apod.). Vysoké procento přítomnosti střepů zdobených zvoncovitých pohárů téměř v každém objektu nás vede k přesvědčení o jeho každodenním používání. Analogie k nálezům sledujeme v sídlištní i funerální keramice moravské KZP (Dvořák - Ondráček, v tisku; Rakovský 1985a,b; Dvořák - Hájek 1990; Dvořák 1992; Dvořák - Matějčková - Peška - Rakovský 1996 apod.), ale také v csepelské skupině ZP a v časně nagyrévské kultuře v Maďarsku (Ecsedy 1988, Fig. 5-9; Kalicz-Schreiber 1976, táž 1991, Abb. 21; Bándi 1982, Abb. 6-7), méně pak v prostředí kultur Makó/Kosihy-Čaka event. Somogyvár-Vinkovci.

Převážná většina keramiky KZP ze Slavonína je velmi dobře vypálena a kvalitně zpracována, má jemně vyhlazený povrch připomínající úpravou nádoby starší doby bronzové (obr. 3:14; 4), jako je tomu v případě hluboké kónické misky s uchem z objektu 1. V jámě 255 byla nalezena mimo jiné drobná kovová vlasová ozdoba z dvojitého drátu se stočeným koncem (obr. 3:5), šperk běžný na počátku doby bronzové (nitranská, ale hlavně únětická kultura). U našeho exempláře se jedná o první sídlištní nález sledované kultury na Moravě, mající paralely např. již v hrobových celcích pozdního eneolitu (kultura se šňůrovou keramikou, KZP, protoúnětická kultura).

Díky přítomnosti vysokého počtu zdobených pohárů v doprovodu celé škály průvodní keramiky lze sídliště ze Slavonína předběžně datovat do středního, tj. klasického období KZP. Výše uvedené podobnosti s prostředím rané doby bronzové však nevylučují možnost jeho delšího trvání.

Zpracováním materiálu i úpravou povrchu bez pečlivého vyhlazení se od předchozí výrazně liší obsah téměř 20 objektů s keramikou vykazující typické znaky tzv. průvodní keramiky mladoeneolitického kulturního komplexu (obr. 5). Jedná se o hrnce, vejčité hrnce a nádoby s rozšířeným vně šikmo seřiznutým okrajem (obr. 5:9,13,18), kónické misky, někdy ostře profilované (obr. 5:3,14,15), četná jsou i torza hrnků a džbánek (obr.5:2,11). V objektu 722 je soubor navíc doplněn zlomky větší pohárovité nádoby zdobené na hrdle čtveřicí jednoduchých linií otisků šňůry (obr. 5:6,12). Ačkoliv na zmíněné keramice nacházíme mnoho společných znaků s průvodní keramikou KZP (zvláště u hrnků a džbánek), nelze ji s ní zcela ztotožnit. Pro většinu hrnců, ale i jiné tvary KZP nejsou zesílené a vně šikmo seřiznuté okraje s vytaženými výčnělky příznačné a výčnělky či jiná

plastická výzdoba je umístěna těsně pod okrajem nádob. Dalším nápadným znakem je absence stěpů zdobených zvoncovitých pohárů. Pro většinu tvarů najdeme relativně snadno obdoby v prostředí kultur Makó/Kosihy-Čaka, Somogyvár-Vinkovci, Časny Nagyrév v Maďarsku (Bándi 1982, Abb. 4-6; Kalicz-Schreiber 1973, Fig. 1, táž 1991, Abb. 1,3,16,17), ale hlavně na Slovensku (Vladár 1962; 1966; 1969), a také např. i na samotné Moravě (Dohnal 1973, obr. 1:5,6,10; Medunová-Benešová 1981, Abb. 2,3) v materiálech, řazených tradičně ke skupině Kosihy-Čaka. V této souvislosti je velmi zajímavé, že kromě východní Moravy (Míškovice, Hulín) vystupují na jižní Moravě nálezy skupiny Kosihy-Čaka velmi často v doprovodu zdobených pohárů a mís KZP (Přítulky, Bratčice, Strachotín; Medunová-Benešová 1981, Abb. 2; Peška - Rakovský 1992, 181, obr. 4,5). Jelikož je původ průvodní resp. lokální keramiky KZP i moravské skupiny kultury se šňůrovou keramikou (MŠK) odvozován právě z oblasti Karpatské kotliny nebo severního Balkánu, nepřekvapí množství podobností v materiální náplni všech výše uvedených kulturních formací.

Při rozhodování kulturní příslušnosti posledně sledovaného sídliště, jehož objekty jsou volně rozptýleny v jihovýchodním sektoru až po východní okraj osídlené plochy, musíme svou pozornost věnovat zlomkům se šňůrovou výzdobou z objektu 722 (obr. 5:6,12). Snad až na velikost (průměr hrdla 16-16,5 cm) nic nebrání přiřazení k pohárovitým formám kultury se šňůrovou keramikou. U ostatního materiálu fakticky nejsou zastoupeny tvary, které bychom nemohli najít např. v lokální MŠK, KZP nebo u jmenovaných kulturních skupin Karpatské kotliny. Nutno však podotknout, že šňůrou zdobené stěpy nejsou v žádném případě z těchto celků známy. Naše snahy přitom velmi ztěžuje absence regulérních sídlišť ŠK na Moravě, včetně lokální fáze jejího vývoje. Pokud se šňůrová výzdoba objevuje na keramice KKA např. v Polsku, má jiný, daleko jemnější charakter.

Osídlení slavoninské vyvýšeniny je na konci eneolitu doplněno zcela novým fenoménem, na Moravě dosud neznámým. Z výplně několika jam ze střední doby bronzové (obj. č. 330, 374), které se nacházejí zhruba ve střední části prozkoumané plochy (obr.3:1-3), byly jako druhotná příměs v průběhu laboratorních prací vyčleněny fragmenty nádob s promačkávanou páskou na okraji a velkou plastickou lištou pod ním z nálevkovitě rozevřeného hrdla hrnce nebo stěp z podobné nádoby s protlačovanou páskou na podhrdlí a nehtovými vrypy na okraji, doprovázený drobným zlomkem opatřeným dvojicí vodorovných řad otisků šňůry. Jedná se o jemně plavený okrový až hnědý materiál, odlišující se podstatně od ostatní keramiky z objektů. V nedávné době publikované podobné nálezy z Čech (Turek 1995), ale hlavně výsledky výzkumů sídlišť na březích jezer v JZ Německu a Švýcarsku (Winiger 1993 se starší literaturou) nás přesvědčují o tom, že máme ve Slavoníně doklady sídlištní aktivity staršího nebo nejstaršího období MŠK, bohužel zatím bez vlastních zahloubených objektů. Pro další srovnávání však chybí více materiálu. Dosavadní jediný moravský sídlištní materiál je uváděn z polykulturního naleziště u Palonína na Šumpersku, tedy z geograficky podobné oblasti pravobřeží řeky Moravy. Nebohatý obsah 2-3

sídlištních jam přinesl stěpy zdobené šňůrou, zlomek sekeromlatu a také fragment nádoby se šikmo seříznutým okrajem (obr.6). V tomto věku není zastoupena ona „západní“ plastická výzdoba bohatě opatřená keramikou.

Podrobnou analýzou získaného materiálu, resp. novými výzkumy může být pramenná základna sídlišť MŠK ještě rozmnožena. K rozpoznání časné sídliště této kultury u nás jistě přispějí budoucí terénní aktivity, ale také studium a přehodnocení starších pramenů a sbírek (cf. Turek 1995, 94). Současný nízký počet sídlišť nám nedovoluje činit konečné soudy ani o podobě sídelní struktury jejich nositelů (cf. Turek 1995; 1997; Neustupný 1997).

Dosavadní záchranný archeologický výzkum ve Slavoníně přinesl nové poznatky o sídlištních areálech několika kultur či kulturních skupin zvláště z období mladého a pozdního eneolitu. Zatímco kulturní příslušnost části z nich je prakticky bez problémů (KKA, KZP, MŠK), při určování zbytku jsme na pochybách. To se týká především sídliště s typickou průvodní mladoeneolitickou keramikou. Zařazení ke skupině Kosihy-Čaka brání, přes jinak četné paralely, přítomnost zlomků nádob se šňůrovou výzdobou, náplní této formace cizí, nelze-li uvažovat o časové souběžnosti: Kosihy-Čaka - starší nebo lokální MŠK (?). Téměř nic nebrání tvrzení, že se jedná o sídliště lokální MŠK s převahou průvodní tj. lokální „karpatské“ keramiky, ovšem pohárovitá nádoba působí poněkud mohutným dojmem. Neexistence prakticky jakéhokoliv srovnávacího materiálu nedovoluje řešit tento problém s konečnou platností, i když funerální šňůrová keramika by případně takové porovnání „snesla“. A priori nelze vyloučit ani zařazení do KZP, podle absence zdobených pohárů a mís pak do jejího nejmladšího období, ovšem s řadou prvků pro KZP netypických, což při úvahách o svébytném vývoji této kultury směrem k počátkům doby bronzové nepůsobí v případě Slavonína příliš věrohodně.

Řešení výše naznačených problémů vzájemného poměru, vztahů a vazeb, chronologického postavení, kulturní příslušnosti či struktury všech zkoumaných uskupení se stane předmětem dalšího odborného zájmu a hodnocení získaného pramenného fondu.

LITERATURA:

- Bándi, G. 1982: Die terminologischen und relativchronologischen Probleme der frühen und mittleren Bronzezeit in Westungarn, in: Atti del X. Simposio Verona-Lazise 1980, Verona, 165-181.
- Dohnal, V. 1973: Příspěvky k mladému eneolitu a k počátkům doby bronzové na východní Moravě, AR XXV, 3-11.
- Dvořák, P. 1992: Die Gräberfelder der Glockenbecherkultur in Mähren I (bez. Blansko, Brno-město, Brno-venkov), Katalog der Funde, Brno.
- Dvořák, P. - Hájek, L. 1990: Die Gräberfelder der Glockenbecherkultur bei Šlapanice (Bez. Brno-venkov), Katalog der Funde, Brno.
- Dvořák, P. - Matějčková, A. - Peška, J. - Rakovský, I. 1996: Gräberfelder der Glockenbecherkultur in Mähren II (Bez. Břeclav), Katalog der Funde, Brno-Olomouc.

Dvořák, P. - Ondráček, J., v tisku: Siedlungen der Glockenbecherkultur in Mähren, Brno, v tisku.

Ecsedy, I. 1988: Ásatások Szigetcsép-Tangardaság lelőhelyen II. A korabronzkori település leletei, *Communicationes Archaeologicae Hungaricae*, 5-18.

Kalicz-Schreiber, R. 1973: A korabronzkor kérdései Budapest, *AÉ* 99, 1972, Budapest, 151-166.

Kalicz-Schreiber, R. 1976: Die Probleme der Glockenbecherkultur in Ungarn, in: *Glockenbecher Symposium Oberried 1974, Bossum/Haarlem 1976*, 183-215.

Kalicz-Schreiber, R. 1991: A Somogyvár-Vinkovci kultúra Dél-Eszaki irányú közvetítő szerepe a korabronzkorban, *Budapest régiségei* 28, 9-43.

Medunová-Benešová, A. 1977: Jevišovická kultura na jihozápadní Moravě, *Studie AÚ ČSAV v Brně V/3*, Praha.

Medunová-Benešová, A. 1981: Zur Frage des Vorkommens der Kosihy-Čaka-Gruppe in Mähren, *SlA XXIX*, 97-103.

Neustupný, E. 1997: Šňůrová sídliště, kulturní normy a symboly, *AR XLIV*, 304-322.

Peška, J., v tisku: Mladoneolitická sídliště z Olomouce-Slavonína. Předběžná zpráva. *Sborník k počtě J. Rulfovi a V. Pavúkové, Turnov, v tisku.*

Peška, J. - Rakovský, I. 1992: K problematice vývoje jižní Moravy v mladém eneolitu, *AR XLIV*, 170-184.

Rakovský, I. 1985 a: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v Holubicích, *AR XXXVII*, 393-400.

Rakovský, I. 1985 b: Sídliště kultury zvoncovitých pohárů v Holubicích, *AR XXXVII*, 377-389.

Turek, J. 1995: Sídlištní nálezy kultury se šňůrovou keramikou v Čechách. Otázka charakteru hospodářství v závěru eneolitu, *AR XLVII*, 91-101.

Turek, J. 1997: The first evidence of Bohemian Corded Ware Settlements and the question of their economy, in: *Internationale Symposium Early Corded Ware Culture. The A-Horizont - fiction or fact ?, Arkaeologiske rapporter 2*, 233-242.

Vladár, J. 1962: Nagyrévske sídlisko v Čake, *SlA X*, 319-340.

Vladár, J. 1966: Zur Problematik der Kosihy-Čaka-Gruppe in der Slowakei, *SlA XIV*, 245-336.

Vladár, J. 1969: Prvé nálezy keramiky kultúry zvoncovitých pohárov na Slovensku, *SlA XVII*, 97-115.

Winiger, J. 1993: Dendrodatierte Schnurkeramik der Schweiz, *Praehistorica XX*, Praha, 9-118.

Wiślański, T. 1979: Dalszy rozwój ludów neolitycznych. Plemiona kultury amfor kulistych, in: *Godłowska, M. - Kulczycka-Leciejewiczowa, A. - Machnik, J. - Wiślański, T.: Prahistoria ziem Polskich, Tom II, Neolit, Warszawa-Wrocław-Kraków-Gdańsk*, 261-299.

Besiedlung der Lokalität von Olomouc-Slavonin in der Zeit

Äneolithikums

Jaroslav Peška

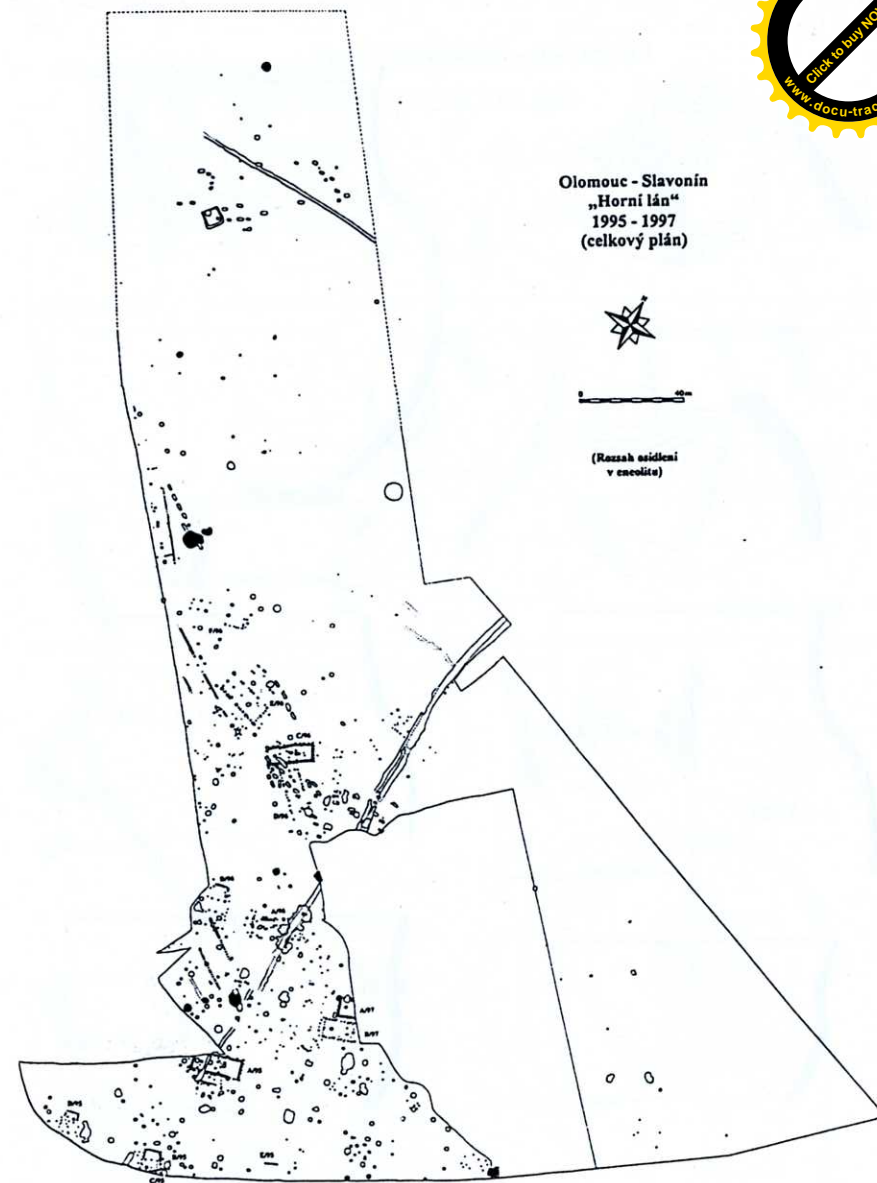
Großflächige archäologische Rettungsuntersuchung in der Feldflur „Horní lán“ brachte viele Erkenntnisse über mehrere äneolithische Siedlungsareale. Praktisch auf der ganzen erforschten Fläche stößt man auf Siedlungsüberreste (runde Gruben, Baugruben oder unregelmäßige größere Exploitationsgruben) aus dem mittleren, aber hauptsächlich aus dem jüngeren, resp. späten Äneolithikum (Abb. 1). Dünnerer Siedlungshorizont gehört der Boleráz-Stufe der Badener Kultur an (1 Objekt). Kleinere Siedlung (7 Objekte) gehört der Kugelamphorenkultur mit vielen kennzeichnenden keramischen Formen und mit charakteristischer Verzierung an (Abb. 2), mit Analogien in Schlesien und Kleinpolen (Wiślański 1979, Ryc 162, 164).

Bei der Untersuchung konnte eine Siedlung der klassischen Glockenbecherkultur (Abb. 3: 4-21; 4) mit allen typischen Merkmalen (etwa 12 Gruben) zuverlässig erfaßt werden, mit Parallelen zwischen dem Siedlungs- und Funeralinhalt der GBK in Mähren, aber auch z. B. in Ungarn (Csepel, frühes Nagyrév: Bándi 1982, Abb. 6-7; Ecsedy 1988, Fig. 5-9; Kalicz-Schreiber 1976; Kalicz-Schreiber 1991, Abb. 21), weniger im Milieu der Makó/Kosihy-Čaka- und Somogyvár-Vinkovci-Gruppen. Das Keramikmaterial aus Slavonin ist qualitativ hergestellt und gebrannt, einige Formen erinnern an Gefäße der älteren Bronzezeit, gleich wie ein Schmuck aus Doppeldraht im Objekt 255 (Abb. 3: 5).

Unterschiedlich durch die Herstellung und Oberflächenbehandlung ist das Inhalt der ungefähr 20 Objekte mit jungäneolithischer Begleitkeramik (Abb. 5) und Analogien in den Makó/Kosihy-Čaka-Gruppen (auch in Mähren), evtl. in der Somogyvár-Vinkovci-Gruppe, in frühem Nagyrév (Bándi 1982, Abb. 4-6; Kalicz-Schreiber 1973, Fig. 1; Kalicz-Schreiber 1991, Abb. 1, 3, 16, 17; Vladár 1962; 1966; 1969; Dohnal 1973, Abb. 1: 5, 6, 10; Medunová-Benešová 1981, Abb. 2,3), manche Parallelen gibt es auch in der GBK. Begleitet wurde es von der in Schnurtechnik verzierten Tonware (Abb. 5: 6, 12), und auch zu den übrigen Typen sind Beispiele in der lokalen SchK in Mähren problemlos zu finden.

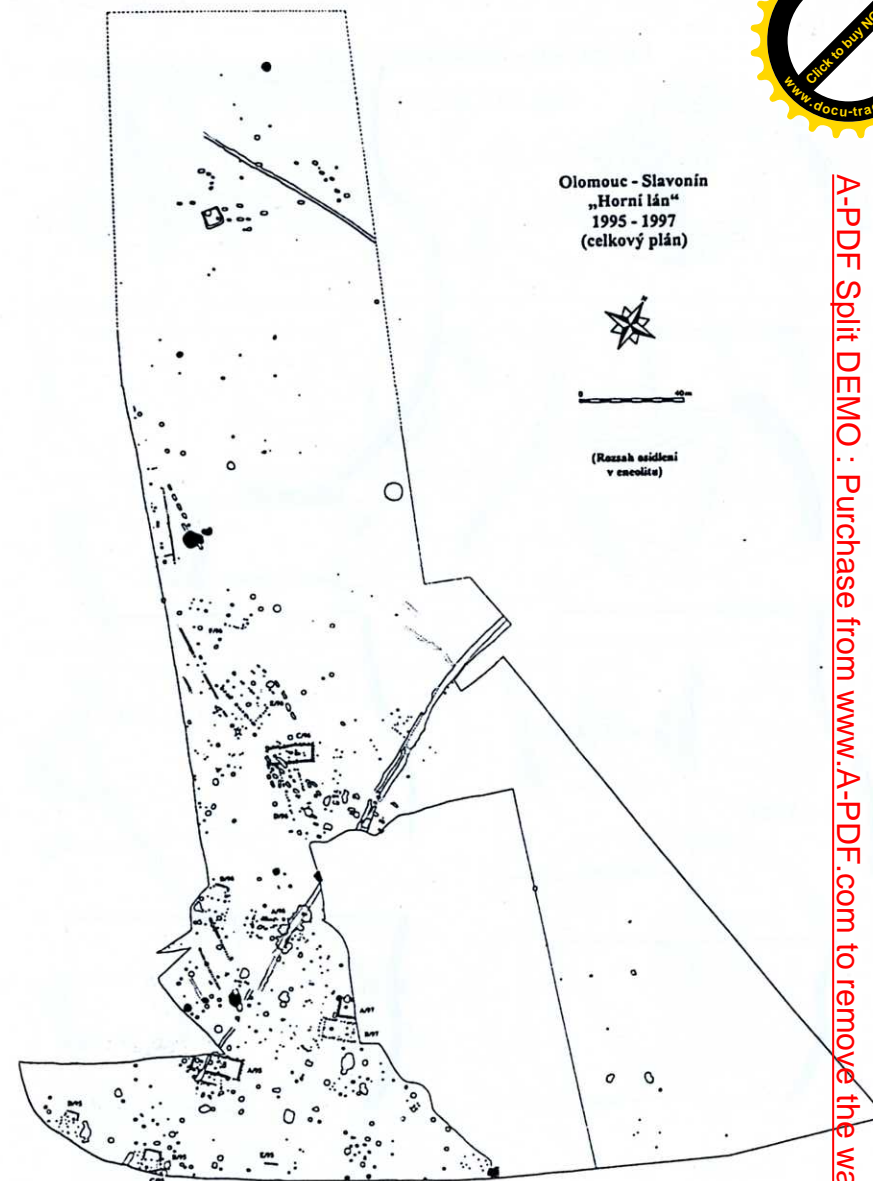
Als Intrusion in chronologisch jüngeren Objekten (330, 374) wurde reich verzierte Keramik mit plastischem Dekor abgesondert, u. a. mit Schnur verzierten Scherben (Abb. 3: 1-3) unterschiedlicher Herstellung. Auf Grund der Erkenntnisse aus Böhmen (Turek 1995) aber vor allem aus der Schweiz und aus SW-Deutschland (cf. Winiger 1993) wird sie zum Siedlungsmaterial der älteren SchK eingereiht, was der erste durch eine Untersuchung belegte Fall in Mähren ist. Eine Antwort auf die Frage der wirklichen kulturellen Zugehörigkeit des untersuchten äneolithischen Fundmaterials, seiner wechselseitigen Beziehungen

und Verbindungen u. ä., kann erst eine solide fachmännische Auswertung des gesamten Fundkomplexes erbringen.

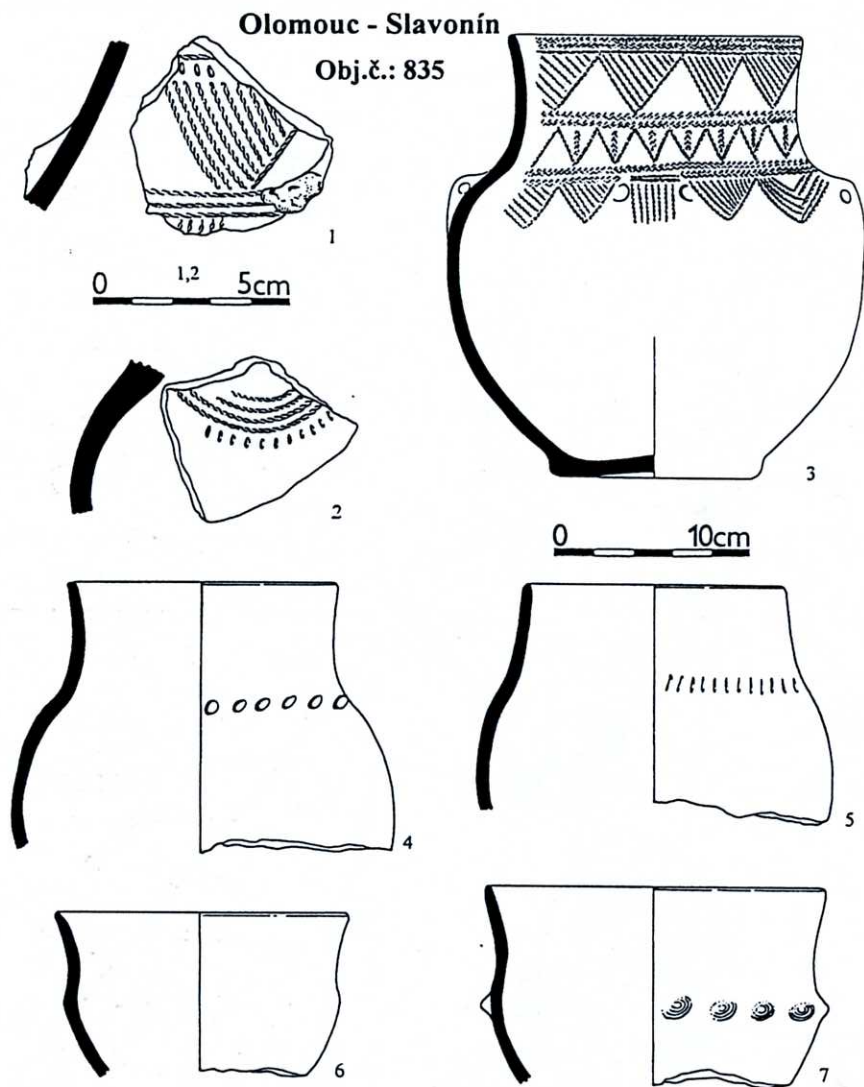

Obr. 1: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Celkový plán naleziště s vyznačením osídlení v období eneolitu.

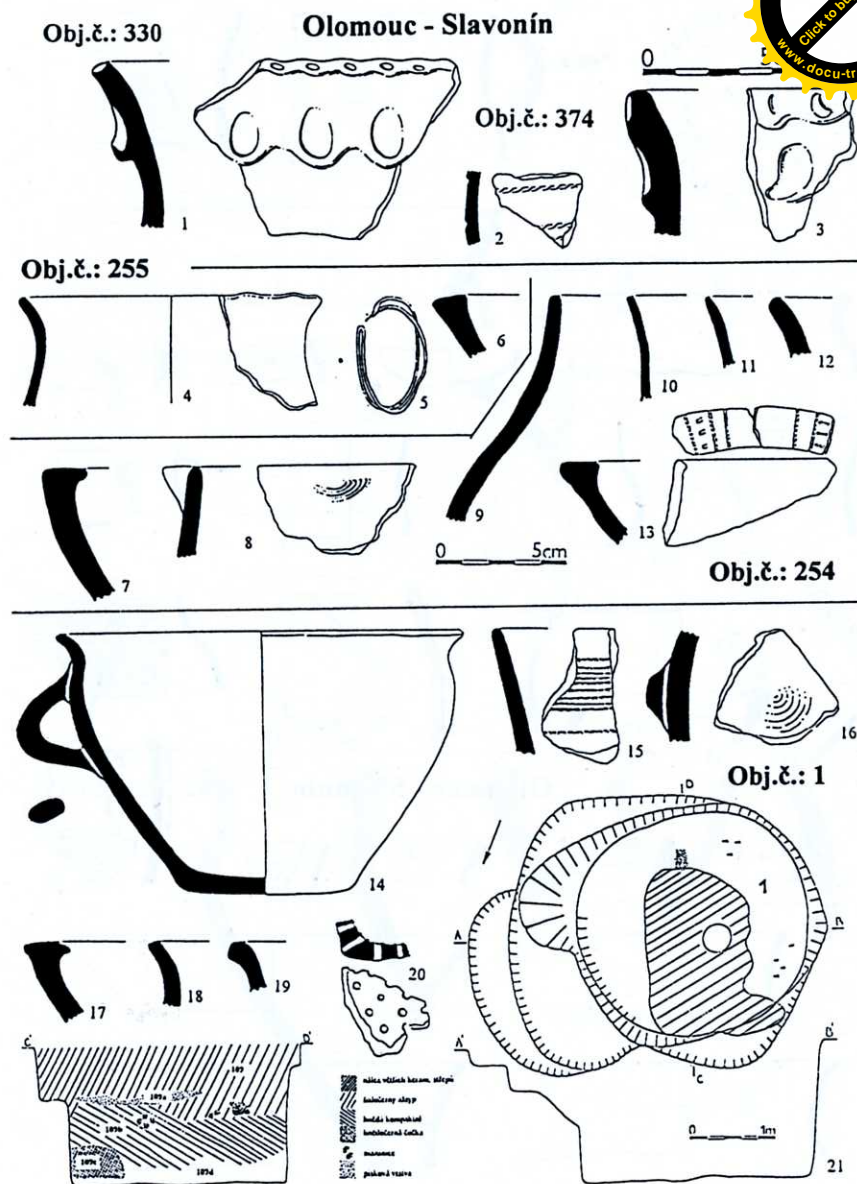
und Verbindungen u. ä., kann erst eine solide fachmännische Auswertung des gesamten Fundkomplexes erbringen.

Obr. 1: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Celkový plán naleziště s vyznačením osídlení v období eneolitu.

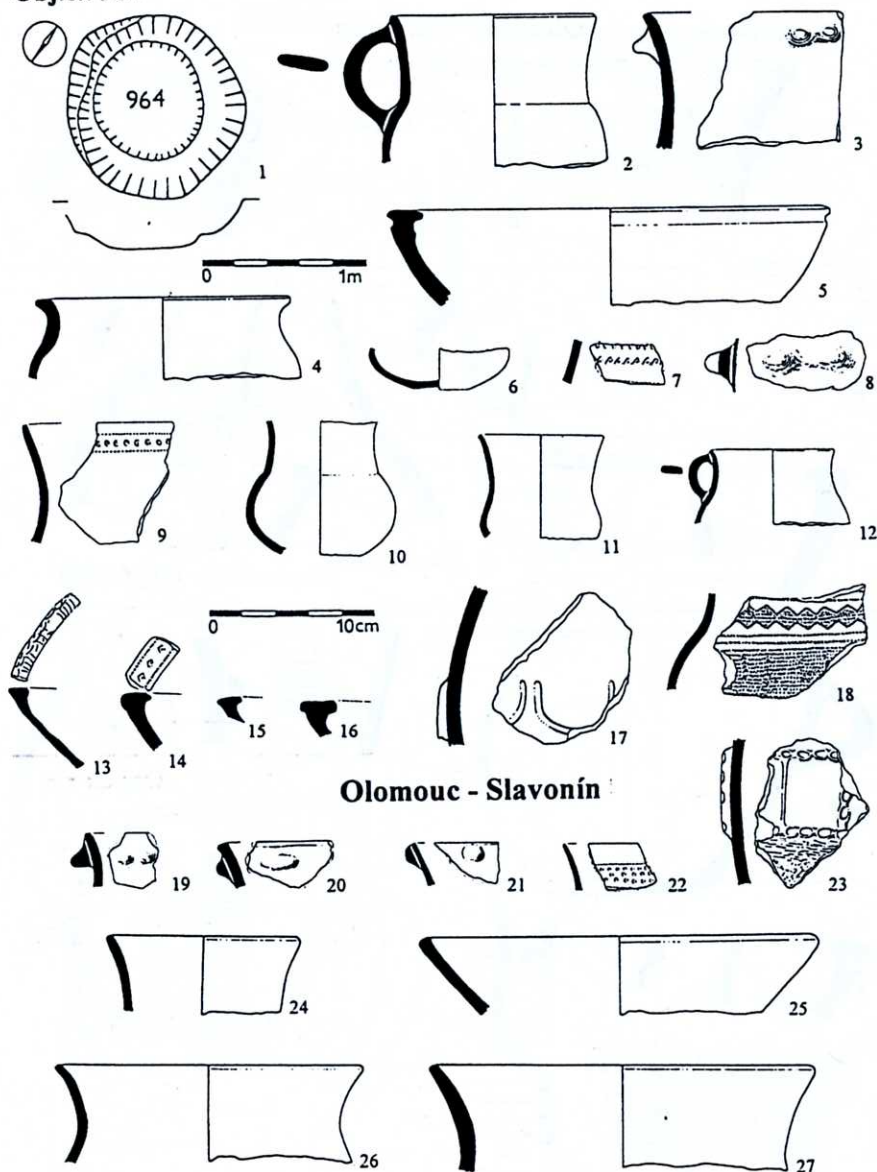

Obr. 2: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Kultura kulovitých amfor.
Objekt 835 s výběrem keramického inventáře.

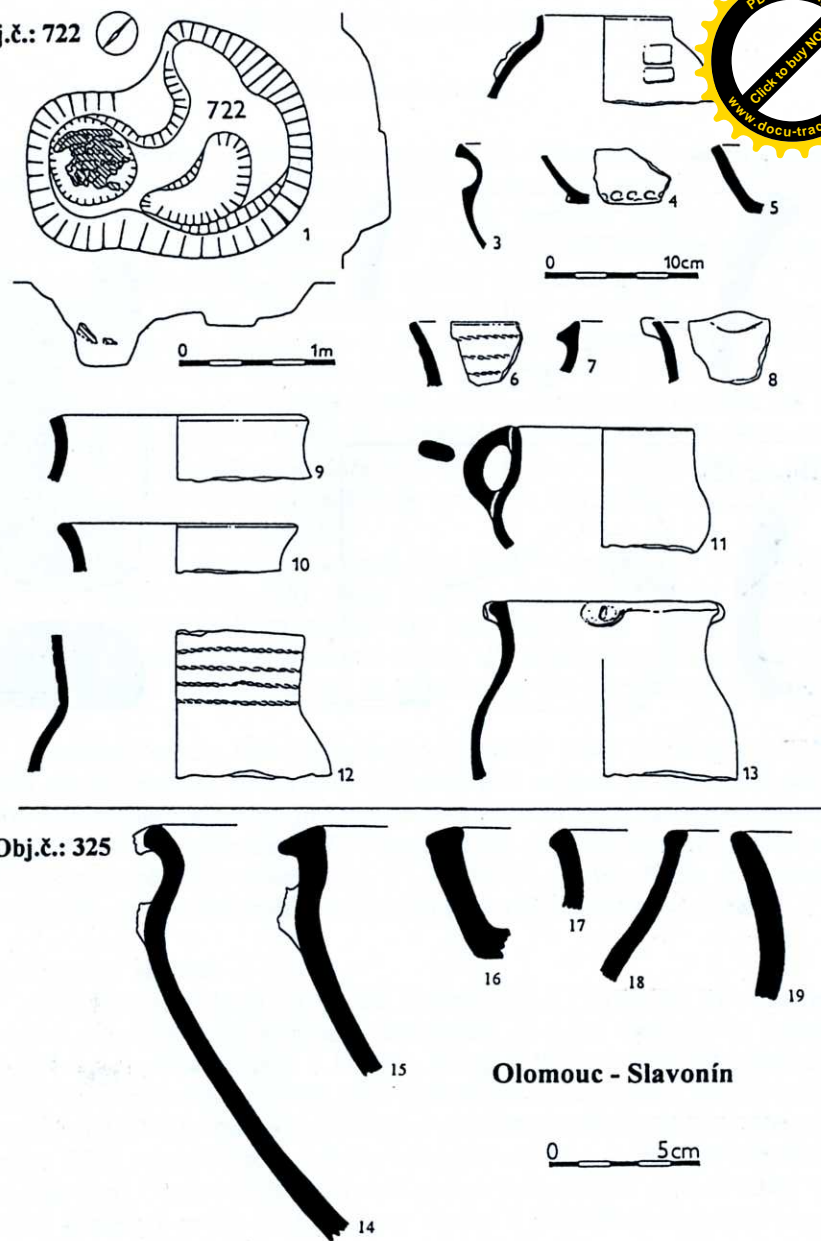
Obr. 3: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Sídlištní materiál kultury s moravskou šňůrovou keramikou (MŠK) a kultury zvoncovitých pohárů (KZP). 1 objekt 330; 2-3 objekt 374; 4-13 objekt 254; 14-21 objekt 1.

Obj.č.: 964

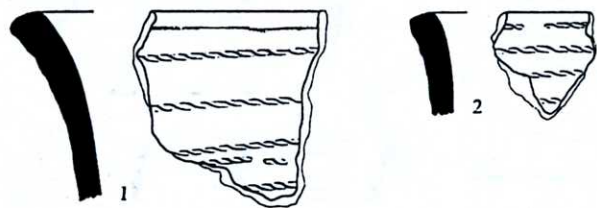
Obr. 4: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Kultura zvoncovitých pohárů. Objekt 964 s výběrem keramiky.

Obj.č.: 722

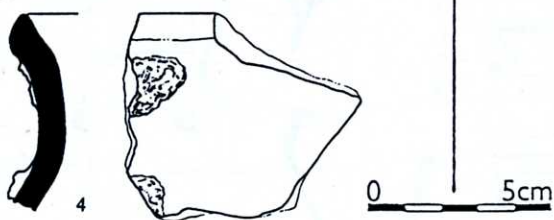

Obr. 5: Olomouc-Slavonín, „Horní lán“ 1995-1997. Keramika mladoeneolitického kulturního komplexu (Kosihy-Čaka?). 1-13 objekt 722; 14-19 objekt 325.

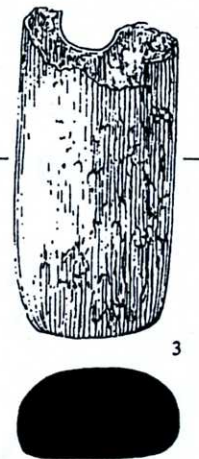
Obj.č.: 535

Obj.č.: 230

Palonín

Obr. 6: Palonín (o. Šumperk). Výběr sídlištních nálezů kultury s moravskou šňůrovou keramikou. Objekt 230 a 535.

Pavlaína Procházková

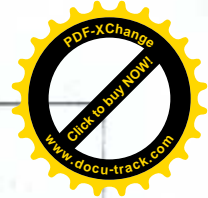
Při stavbě nové rychlostní komunikace R 35 z Olomouce do Lipníku nad Bečvou byla porušena řada pravěkých sídlišť. Záchraných prací se ujal Ústav archeologické památkové péče v Olomouci. Po úvodním výzkumu lokality Přáslavice - Kocourovce následoval v roce 1995-1996 záchraný archeologický výzkum v poloze Přáslavice - „Díly pod dědinou“ pod vedením P.Vituly a M. Kalábka. Pravěké osídlení této lokality (KLPP) bylo známo již z dřívějšího období. Archeologickým průzkumem na začátku 90.let (povrchový sběr, letecká prospekce) byla rámcově vymezena plocha osídlení a pak podle toho byly koordinovány zemní práce. Konečná rozloha prozkoumané plochy dosáhla cca 6 ha. Kromě sídlištních objektů kultury lidu s nálevkovitými poháry, o kterém budu referovat, se našlo osídlení pozdněneolitické skupiny Chloupice-Veselé, část sídliště a pohřebiště ze střední a mladší doby bronzové, část sídliště z halštatského období a několik laténských objektů.

Přáslavice se nachází na úpatí části Nížkého Jeseníku, v tzv.Tršické pahorkatině (Demek 1987, 516). Sama lokalita, „Díly pod dědinou“, leží na prakticky prvním výraznějším návrší této pahorkatiny, na mírném svahu skloněném k JZ v nadmořské výšce 266-293 m. Po jejím jihovýchodním úbočí protéká přáslavická svodnice, k níž se naleziště na své jižní straně výrazněji svažuje.

Osídlení kultury lidu s nálevkovitými poháry (dále jen KNP) vytváří nejstarší sídelní horizont na lokalitě. Příslušelo k ní celkem 75 sídlištních jam. Objekty se koncentrovaly v její jižní části, ve skrytém širokém pásu (plán P1-25, P1-26). Osídlení pokračuje zřejmě J i S směrem, což dokazují objekty zjištěné na dalších skrytých plochách (plán P1-36, P1-35, P1-14, P1-16). Podle rozmístění objektů se zdá, že lid KNP osídlil jihozápadní svah nad přáslavickou svodnicí.

Charakteristika objektů

Většinou se jednalo o běžné sídlištní jámy s kruhovým či oválným půdorysem, plochým dnem a stěnami ubíhajícími do stran. Objevily se však i nepravidelné rozměrné objekty - hliníky. Zásyp sídlištních jam byl většinou jednolitý, bez výrazného zvrstvení, jeho hnědočerná až šedočerná jílovitá hlína byla promísená úlomky mazanice a uhlíky a výrazně kontrastovala se sprašovým podložím. Díky polykulturnosti lokality a hustotě osídlení se materiál mladších kultur objevoval i ve svrchních vrstvách zásypů jednotlivých objektů KNP. V některých případech mohlo jít o druhotné zásahy v pozdějších obdobích, které vzhledem k rychlému postupu stavebních prací nemusely být precizně rozpoznány. Ve výplních jam byly nalezeny zlomky keramických nádob, zvířecí kosti a malakofauna, kostěná, broušená, štípaná industrie a zbytky barviva. Byly také odebrány paleobotanické a petrografické vzorky. Shrnutí jednotlivých nálezů v objektech podává tabulka č.1.

Charakteristika nalezeného materiálu

Keramika

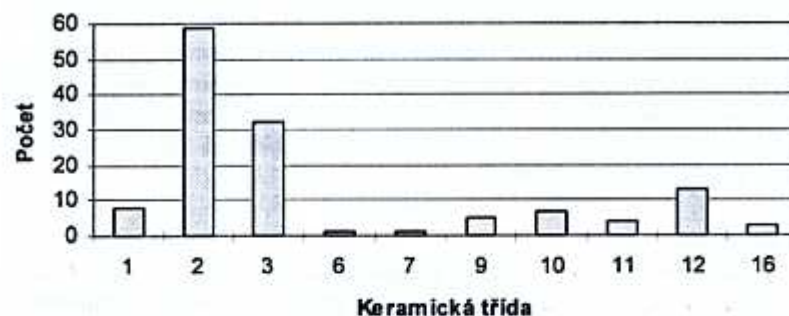
Práslavický keramický materiál je typickým představitelem keramiky mladšího stupně nálevkovitých pohárů na Moravě - KNP IIa, podle periodizace M. Šmída (Šmíd 1994, 136-141). Jde o keramiku, která plynule navazuje na předchozí vývoj nálevkovitých pohárů a kde se již prosazují vlivy z jihovýchodu, z prostředí vznikající bádenské kultury - bolerázu (Němejcová-Pavúková 1979). Projevem těchto vlivů jsou na střední Moravě nové keramické tvary, plynulá profilace nádob a výskyt některých typů výzdoby.

Nalezená keramika vykazuje jednotné zpracování keramického těsta. Je velmi dobře vypálená do odstínů hnědé, černé a šedočerné barvy. Jako ostřivo je používán drcený střepek a drobné kaménky, zvláštností je použití ostrohraných úlomků křemenů přidávaných do plaveného nebo jemně zrnitého materiálu. Povrch je převážně hlazený, relativně méně často se setkáváme s leštěným nebo drsnějším povrchem jako je tomu u ostatních lokalit tohoto horizontu (např. Olomouc - Dómské návrší, Rmíz u Laškova).

V keramických třídách jsou zastoupeny prakticky všechny nalézané typy sídlištní keramiky. Převažují hrncovité tvary - hrnce (graf 1:1) a poháry (graf 1:2). Bohužel, určitelná většina těchto tvarů se dochovala pouze ve zlomcích hrdel, a tak s jejich bližším zařazením je to problematické. V dochovalejších tvarech je častá esovitá profilace (obr.1:7, 4:5, 5:7), vyskytla se však i ostrá profilace připomínající kontinuitu se starými nálevkovitými poháry (obr.5:11). Druhou nejpočetnější skupinu tvoří misky (graf 1:3). V práslavickém souboru je máme ve třech variantách - tzv. nálevkovité misky (obr.1:1, 2:1,8, 3:5, 5:1,2), misky s mírně zataženým okrajem (obr.4:2) a misky s mírnou esovitou profilací (obr.4:3,4). I když pouze ve zlomcích, jsou v nálezech zastoupeny i amfory (graf 1:10; obr. 3:8-10, 5:4). Nezanedbatelné procento tvoří součásti picího servisu. Šálky (graf 1:12) mají typickou esovitou profilaci, jsou širší a nižší (obr.1:2, 2:3,7, 4:6-8, 5:12). Dochoval se nám jeden celý drobný džbánec (graf 1:11) s mírně nálevkovitým hrdlem a širší maximální výduť (obr.4:1). Do picího servisu můžeme zařadit i tři zlomky láhví s límcem (graf 1:16; obr. 1:4, 3:2), jedny z nových keramických typů objevující se až v mladším stupni nálevkovitých pohárů. Drobné pohárky (miniaturní nádoby; graf 1:9; obr. 5:3,9) z některých objektů a naběračka (graf 1:6) se zvláštním keramickým zlomkem (graf 1:7) uzavírají celou kolekci.

Graf 1

Přehled jednotlivých keramických tříd

Typickým prvkem KNP je výzdoba keramiky. Díky tomu, že práslavický soubor patří do počátku mladšího stupně, převažuje stále ještě plastická výzdoba nad vhloubenou. Vedle charakteristické výzdoby hrncovitých tvarů - plastické okrajové lišty - se v souboru začíná objevovat i její pozdější náhražka - horizontální řady jamek pod okrajem (obr.1:5). V samotných „lizenách“ převažují vykrajované lišty zdobené okrouhlými (obr.1:7) a oválnými jamkami, objevují se i hladké (obr.3:1), stejně jako přesekávané (obr.4:9, 5:5). S okrajovou lištou se setkáváme i na vnitřní straně hrdla (obr.2:4). Variant těchto lišt je v Práslavicích mnoho, záleželo pouze na tvůrci, který typ její výzdoby použil. Pro lepší uchopení bývají těsně pod lištami vsazeny jazykovité (obr.3:1) nebo vysedlé výčnělky.

Dalším typem objevující se plastické výzdoby jsou ucha. Nejde ani tak o výzdobný prvek jako o funkční. Ucha byla součástí džbánu nebo šálků. Vyskytují se v podobě úzkých (obr. 2:3, 4:1) a širokých (obr.4:6) páskových uch mírně vytažených nad okraj. Početnou skupinu plastické výzdoby tvoří tzv. provrtané výčnělky. Kromě dekorativní funkce sloužily především jako držadla. Jsou zastoupeny ve více variantách, ale vždy mají horizontální provrt (obr.1:6, 3:8, 4:5). Charakteristické samostatné „vousy“ se vyskytly pouze jednou (obr.5:7) a ukazují na návaznost na předchozí vývoj. Nejpočetnější skupinu však tvoří jednotlivé typy jednoduchých výčnělků a krátkých lišt.

Vhloubená výzdoba reflektuje právě zmiňované jihovýchodní vlivy z bolerázké skupiny bádenské kultury. Jde například o vnitřní žlábkování nalezené na plecích nálevkovité misky (obr.2:1). Další kanelování (žlábkování) se v práslavickém souboru vyskytuje pouze na některých šálcích (obr.4:7, 5:12) a jedné amforce (obr.4:5), stejně jako rýhování (obr. 1:2). Ze vhloubené výzdoby převažují jamky nahrazující již zmiňované plastické okrajové lišty. Kromě hrdel

se s vhloubenou výzdobou u větších tvarů setkáváme také na maximální výduti. Takovýmto typickým představitelem je nálevkovitá mísa s horizontální řadou vrypů (obr.2:8). S netypickou výzdobou se setkáváme na vnější straně dna zřejmě mísovité nádoby, kde jsou krátké žlábkové uspořádané do tvaru písmene „V“ (obr. 1:10). Jde o první typ takovéto výzdoby v moravském materiálu a analogie k ní se mi nepodařilo nalézt ani v okolí.

Z celkového počtu 2520 jednotlivých zlomků keramiky bylo k rozboru prozatím vybráno 280 jedinců s určitou vypovídací schopností (v nejbližší době se postoupí ještě k detailnějšímu zpracování). Materiál je vyhodnocován pomocí databáze eneolitické keramiky vytvořené podle keramického kódu P. Košťufka (Košťufík - Macháček 1997, 47-92).

Textilní keramika

K charakteristickým nálezům na eneolitických sídlištích jsou doklady textilní výroby v podobě přeslenů a závaží. Přáslavice nebyly výjimkou. V zásypech objektů bylo nalezeno shodně 16 závaží a 16 přeslenů. Závaží byla převážně ve zlomcích a z variant se objevily bochánkovité (obr.3:6,7), vakovité a válcovité. Většinou byly zastoupeny v objektech po jednom kuse nebo několika zlomcích, pouze v objektu č. 654 bylo nalezeno celkem 6 závaží. Přesleny se dochovaly většinou celé, jak v běžných variantách kuželovitých (obr.5:8) a plochých (diskovitých), tak i v miskovitých (obr.1:9) a čočkovitých (obr.1:8).

Kostěná industrie

Pouze v zásypu dvou objektů KNP byla nalezena kostěná industrie. Jednalo se většinou o jednoduché nástroje - šídla (obr. 2:10-12) a dlátka či špachtle (obr. 2:13). Byly zhotoveny převážně ze žeber a dlouhých kostí chovaného skotu a prasat, jen jedno šídlo bylo vyrobeno z parohu jelena. Z celkových deseti předmětů bylo devět nalezeno v objektu č. 652, který vzhledem k velkému počtu kostěných nástrojů může být interpretován jako kostářská dílna. Svědčit o tom může i unikátní nález zřejmě nedohotovené parohové pásové zápony (obr.2:9).

Takovýto typ předmětu není v eneolitickém materiálu častý. Z Moravy známe pouze čtyři pásové zápony datované rámcově do eneolitu. První se našla na hradisku Staré Zámky v Brně - Líšni a datuje se do jevišovické kultury (Medunová - Benešová 1964, 148, obr.45), druhá je známa z hradiska v Bílovicích na okrese Prostějov, které spadá časově do nejmladší fáze KNP (Šmíd 1979, 99). Další je ze sídliště jevišovické kultury v Brně - Starém Lískovci (Medunová-Benešová-Vitula 1994, Taf. 31:8) a poslední je hrobový nález kultury se šňůrovou keramikou z Brna-ul.Veveří (Šebela 1996, tab.3). Provenience těchto zápon zůstává zatím otevřenou otázkou. Zápona z Bílovic je pouze malým zlomkem, a je sporné zda vůbec náležela k tomuto druhu předmětu. Líšeňská zápona je zase poměrně vyspělým typem vyvinutým zřejmě mimo naše území (Pavelčík 1989, 261). Nález ze Starého Lískovce má analogie ve vučedolské kultuře (Medunová-Benešová - Vitula 1994) stejně jako zápona z Brna-ul.Veveří. Přáslavická zápona

se však mlado- a pozdněeneolitickým typům vymyká. Jednak svým tvarem (zřejmě širší lichoběžníkovité destičky vyběhají dvě ramena vytvářející ve středě z ramen pak na vnitřní straně vystupuje trojúhelníkovitý zachycovací úhlopříčkový zápon) svou jednoduchostí provedení (není nijak zdobená, díky možné neúplně provedené ani jasný způsob jejího připevnění na pás) a jednak svojí přesnou datací (zřejmě mladšího stupně KNP). Do stejného časového horizontu lze datovat pouze záponu z Bílovic, ale i zde je to problematické, protože hradisko může být i mladší (Šmíd 1979, 99). S pásovými záponami se pak setkáváme i v mladších obdobích pravěku (Moucha 1958, 63-77). V okolních státech je to podobné. První pásové zápony se objevují až na úrovni mladšího eneolitu, ale ani zde nejsou příliš časté (např. Moucha 1958, 65-66; Dimitrijević 1979, 315, T. XLIV:6-8). Podle všeho je zatím přáslavická zápona prvním exemplářem ve střední Evropě, jednoznačně datovaným do KNP.

Broušená industrie

Početnou kolekci nálezů tvoří broušená industrie. Vedoucí výzkumu do ní zahrnují jak typické nástroje - sekery a sekeromlaty, tak i hrubé otloukače a zrnotěrky s drtidly. Nástroje jsou většinou ve zlomcích (5:10) a v nedohotovených kusech (obr.1:11). Petrografické určení provedl J. Zapletal a jeho vyhodnocení je součástí nálezové zprávy. Podle autora je většina zrnotěrek a drtidel vyrobena z kulmských hornin - drob, slepenců, prachovců. Jde evidentně o místní suroviny. Otloukače jsou naproti tomu vyrobeny z valounů křemene, které nepochybně pocházely ze sběrů říčních štěrků v oblasti řeky Moravy a byly na lokalitu záměrně přineseny. Stejně je to i u kamenných broušených nástrojů.

Štípaná industrie

Tento soubor zpracoval A. Přichystal a P. Škrdla a jejich vyhodnocení je součástí nálezové zprávy. Do KNP je datováno celkem 19 artefaktů. Většinou se jedná o čepele s jemnou retuší, buď po jedné nebo po obou stranách (7x), z dalších nástrojů se po jednom kuse našly hrot, dlátko, škrabadlo a drasadlo. Zbytek tvoří úštěpy. Několik artefaktů bylo porušeno ohněm. Všechny byly vyrobeny pouze ze silicitů glacienních sedimentů.

Paleobotanické vzorky

Přáslavice jsou jednou z mála nížinných sídlištních lokalit KNP, kde máme již zpracovány paleobotanické vzorky. Vyhodnocení provedl E. Opravil a jeho studie je součástí nálezové zprávy. Uhlíky byly odebrány z objektu č. 218 a všechny pocházejí z dubu letního (*Quercus robur*). Tyto výsledky můžeme porovnat s analýzou provedenou z dílenského objektu ve Stránské skále u Brna. Zde pylová analýza dokládá stepní biotop s vysokým podílem bylin. V nivě tamních řek je předpokládán vývoj lužních lesů, kde jsou zastoupeny dřeviny olše, vrba, bříza a líska. Ráz krajiny tam doplňují doubravy (Svoboda-Šmíd 1994, 96), jejichž existenci máme doloženu i v Přáslavicích.

Zvířecí kosti

Druhou nejpočetnější skupinu nálezů v přáslavicím souboru tvoří zvířecí kosti. Jejicho vyhodnocení se chopila Jitka Petříčková a stejně jako u předchozích studií je i tato součástí náleзовé zprávy. V objektech KNP byly zastoupeny z chovaných druhů skot, prase, ovce, kozy; z lovné zvěře pak divoké prase, srnec a jelen. Vysoká zvěř je zastoupena většinou parožími, které bylo používáno, jak jsem se již zmínila, i k výrobě nástrojů.

Ostatní nálezy

Mimo zmiňovaných nálezů byly ze záspy sídlištních jam získány také zlomky mazanice, barvíva a malakofauny. U těchto skupin zbývá provést ještě základní vyhodnocení.

Postavení Přáslavic ve středomoravském kontextu

Sídliště KNP v Přáslavicích patří do kategorie prostých zemědělských sídlišť. Leží na mírném návrší, skloněném k JZ, nad vodotečí, v dobrých půdních podmínkách. Díky tomu, že je lokalita umístěna od Olomouce na prakticky prvním výraznějším návrší nad místní rovinou, je odtud otevřený výhled. Výhodnost této polohy potvrzují i další usazené pravěké kultury.

Velká koncentrace sídlištních objektů, které se vzájemně neporušovaly, a patrná jednotnost keramické výroby ukazují na jednofázové osídlení tohoto sídliště v mladším stupni KNP, ve fázi IIa. Výzkumem se podařilo odhalit zřejmě část hospodářského areálu tohoto sídliště. Interpretace jednotlivých objektů není jednoduchá. Kromě hliníků, které sloužily s největší pravděpodobností jako zdroje hlíny k výrobě keramiky a omítání nadzemních staveb, jsou na sídlišti zachyceny i jámy kruhového půdorysu s rovným dnem a lichoběžníkovitým profilem, které se většinou pokládají za objekty zásobní (obilnice). Není vyloučeno, že některé z větších pravidelných kruhových jam můžeme považovat za zahloubené sídelní nebo výrobní objekty. S výrobní činností může souviset např. objekt č. 652 s kostěnými nástroji a parohovou záponou. K čemu sloužily ostatní jámy se můžeme pouze dohadovat. S obytnými objekty KNP je to zatím velmi problematické. Z moravských eneolitických hradisek jsou známy nadzemní domy s lehkou dřevěnou konstrukcí, omazané hlínou (Medunová - Benešová 1964, Pavelčík 1991, Šmíd 1981). Není vyloučeno, že některé z blíže nedatovaných nadzemních staveb kúlové konstrukce v Přáslavicích náležely KNP. Vzhledem k několikafázovému osídlení lokality to však nemůžeme tvrdit s jistotou.

Kromě Přáslavic máme komplexněji prozkoumané pouze sídliště Laškov - Na kuse v okrese Prostějov (Šmíd 1996). Situace na tomto sídlišti je analogická k našemu, pouze s tím rozdílem, že se nejedná o jednofázové osídlení a že je zde patrný chronologický vývoj mladšího stupně KNP. Na tomto sídlišti byl zjištěn

také základový žlab po určitém ohrazení. Nepodařilo se zde však zjistit průběh. Laškovské sídliště je také dáváno do souvislosti s hradiskem u Laškova (Šmíd 1993), které je pouhých 400 m severním směrem od Přáslavic (Šmíd 1996,97). Takovouto návaznost na hradisko, bohužel, v Přáslavicích nemáme. Nejbližší výšinné sídliště KNP v Olomouci je vzdáleno 8 km. Další hradisko tohoto časového horizontu Hlinsko u Lipníku nad Bečvou (Pavelčík 1993) je vzdáleno vzdušnou čarou cca 20 km. Podobné je to i s nejbližšími známými sídlišti KNP (jsou vzdáleny nejméně 10 km) - Bohuňovice, Blatec-Charváty a Grygov. Byly objeveny už na začátku století, ale známe je pouze z povrchových sběrů nebo z drobných výzkumů. Po studiu materiálu ve Vlastivědném muzeu v Olomouci je datují také do mladšího stupně KNP. Další nálezy KNP se na olomouckém okrese koncentrují v okolí Senice na Hané, Náměště na Hané a Drahanovic, další u Mezic, Příklad a Skrbně, jiná koncentrace je u Lutína, Hněvotína, Olšan, Žerůvek a Duban a poslední na Uničovsku (Horní Sukolom, Lazce). To, že můžeme čekat intenzivnější osídlení olomoucké Hané, ukazují zatím ojedinělá naleziště v Dubu nad Moravou, Lužicích a Moravičanech. Podle dosavadních znalostí se zdá, že Olomoucko bylo osídleno KNP intenzivněji až v jejím mladším stupni a že sídliště leží ve vyšších polohách (terasy a návrší) než v zaplavované říční nivě řeky Moravy. Řeka Morava sehrála zcela jistě svou roli v umístění sídlišť, ale její přítomnost měla pro pravěké obyvatele tohoto prostoru také kladné stránky. Kromě rybolovu, mohli čerpat z obchodních cest, které vedly podél jejích břehů. Využívání těchto cest dokládají i nálezy z Přáslavic. Kontakty s okolím jsou doloženy, „importovanými“ silicity glacienních sedimentů. Nejvíce důkazů o významu řeky Moravy jako jedné z obchodních tepen máme pak z výšinného sídliště v Olomouci, kde jsou doloženy například i styky s polskou oblastí KNP.

Výzkum v Přáslavicích potvrdil naše poznatky o struktuře osídlení na středoneolitických sídlištích. Jedná se zároveň o první komplexněji prozkoumané zemědělské sídliště na střední Moravě. Svůj význam má i v tom, že jeho osídlení bylo s největší pravděpodobností jednofázové a my můžeme charakterizovat běžnou náplň mladšího stupně KNP, resp. fázi IIa, na sídlištích. Důležité jsou zejména keramické celky, kde se nám vedle archaických tradic nálevkovitých pohárů objevují nové prvky výzdoby spojované s vlivy z bádenské kultury.

LITERATURA

- Demek, J. a kol. 1987: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČSR, Praha.
Dimitrijević, S. 1979: Vučedolska kultura; in: Praistorija jugoslavenskih zemalja, III. Eneolitsko doba; Sarajevo.
Košťuřik, P.-Macháček, J. 1997: Komentář ke „Kódu moravské domácí eneolitické keramiky“; in: Počítačová podpora v archeologii, Brno; 47-92.
Medunová-Benešová, A. 1964: Eneolitické výšinné sídliště Staré Zámky v Brně-Lišni, PA LV, 91-155.

- Moucha, V. 1958: Příspěvek k časovému zařazení eneolitických pásových zápon; AR X; 62-77.
- Němejcová-Pavůvková, V. 1979: Počiatky boľerázskej skupiny na Slovensku, SA XXVII, 17-55.
- Pavelčík, J. 1989: Kostěné, parohové a měděné předměty z Hlinska u Lipníku nad Bečvou; PA LXXX.2; 241-281.
- Pavelčík, J. 1993: Keramika horizontu I z Hlinska u Lipníku nad Bečvou; Pravěk NŘ 3; 79-141.
- Svoboda, J.- Šmíd, M. 1994: Dilenský objekt kultury nálevkovitých pohárů na Stránské skále, Pravěk NŘ 4, 79-125.
- Šebela, L. 1996: Postavení kultury se šňurovou keramikou v moravském eneolitu a její vztah k vývoji v Karpatské kotlině; kand. práce, Brno.
- Šmíd, M. 1979: Opevněná eneolitická sídliště moravské Hané, dipl. práce, Brno.
- Šmíd, M. 1981: Výzkum zbytku sídlištního objektu na výšinném eneolitickém sídlišti Čechovsko u Čechovic, okr. Prostějov; PV 1979; 18-19.
- Šmíd, M. 1992: Nástin periodizace kultury s nálevkovitými poháry na Moravě, Pravěk NŘ 2, 131-157.
- Šmíd, M. 1993: Výsledky zjišťovacího výzkumu na eneolitickém hradisku Rmíz u Laškova, Pravěk NŘ 3; 19-77.
- Šmíd, M. 1996: Sídliště kultury s nálevkovitými poháry u Laškova, okr. Prostějov; Pravěk NŘ 6, 97-138.
- Tymonová, M. 1994: Soupis archeologických lokalit v okrese Olomouc; Olomouc.

Zusammenfassung

Siedlung des Volkes mit der Trichterbecherkultur in Přáslavice

Pavlna Procházková

Während der archäologischen Rettungsuntersuchung beim Bau der neuen Schnellstraße Olomouc-Lipník nad Bečvou wurde in der Flurfeld Přáslavice-„Dily unterhalb des Dorfes“ unter anderem auch eine Siedlung des Volkes mit der Trichterbecherkultur freigelegt. Die Siedlung liegt auf einer Anhöhe über dem umliegenden flachen Terrain, auf einem Abhang, der nach SW sinkt, über örtlicher Wasserführung. Es wurden hier 75 Objekte erfaßt. Meistens handelte es sich um gewöhnliche Siedlungsgruben von kreis- oder ovalförmigem Grundriß mit trapez- oder schüsselförmigem Profil. In einzelnen Objektverfüllungen wurden Keramikfragmente, Spinnwirteln und Gewichte, Spalt-, Schleif- und Knochenindustrie aufgefunden. Es wurden auch paleobotanische und petrographische Proben entnommen. Der Fund eines Gürtelhakens aus Gehörn ist ein Unikum, das keine genaue Analogie im mitteleuropäischen Raum hat. Das keramische Material datiert die Siedlung in die jüngere Stufe der Trichterbecherkultur, in die Phase IIa. Es handelt sich um

Keramik, die an vorhergehende Entwicklung der Trichterbecherkultur anknüpft, und bei der sich bereits Einflüsse aus Südosten, aus dem entstehenden Badener Kultur - Boleráz - durchsetzen. Charakteristische Merkmale dieser Stufe sind neue keramische Formen (Flaschen mit Kragen), zügige Produktion der Gefäße und Vorkommen einiger Verzierungstypen (Kannelierung). Die Konzentration der Siedlungsobjekte, die sich untereinander nicht beschädigten, und sichtbare Einheit der keramischen Produktion zeigen auf eine Phase der Besiedlung dieser Lokalität durch den Volk mit der Trichterbecherkultur.

- Moucha, V. 1958: Příspěvek k časovému zařazení eneolitických pásových zápon; AR X; 62-77.
- Němejcová-Pavůvková, V. 1979: Počiatky boľerázskej skupiny na Slovensku, SA XXVII, 17-55.
- Pavelčík, J. 1989: Kostěné, parohové a měděné předměty z Hlinska u Lipníku nad Bečvou; PA LXXX.2; 241-281.
- Pavelčík, J. 1993: Keramika horizontu I z Hlinska u Lipníku nad Bečvou; Pravěk NŘ 3; 79-141.
- Svoboda, J.- Šmíd, M. 1994: Dilenský objekt kultury nálevkovitých pohárů na Stránské skále, Pravěk NŘ 4, 79-125.
- Šebela, L. 1996: Postavení kultury se šňůrovou keramikou v moravském eneolitu a její vztah k vývoji v Karpatské kotlině; kand. práce, Brno.
- Šmíd, M. 1979: Opevněná eneolitická sídliště moravské Hané, dipl. práce, Brno.
- Šmíd, M. 1981: Výzkum zbytku sídlištního objektu na výšinném eneolitickém sídlišti Čechovsko u Čechovic, okr. Prostějov; PV 1979; 18-19.
- Šmíd, M. 1992: Nástin periodizace kultury s nálevkovitými poháry na Moravě, Pravěk NŘ 2, 131-157.
- Šmíd, M. 1993: Výsledky zjišťovacího výzkumu na eneolitickém hradisku Rmíz u Laškova, Pravěk NŘ 3; 19-77.
- Šmíd, M. 1996: Sídliště kultury s nálevkovitými poháry u Laškova, okr. Prostějov; Pravěk NŘ 6, 97-138.
- Tymonová, M. 1994: Soupis archeologických lokalit v okrese Olomouc; Olomouc.

Zusammenfassung

Siedlung des Volkes mit der Trichterbecherkultur in Přáslavice

Pavčina Procházková

Während der archäologischen Rettungsuntersuchung beim Bau der neuen Schnellstraße Olomouc-Lipník nad Bečvou wurde in der Flurfeld Přáslavice-„Dily unterhalb des Dorfes“ unter anderem auch eine Siedlung des Volkes mit der Trichterbecherkultur freigelegt. Die Siedlung liegt auf einer Anhöhe über dem umliegenden flachen Terrain, auf einem Abhang, der nach SW sinkt, über örtlicher Wasserführung. Es wurden hier 75 Objekte erfaßt. Meistens handelte es sich um gewöhnliche Siedlungsgruben von kreis- oder ovalförmigem Grundriß mit trapez- oder schüsselförmigem Profil. In einzelnen Objektverfüllungen wurden Keramikfragmente, Spinnwirteln und Gewichte, Spalt-, Schleif- und Knochenindustrie aufgefunden. Es wurden auch paleobotanische und petrographische Proben entnommen. Der Fund eines Gürtelhakens aus Gehörn ist ein Unikum, das keine genaue Analogie im mitteleuropäischen Raum hat. Das keramische Material datiert die Siedlung in die jüngere Stufe der Trichterbecherkultur, in die Phase IIa. Es handelt sich um

Keramik, die an vorhergehende Entwicklung der Trichterbecherkultur anknüpft, und bei der sich bereits Einflüsse aus Südosten, aus dem entstehenden Badener Kultur - Boleráz - durchsetzen. Charakteristische Merkmale dieser Stufe sind neue keramische Formen (Flaschen mit Kragen), zügige Produktion der Gefäße und Vorkommen einiger Verzierungstypen (Kannelierung). Die Konzentration der Siedlungsobjekte, die sich untereinander nicht beschädigten, und sichtbare Einheit der keramischen Produktion zeigen auf eine Phase der Besiedlung dieser Lokalität durch den Volk mit der Trichterbecherkultur.

Číslo objektu	Uložení	Inventurní číslo	Keramika	Textilní keramika	Zvířecí kosti	Malakofauna	Mazanice	KI	BI	SI	Barvivo	Paleobotanika	Petrografie
218	3355	1/95-3555-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	x	0
498	4233	1/95-4233-1-3	0	1	0	0	0	x	0	1	0	0	0
500	103	1/96-103-1-13	37	1	9	0	0	x	0	2	0	0	0
502	105	1/96-105-1-9	38	0	60	0	0	x	0	0	1	0	0
503	106	1/96-106-1-8	10	2	6	0	0	x	0	2	0	0	0
505	108	1/96-108-	346	3	27	0	0	x	0	8	0	0	1
506	109	1/96-109-1-11	39	0	0	0	0	x	0	4	0	0	0
508	111	1/96-111-1-15	58	1	2	0	0	x	0	0	0	0	1
522	126	1/96-126-1-3	18	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
536	140	1/96-140-1-4	14	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
563	168	1/96-168-1-2	5	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
652	252	1/96-252-1-87	353	2	22	0	0	x	0	0	0	0	0
654	254	1/96-254-1-36	95	6	0	0	0	x	9	0	4	0	0
655	255	1/96-255-1-19	125	0	103	1	0	x	0	0	0	0	0
693	294	1/96-294-1-3	11	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
698	299	1/96-299-1-2	9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
704	305	1/96-305/1-44	158	1	25	0	0	x	0	2	0	0	0
708	309	1/96-309-	201	1	29	0	0	x	0	0	0	0	0
716	317	1/96-317-1-8	25	0	1	0	0	x	0	0	0	1	0
725	326	1/96-326-1-6	9	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
729	330	1/96-330-1-7	16	1	3	0	0	x	0	0	2	0	0
731	332	1/96-332-1-3	23	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
732	333	1/96-333-1-11	37	0	0	0	0	x	0	0	1	0	0
734	335	1/96-335-1-19	74	0	0	0	0	x	0	2	1	0	0
735	336	1/96-336-1-15	38	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
736	337	1/96-337-1-5	11	0	1	0	0	x	0	2	1	0	0
737	338	1/96-338-1-5	14	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
738	339	1/96-339-1-3	11	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
739	340	1/96-340-1-4	16	0	0	0	0	x	0	0	0	0	2
740	341	1/96-341-1-17	57	0	0	0	0	x	0	4	0	0	0
742	343	1/96-343-1-2	5	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
743	344	1/96-344-1-8	19	0	0	0	0	x	0	1	0	0	5
744	345	1/96-345-1-2	15	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
748	349	1/96-348-1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
749	350	1/96-350-1-18	62	1	5	0	0	x	0	0	1	0	0

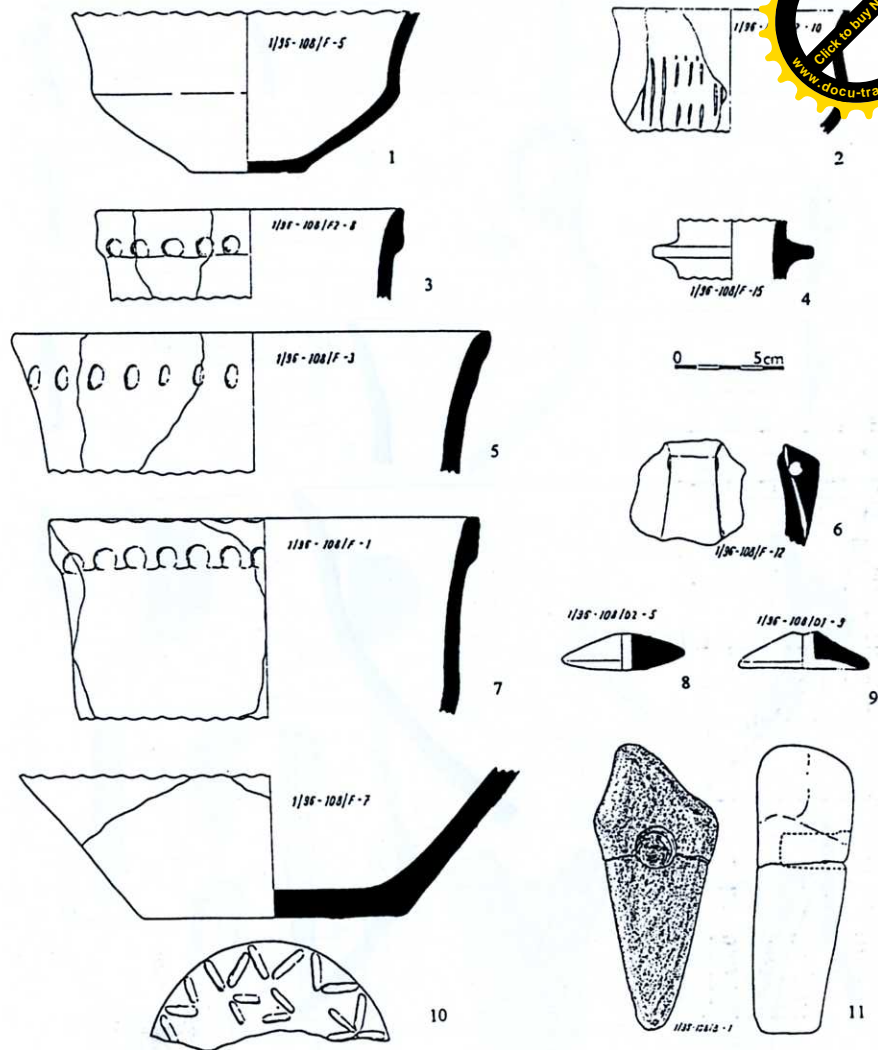
Tab. 1: Přáslavice „Dily pod dědinou“. Přehled objektů KNP.

Číslo objektu	Uložení	Inventurní číslo	Keramika	Textilní keramika	Zvířecí kosti	Malakofauna	Mazanice	KI	BI	SI	Barvivo	Paleobotanika	Petrografie
751	352	1/96-352-1-10	21	1	2	0	0	0	1	0	0	0	0
752	353	1/96-353-1-6	17	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
753	354	1/96-354-1-4	3	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
784	449	1/96-449-1-9	57	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
785	450	1/96-450-1-9	19	2	0	0	0	x	0	0	0	0	0
940	1215	1/96-1215-1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
1032	1307	1/96-1307-1-47	66	2	0	0	0	x	1	0	1	0	0
1047	1323	1/96-1323-1-13	69	0	0	0	0	x	0	4	0	0	0
1075	1351	1/96-1351-1-3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1110	1386	1/96-1386-1-9	10	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1113	1389	1/96-1389-1-14	28	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1114	1390	1/96-1390-1-7	6	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
1115	1391	1/96-1391-1-3	2	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1118	1394	1/96-1394-1-7	5	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1120	1396	1/96-1396-1-30	37	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
1123	1399	1/96-1399-1-7	35	0	21	0	0	x	0	1	0	0	0
1127	1403	1/96-1403-1-6	5	0	1	0	0	x	0	0	0	0	0
1136	1412	1/96-1412-1-2	4	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1138	1414	1/96-1414-1-4	3	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1144	1420	1/96-1420-1-7	7	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1145	1421	1/96-1421-1-2	1	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1146	1422	1/96-1422-1-23	22	1	0	0	0	x	0	1	0	0	0
1147	1423	1/96-1423-1-3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1148	1424	1/96-1424-1-4	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
1149	1425	1/96-1425-1-6	3	0	0	0	0	x	0	2	0	0	0
1151	1427	1/96-1427-1-5	4	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1157	1433	1/96-1433-1-4	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1162	1439	1/96-1439-1-12	6	0	0	0	0	x	0	1	0	0	0
1165	1442	1/96-1442-1-3	20	1	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1166	1443	1/96-1443-1-7	5	0	51	0	0	x	0	0	0	0	0
1169	1446	1/96-1446-1-3	1	1	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1170	1447	1/96-1447-1-4	2	1	0	0	0	x	0	0	0	0	0
1268	2149	1/96-2149-1-22	65	1	2	0	0	x	0	1	0	0	0
1269	2150	1/96-2150-1-7	5	0	1	0	0	x	0	0	0	0	0
1299	2175	1/96-2175-1-2	5	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0

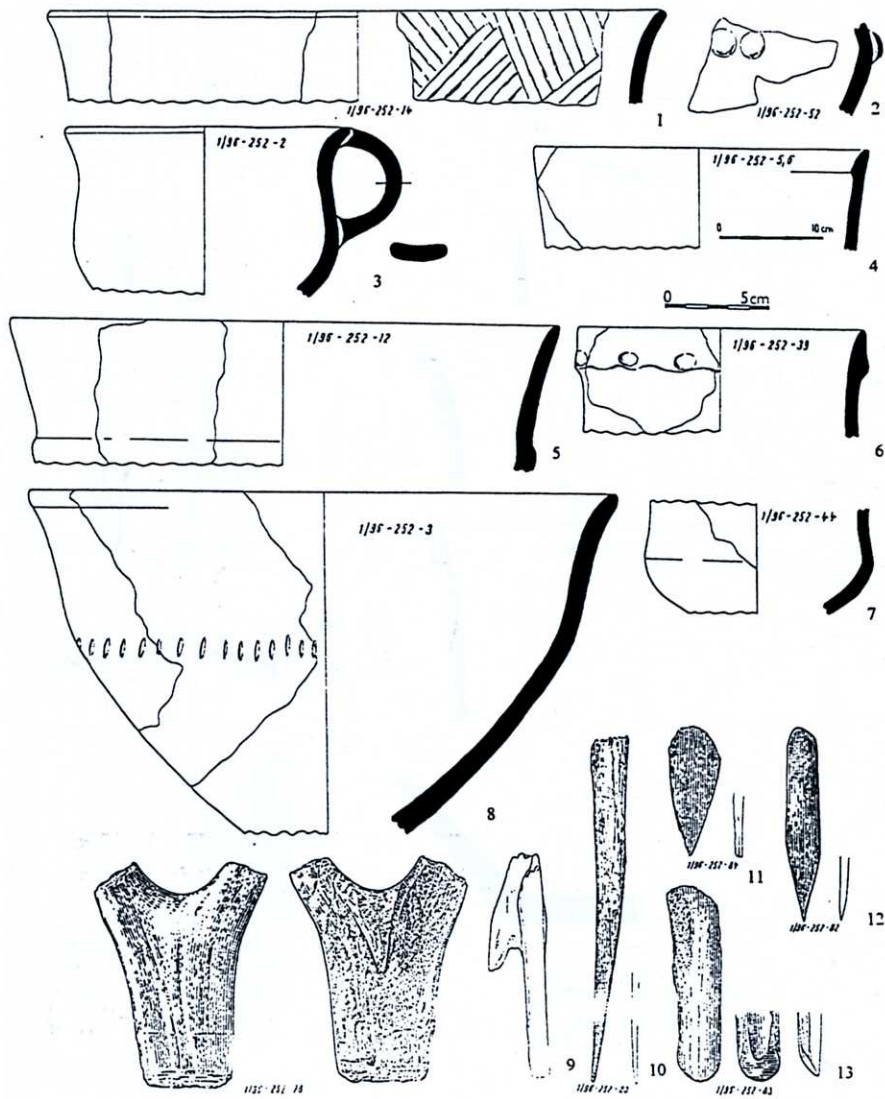
Tab. 1: Přáslavice „Dily pod dědinou“. Přehled objektů KNP.

Číslo objektu	Uložení	Inventurní číslo	Keramika	Textilní keramika	Zvířecí kosti	Malakofauna	Mazanice	KI	BI	SI	Barvivo	Palcobotanika	Petrografic
1330	2211	1/96-2211-1-3	2	0	0	0	x	0	0	0	0	0	0
1334	2225	1/96-2225-1-6	4	0	28	0	x	0	0	0	0	0	0
1369	2264	1/96-2264-1-7	6	0	0	0	x	0	1	0	0	0	0
1386	2281	1/96-2281-1-3	2	0	0	0	x	0	0	0	0	0	0
1512	2407	1/96-2407-1-9	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
sběr	sběr	1/96-sběr-6	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
sběr	sběr	1/95-sběr-2-3	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
CELKEM			2520	32	319	1	x	10	49	19	2	x	9

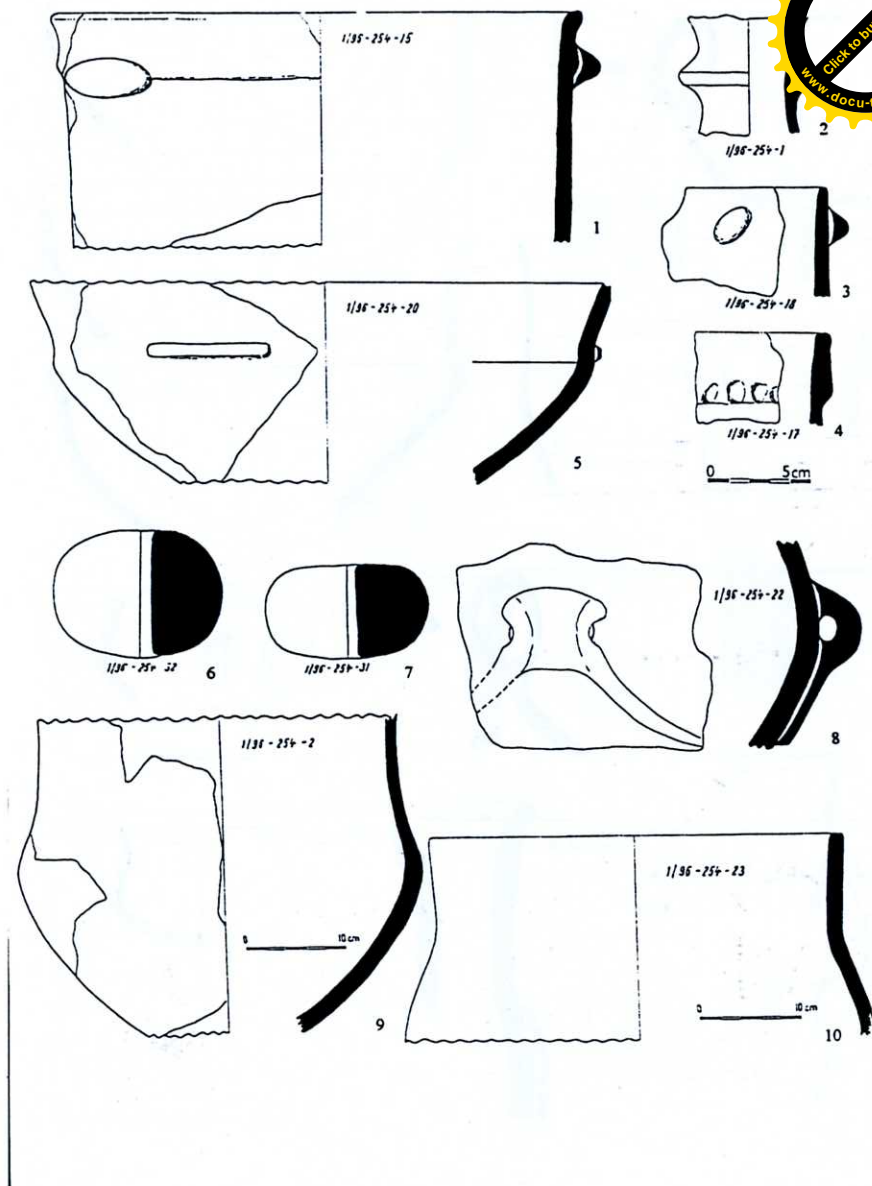
Tab. 1: Přáslavice „Díly pod dědinou“. Přehled objektů KNP.

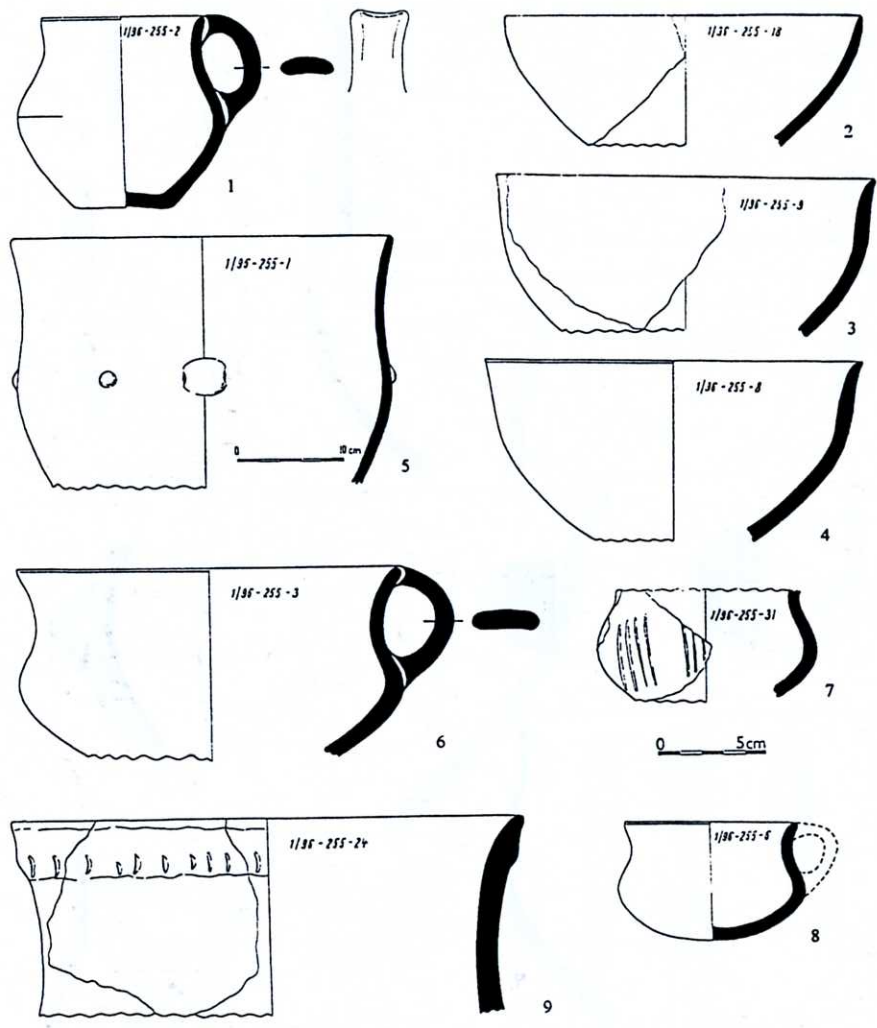
Obr. 1: Přáslavice „Díly pod dědinou“. Nálezy z výplně kont. 505.

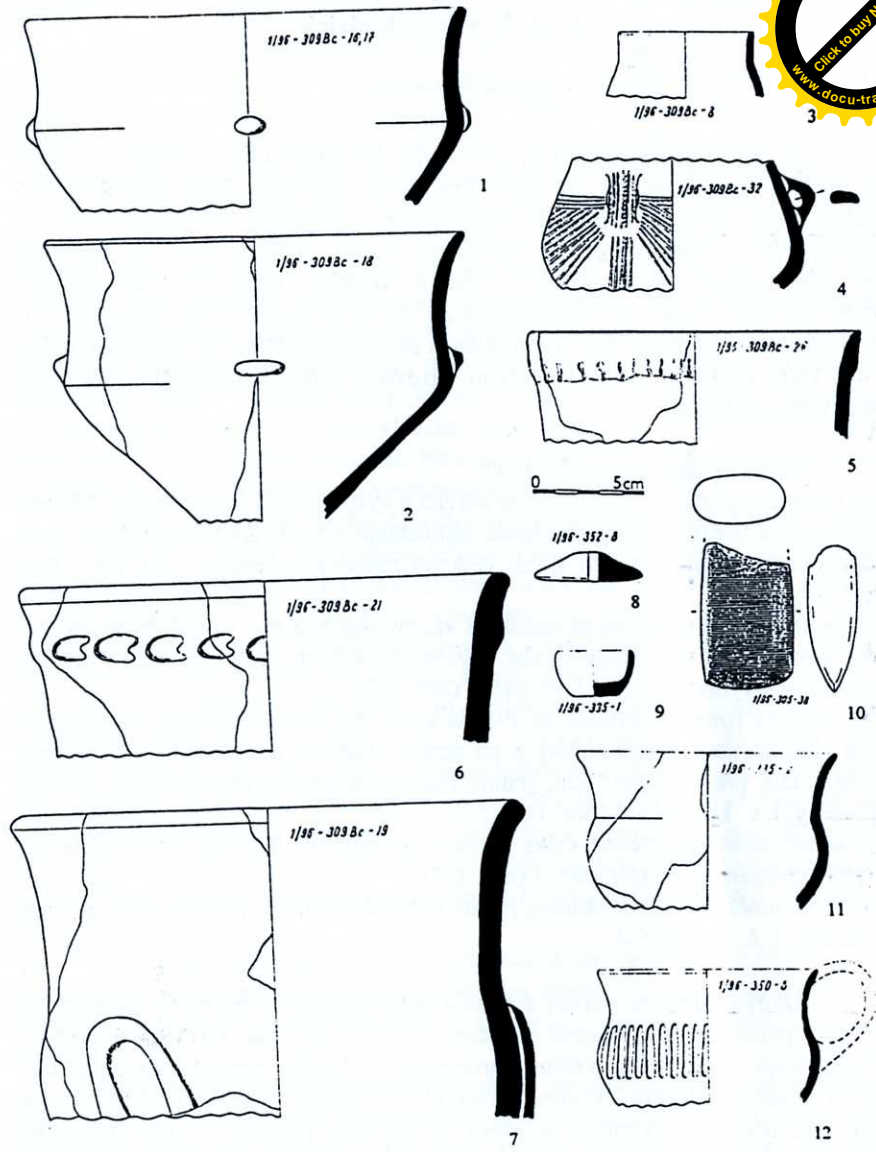
Obr. 2: Přáslavice „Dily pod dědinou“. Nálezy z výplně kont. 652.

Obr. 3: Přáslavice „Dily pod dědinou“. Nálezy z výplně kont. 654.

Obr. 4: Přáslavice „Díly pod dědinou“. Nálezy z výplně kont. 655.

Obr. 5: Přáslavice „Díly pod dědinou“. Nálezy z výplně kont. 704, 708, 734, 749 a 751.

K datování žárového hrobu H 46 ze střední doby bronzové na pohřebišti v Přáslavicích

Klára Šabatová

V rámci záchranných prací při stavbě dálničního tahu Olomouc – Lipník nad Bečvou byla západně od obce Přáslavice v poloze „Díly pod dědinou“ prozkoumána rozsáhlá plocha s pravěkým osídlením. Výzkum Ústavu archeologické památkové péče v Olomouci proběhl od října 1995 do července 1996 pod vedením Petra Vítuly a Marka Kalábka. Velká část zachycených archeologických situací patřila osídlení ze střední a mladší doby bronzové a k němu náležejícímu pohřebišti. Tento článek se zabývá rozбором hrobového celku H 46, který může přispět k upřesnění časového zařazení nejstarších žárových hrobů v Přáslavicích.

Popis inventáře z hrobu H 46

-část bronzové jehlice s kotoučovitou hlavicí a vysokým středovým trnem, hlavice je zakončena tulejí do níž je zasunuta samostatná jehla kruhového průřezu, nyní nedochovaná, průměr kotouče 6 cm, celková zachovaná délka 6,2 cm, i. č. 1/96-845-5 (obr. 1:1).

-terinovitá esovitě profilovaná nádoba s válcovitým hrdlem, ve dně je proražen otvor – dušník, průměr okraje 16 cm, průměr dna 8,5 cm, zrnitý materiál s příměsí slídy, povrch vyhlazený, i. č. 1/96-845-2 (obr. 1:3).

-malá amfora (osudí) původně se dvěma uchy, na plecích zdobená vypulninou shora ohraničenou dvěma žlábkami a po straně svazkem tří svislých rýh, průměr okraje 7 cm, průměr dna 5 cm, jemný materiál s mírnou příměsí slídy, povrch vyhlazený, i. č. 1/96-845-3 (obr. 1:2).

-nerekonstruovatelná středně velká nádoba, průměr dna 9,5 cm, jemný materiál, povrch vyhlazený, i. č. 1/96-845-1 (obr. 1:4).

-nerekonstruovatelná malá nádoba, jemný materiál s mírnou příměsí slídy, povrch vyhlazený, i. č. 1/96-845-4.

Žárové hroby ze střední a mladší doby bronzové obsahující datovatelné bronzové předměty jsou obecně poměrně vzácné a je tomu tak i na pohřebišti v Přáslavicích, kde navíc většina bronzových zlomků neumožňuje jiné než rámcové časové zařazení. Hrobový celek H 46 s jehlicí s kotoučovitou hlavicí a středovým trnem je výjimkou a proto se můžeme pokusit o jeho přesnější datování.

Těžiště výskytu jehlic s kotoučovitou hlavicí se středovým trnem leží v levobřeží horní a střední Odry, ale s jejich nálezy se setkáváme od středního Německa přes Polsko, Čechy, Moravu, Slovensko až do Karpatské kotliny (Novotná 1980, 76; Gedl 1983, 62). Varianty, které známe z Moravy, se omezují na území střední a severovýchodní Evropy, především na prostor kultury lužických popelnicových polí (Říhovský 1979; 41). Jediný nález vysunutý za

hranice souvislého lužického osídlení pochází z Popůvek u Brna (Říhovský 1982, 70).

Dvojdílná jehlice s kotoučovitou hlavicí a vysokým středovým trnem z pohřebiště v Přáslavicích (obr. 1:1) představuje poměrně masivní exemplář. Jedná se o „severní“ variantu tohoto typu jehlic, která je charakteristická plochou kotoučovitou hlavicí. Těchto jehlic je z Moravy známo celkem čtrnáct a z nich sedm exemplářů náleží ke zmíněné „severní“ variantě (Říhovský 1979; 39).

Většina spolehlivě datovaných exemplářů tohoto typu jehlice, bez ohledu na území nálezu, se zařazuje do období, které představuje předlužický stupeň, případně konec mohylových kultur střední doby bronzové (Novotná 1980, 76). V Polsku jsou nejstarší zdobené exempláře datovány do středního období II. periody, nezdobené pak mohou náležet mladší fázi předlužické kultury a časné fázi kultury lužických popelnicových polí (dále jen KLPP) na konci II. periody. Nezdobené jehlice s kotoučovitou hlavicí a vysokým středovým trnem se ojediněle udržely až do počátku slezské fáze KLPP (Gedl 1983, 63). Výskyt těchto jehlic na Slovensku datuje M. Novotná (1980, 75-76) do období časných popelnicových polí, do horizontu označeného jako Čaka/Riegsee.

Na Moravě shrnul otázku datování tohoto typu jehlic J. Říhovský (1979; 40-41; 1982, 69). Za nejstarší nález jehlice s kotoučovitou hlavicí a vysokým středovým trnem můžeme považovat zdobený exemplář z depotu z Předmostí u Pterova, datovaný J. Říhovským do kosziderského horizontu. Největší počet datovatelných exemplářů (7) náleží horizontům depotů Hradisko-Hulín a Blučina, kde tento typ jehlic představuje složku doznívajících mohylových kultur. Jako nejmladší se na základě keramického inventáře jeví jehlice ze žárového hrobu ze Seničky (Schiermeisen 1934, 34, obr. 1:9,12) datovaná do starší části středního lužického stupně označovaného Mostkovicemi. Zde zachovaná amfora je však zřetelně mladší než keramika z hrobu v Přáslavicích. Stejně datování se uvádí i pro jehlici z Jeřic z lužické zóny v Čechách (Kytlicová-Vokolek-Bouzek 1964, 150 - L IIa), kde jsou jehlice s kotoučovitou hlavicí a středovým trnem obecně datovány do rozmezí horizontů depotů Plzeň-Jíkalka a Lažany (BC/BD a BD).

Ze čtyř nádob z tohoto hrobu jsou rekonstruovatelné pouze dvě. V obou případech se jedná o početně se vyskytující tvar amforovitě (případně terinovitě) nádoby s identickou esovitou profilací a válcovitým hrdlem, i když odlišnými rozměry.

Výskyt bezuchých amforovitých nádob se obecně datuje od mladšího stupně mohylových kultur do konce mladší doby bronzové (Veliačik 1983, 95). Nezdobená amforovitá nádoba s válcovitým hrdlem a esovitou profilací bez uch se však na Moravě nevyskytuje příliš často. Početnější jsou exempláře, které mají mezi hrdlem a tělem nádoby výraznější předěl, jako je tomu u datovaných exemplářů variant I-1 (BC) a II-1 (BC/BD) podle členění L. Veliačika (1983, 96). Jejich poměrně ostře profilovaná výduť a válcovité hrdlo odpovídají tvaru z hrobu H 46. Stejně tvary můžeme najít i v hrobových celcích z Moravičan (např. hr. 167 a 350), datovaných do starolužického období (Nekvasil 1982, tab. 52:9,

107:1). Synchronní s fází II na pohřebištích v Martině a Liptovském Mikuláši-Ondrašové (Veliačik 1983) je fáze II A (BC) na pohřebišti v Kietrzu (Gedl 1979, 27-28, Taf. X:13), kde byla nalezena bezuchá amfora s esovitou profilací zcela analogická amforovitě nádobě z Přáslavic (obr. 1:2). Nejstarší bezuché amfory s měkkou profilací z východní Moravy (typy A1, A2, A3), které se od nádoby z Přáslavic liší jen mírně kónickým hrdlem, jsou datovány až na závěr stupně BD (Dohnal 1974, 32, Schema 1). Z podunajské oblasti Rakouska vykazují velkou podobnost bezuchá amforovitá nádoba z keramického depotu z Meisbirbaumu (Marešová 1965, obr. 6:24), z oblasti jižní Moravy můžeme za blízké tvary označit amfory horizontu Strachotín-Velké Hostěrádky z Bošovic (Říhovský 1982, tab. 19:D1) a Strachotína (tamtéž tab. 29:12). První z nich se odlišuje poměrně nízkou položenou výdutí a náběhem na nožku, zachovaná část z druhé amfory má o něco ostřejší lom.

Pro drobnou amforuku s uchy (obr.1:2) nacházíme analogii na východní Moravě v exempláři z hrobu 1/60 z Míškovic (Dohnal 1974, 52, schéma IX: A4). Je analogický jak celkovou stavbou nádoby, tak výzdobou podkovovitě orámovaných vypnulín, které však nejsou po stranách odděleny rýžkami. V této oblasti je považována za dozvuk předlužického vývoje nejstarší fáze lužické kultury, kterou V. Dohnal (1974, 83) klade na konec stupně BD. Druhý téměř stejný tvar s „lužickými“ uchy a jen málo zaoblenější výdutí najdeme v obsahu jedné z mohyl pozdní fáze středodunajské mohylové kultury v Dambořicích „Lichách“ (Říhovský 1982, tab. 5: A5). Orámované vypnuliny jsou zde odděleny svislými rýhami, které se však na rozdíl od přáslavického exempláře táhnou po celé výšce těla. Výzdoba volných i orámovaných vypnulín je prvkem charakteristickým zejména pro mladší a pozdní vývojový úsek středodunajské mohylové kultury (Říhovský 1982, 18; Štof 1995, 93; Stuchlík – Šmíd 1998, 248). Z následující kultury lužických popelnicových polí pak toto dědictví mohylového vývoje v relativně krátké době mizí (Štof 1994, 54-55).

Závěr:

Ze shromážděných analogií je zřejmé, že jak jehlice s kotoučovitou hlavicí a středovým trnem, tak i amforovitě nádoby s esovitou profilací mají těžiště výskytu ve shodném časovém úseku. Nejstarší datování jehlic tohoto typu do kosziderského horizontu je výjimečné nejen pro naše území, ale nevyskytuje se ani v okolních oblastech a je i pro náš keramický celek příliš časný. Druhé období výskytu, do něhož náleží převážná většina exemplářů, představují nálezy horizontu Hradisko-Hulín, případně přechodného horizontu Hulín-Blučina (Říhovský 1979, 41). Také většina analogií k amforám z hrobu H 46 z Přáslavic se svojí datací kloní k mladší fázi stupně BC. Na základě výzdobných prvků lze tento hrobový celek datovat nejpozději na počátek doby popelnicových polí. V centrální části Moravy se zřejmě nedá uvažovat o jejich přežívání do konce stupně BD (Štof 1994, 54-55). Všechny tyto indicie napovídají, že hrob č. 46 můžeme datovat do rozmezí od BC₂ do počátku stupně BD. Toto jeho časové zařazení se dotýká velmi problematické otázky kulturní příslušnosti celé střední

Moravy ve střední době bronzové. Pro datování hrobového celku z Přáslavic byly použity analogie jak z Podunají a jižní Moravy, tak i z oblasti lužické kulturního okruhu. Z rozboru je patrné, že zde nacházíme řadu prvků, které jsou nejnovějšími poznatky (Stuchlík- Kolbinger 1993, 152; Štof 1995, 105; Štof – Šmíd 1998, 248-250), které nejen zdůrazňují velký význam mohylových kultur pro vývoj střední Moravy ve střední době bronzové, ale uvažují i o jejich zdejších rozšíření. Další zpracování sídlištních a hrobových celků z Přáslavic rozhodně přispěje k řešení otázek s tímto problémem spojených a pomůže i objasnit vztahy tohoto regionu k okolním oblastem v daném časovém rozmezí.

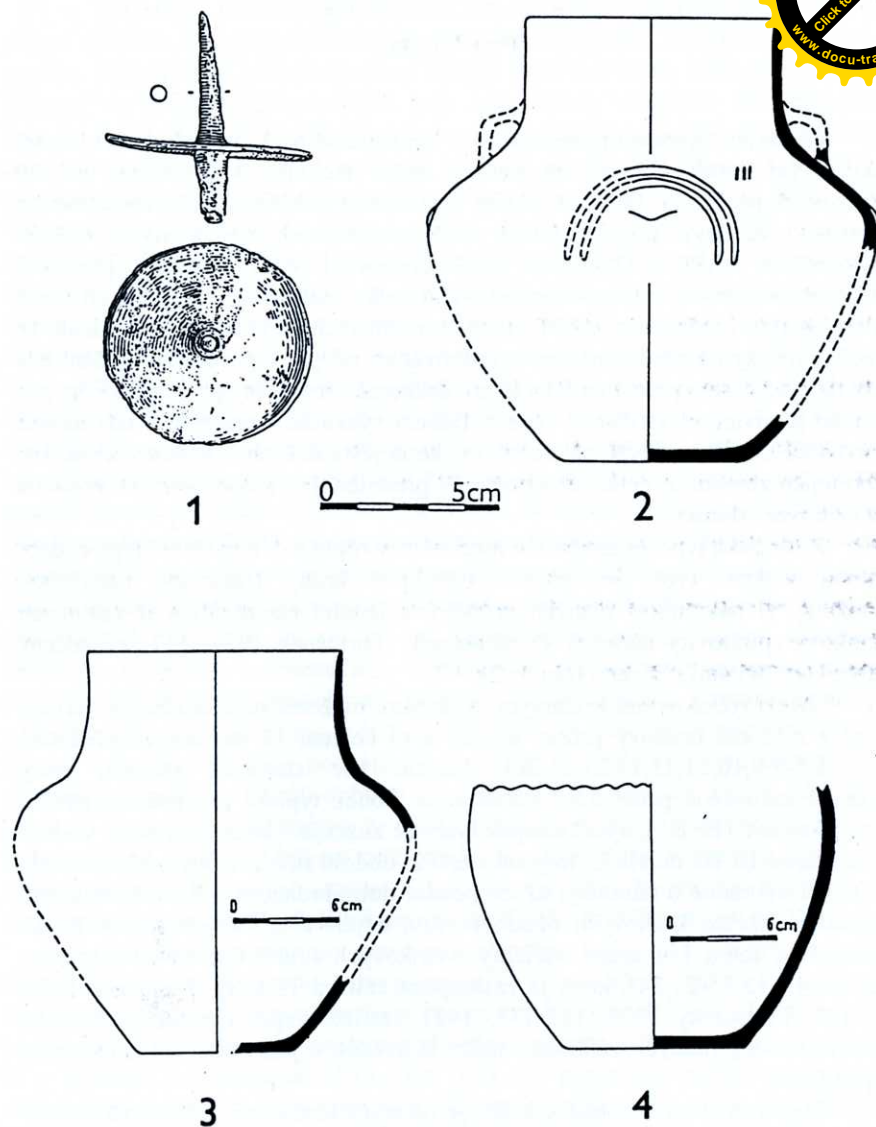
LITERATURA:

- Dohnal, V. 1974: Die Lausitzer Urnenfelderkultur in Ostmähren. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně 2/3.
- Gedl, M. 1979: Stufengliederung und Chronologie des Gräberfeldes der Lausitzer Kultur in Kietrz. Práce archeologiczne 27. Warszawa-Kraków.
- Gedl, M. 1983: Die Nadeln in Polen I. Prähistorische Bronzefunde 13/7. München.
- Kytlicová, O.- Vokolek, V. - Bouzek, J. 1964: Zur urnenfeldzeitlichen Chronologie Böhmens. Práce musea v Hradci Králové B-7, 143-180.
- Nekvasil, J. 1982: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Katalog nálezů. Fontes archaeologiae Moraviae 14. Brno.
- Novotná, M. 1980: Die Nadeln in der Slowakei. Prähistorische Bronzefunde 13/6. München.
- Říhovský, J. 1979: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet. Prähistorische Bronzefunde 13/5. München.
- Říhovský, J. 1982: Základy středodunajských popelnicových polí na Moravě. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně 10/1.
- Schirmeisen, K. 1934: Vorgeschichtsfunde aus dem Littauer Bezirk. Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 36, 9-39.
- Stuchlík, S. – Šmíd, M. 1998: Nálezy mohylové kultury ze Smržic. Pravěk NŘ 7, 1997, 245-254.
- Stuchlík, S. - Kolbinger, D. 1995: K rozšíření středodunajské mohylové kultury na střední Moravě. Pravěk NŘ 3, 1993, 143-159.
- Štof, A. 1994: Nové sídliště doby bronzové u Bořitova (okr. Blansko). Časopis Moravského zemského muzea. Vědy společenské 79, 53-65.
- Štof, A. 1995: Sídliště z doby bronzové u Býkovic (okr. Blansko). Příspěvek k problematice "protolužického horizontu". Časopis Moravského zemského muzea. Vědy společenské 80, 83-108.
- Veliačik, L. 1983: Die lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra.

Zur Datierung des mittelbronzezeitlichen Brandgrabes H 46 in der Nekropole von Přáslavice
Klára Šabatová

In der polykulturellen Lokalität von Přáslavice bei Olomouc wurde bei der Rettungsgrabung des Instituts für archäologische Denkmalpflege in Olomouc eine Siedlung und dazugehörige Nekropole aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit aufgedeckt. Das Grab H 46 von dieser Nekropole beinhaltete außer vier Gefäßen auch eine Nadel mit Scheibenkopf und mittlerem Dorn. Die Datierung der meisten Funde von diesem Nadeltypus in Mähren entspricht dem Horizont Hradisko-Hulín, eventuell dem Übergangshorizont Hradisko-Blučina. Auch Analogien für ein Paar amphorenartige Gefäße mit S-förmiger Profilierung stammen meistens aus der Stufe BC₂. Die endgültige Datierung dieses Grabes in BC₂ bis zum Anfang der Stufe BD unterstützt auch Verzierung der umrahmten Reliefe, die die kleinere der Amphoren trägt. Das Grabganze H 46 von Přáslavice trägt eine Reihe von Hügelgräberelementen, die in Mähren in letzter Zeit immer häufiger werden. Ihre Anwesenheit spiegelt große Bedeutung der Hügelgräberkulturen für die Entwicklung dieser Region in der mittleren Bronzezeit unstreitig wider und gibt den Anstoß zu den Erwägungen über ihre hiesige Verbreitung. Weitere Auswertung der Befunde von Přáslavice hilft die Bedeutung der Hügelgräberkulturen für diese Region sicher voll würdigen und wird auch zur Lösung der Beziehungen des Mittelmährens zu den umliegenden Regionen in der mittleren und jüngeren Bronzezeit beitragen.

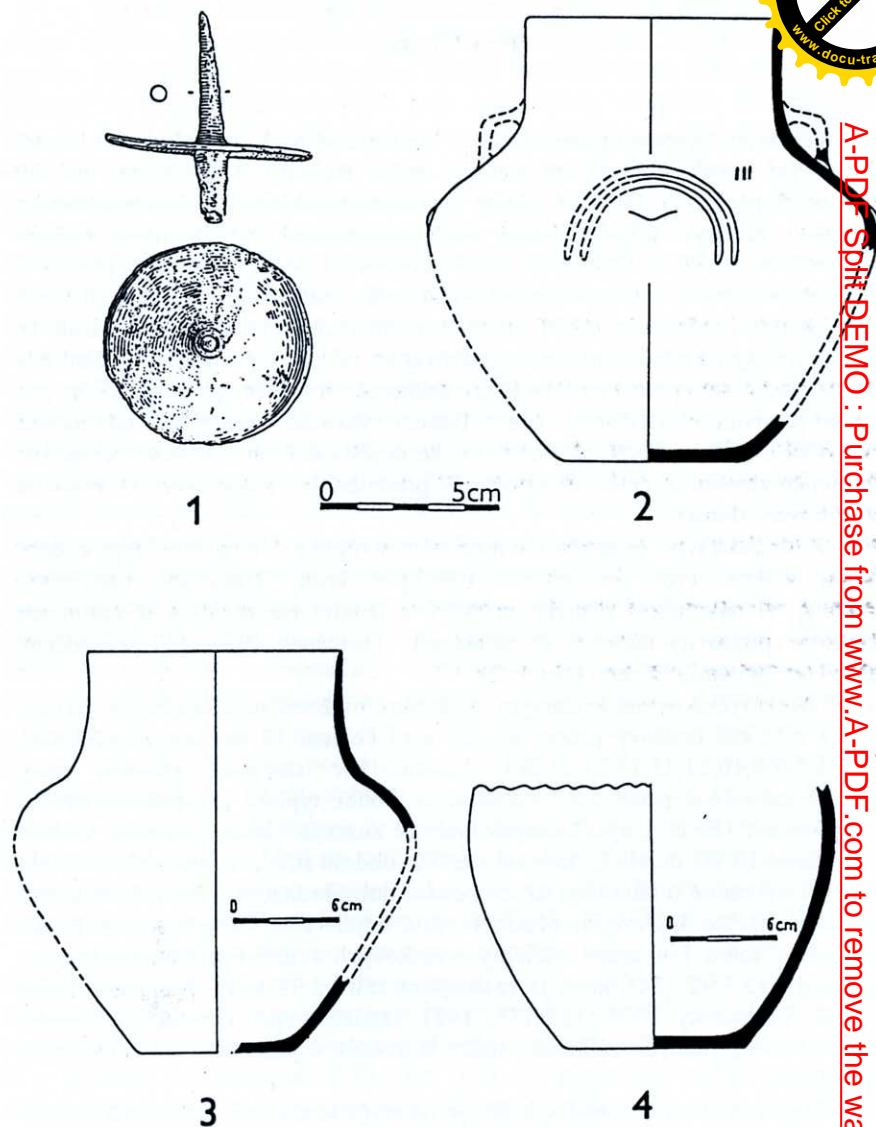
ARCHEOLOGICKÉ CENTRUM
VLASTIVĚDNÉ MUZEUM
Karolny Světlé 2a
9 779 00 OLOMOUC

Obr. 1: Přáslavice „Díly pod dědinou“. Inventář hrobu H 46.

Zur Datierung des mittelbronzezeitlichen Brandgrabes H 46 in der Nekropole von Přešlavice
Klára Šabatová

In der polykulturellen Lokalität von Přešlavice bei Olomouc wurde bei der Rettungsgrabung des Instituts für archäologische Denkmalpflege in Olomouc eine Siedlung und dazugehörige Nekropole aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit aufgedeckt. Das Grab H 46 von dieser Nekropole beinhaltete außer vier Gefäßen auch eine Nadel mit Scheibenkopf und mittlerem Dorn. Die Datierung der meisten Funde von diesem Nadeltypus in Mähren entspricht dem Horizont Hradisko-Hulín, eventuell dem Übergangshorizont Hradisko-Blučina. Auch Analogien für ein Paar amphorenartige Gefäße mit S-förmiger Profilierung stammen meistens aus der Stufe BC₂. Die endgültige Datierung dieses Grabes in BC₂ bis zum Anfang der Stufe BD unterstützt auch Verzierung der umrahmten Reliefe, die die kleinere der Amphoren trägt. Das Grabganze H 46 von Přešlavice trägt eine Reihe von Hügelgräberelementen, die in Mähren in letzter Zeit immer häufiger werden. Ihre Anwesenheit spiegelt große Bedeutung der Hügelgräberkulturen für die Entwicklung dieser Region in der mittleren Bronzezeit unstreitig wider und gibt den Anstoß zu den Erwägungen über ihre hiesige Verbreitung. Weitere Auswertung der Befunde von Přešlavice hilft die Bedeutung der Hügelgräberkulturen für diese Region sicher voll würdigen und wird auch zur Lösung der Beziehungen des Mittelmährens zu den umliegenden Regionen in der mittleren und jüngeren Bronzezeit beitragen.

ARCHEOLOGICKÉ CENTRUM
VLASTIVĚDNÉ MUZEUM
Karolny Světlé 2a
9 779 00 OLOMOUC

Obr. 1: Přešlavice „Díly pod dědinou“. Inventář hrobu H 46.

A-PDF-SPiIT-DEMO : Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

Nález depotu bronzových předmětů u Loučky (okr. Přerov)

Petr Vitula

Při stavbě oplocení pozemku asi 1 km severně od Loučky bylo při kopání základových patek sloupků za pomoci těžké techniky vybagrováno asi 20 bronzových předmětů. Povšimli si jich pracovníci pokládající v bezprostředním sousedství dálkový optický kabel telekomunikačních sítí a nález ohlásili pracovníkům ÚAPP v Olomouci. Podle druhové i typové skladby předmětů pocházely evidentně z jednoho nalezového celku, patrně depotu. V okolí místa nálezu otevřeli pracovníci ÚAPP sondu o rozměrech zhruba 4 x 2 m. Zjistili, že všechny nálezy již před nynějším vybagrováním nebyly v původním uložení, ale byly již před časem patrně na lžici bagru druhotně přemístěny při kopání rýhy pro zemnicí pásovinu elektrického vedení. Během výzkumu v prostoru sondy našli pracovníci ÚAPP v zásypu někdejšího výkopu ještě dalších 7 bronzových ozdob nebo jejich zlomků. Z celkového počtu 27 předmětů je 18 dochovaných vcelku a 9 z nich tvoří zlomky.

Z hlediska typologického lze mezi nálezy rozlišit dva základní typy ozdob. Valnou většinu tvoří jednoduché tyčinkové kruhy (náramky, nápažníky, nánožníky či nákrčníky) různých průměrů a jedním exemplářem je zastoupen tyčinkový spirálovitý náramek či nárameník (Furmánek 1973, 117) zakončený malými terčovitými růžicemi (obr. 1: 2).

Mezi tyčinkovými kruhovými ozdobami můžeme rozlišit několik variant. První z nich má kruhový průřez a patří k ní celkem 13 nalezených předmětů (obr. 1: 1, 5, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 23, 25, 26). Nejsou zde starobylé masívní tvary náramků zakončené pečetičkově rozšířenými konci, typické pro počátek střední doby bronzové (Br B1), nýbrž naopak tvary se zúženými konci, datované vesměs až od stupně Br B2 do Ha B, tedy od staršího období střední doby bronzové, kdy jde téměř výhradně o náramky, až do pozdní doby bronzové, přičemž velikostní variabilita těchto kruhových ozdob narůstá nejdříve až během stupně Br D. Podobně je tomu i u druhé varianty tyčinkových kruhů čočkovitého průřezu (obr. 1: 3, 4, 8, 12, 15-21, 24), která je zastoupena celkem 12 kusy (Furmánek 1973, 120-122, Podborský 1970, 133-138, 142). Jestliže depot z Loučky obsahuje kruhové ozdoby různých velikostí, může to svědčit o jeho datování nejdříve do stupně Br D.

Třetí variantou ozdobného kruhu je náramek tordovaný, mající své období v depotech z Hulína a Hradiska u Kroměříže, datovaných na přelom střední a mladší doby bronzové (Furmánek 1973, 131, obr. 27: 8, 16: 18; Říhový 1982, 90), ale i v depotech z Ořechova, Slatinic (Říhový 1989, Taf. 62: 6, 65: 5), Přestavlk (Říhový 1972, Taf. 32: 32), Myslejovic, Železného a Malhostovic, které jsou připisovány až stupni Ha A plně rozvinuté mladší doby bronzové (Podborský 1970, 16, 137, Abb. 31: 7-18, Taf. 7: B2, Taf. 3: 1, 3, 5). Nebereme-li

ovšem v úvahu zcela odlišné formy hustě tordovaných náramků a nákrčníků z pozdní doby bronzové.

Důležitým prvkem, upřesňujícím chronologické začlenění celku, je rytá výzdoba. V depotu z Loučky se setkáváme s několika různými výzdobnými motivy. Nejpočetněji jsou zastoupeny motivy svazků svislých nebo šikmých, přičemž na některých exemplářích jsou tyto motivy vzájemně zkombinovány (obr. 1: 1, 4, 6, 7, 13, 15, 23, 25, 26). Nacházíme je na náramcích kruhového průřezu v nálezech ze Šatova, Hulína, Hradiska, Bučovic, Blučiny X, Křenovic, Kobečic, Němčic nad Hanou, Sivic, Sodoměřic (Furmánek 1973, obr. 8: 11, 14: 9, 15: 9, 16: 24, 24: 12, 26: 12, 32: 8, 33: 8, 11, 39: 14, 42: 10, 43: 11, 44: 28, 29), Bošovic, Blučiny II (Říhový 1982, tab. 21A: 7, 8, 49: 25), Tršic (Jašková 1968, obr. 2: 1), Přestavlk, Drslavic I, Drslavic II (Říhový 1972, Taf. 32: 38, 48, 34: 33, 34, 36E: 12) Ořechova, Dolní Sukolomi, Branky, Hamrů, Slatinic, Bystřice pod Hostýnem (Říhový 1989, Taf. 62: 5, 7, 8, 10, 12, 13, 64A: 1, 2, 4, 5, 64B: 6, 65: 2, 67: 1, 78: 5), Podolí-Bohučovic (Říhový 1992, Taf. 89: 4, 5, 11, 13, 14), Myslejovic, Železného a Žárovic I (Podborský 1970, Abb. 31: 1-4, 5, 6, Taf. 3: 4, Taf. 38: 2, 3, 4, 5, 6). Nalezové celky ze Šatova a Sodoměřic jsou datovány do stupňů Br B1-B2, podobné předměty z Křenovic, Kobečic a Němčic nad Hanou spadají časově do Br B2-C1 a nálezy z Hulína, Hradiska, Bošovic a Blučiny II se datují na přelom Br C2/D. Poměrně masívní kruhové ozdoby z těchto lokalit mají průměr do 7 cm a typově je můžeme považovat výhradně za náramky. Jinak je tomu u nálezů z dalších lokalit, kde jde buď o garnitury kruhů různých velikostí, pohybujících se od 6 cm do 18 cm (Podolí-Bohučovice, Hamry, Slatinice, Ořechov, Drslavice I, Přestavlk, Myslejovice, Žárovice I), nebo o ozdoby jednoho druhu s téměř identickým průměrem větším než 8 cm. V tomto případě je nelze považovat za náramky, nýbrž za nápažníky či nánožníky, případně hřivny (Dolní Sukolom, Bystřice pod Hostýnem, Železný). Všechny tyto nálezy jsou datované do průběhu mladší doby bronzové, podle Reineckova třídění od stupně Br D do Ha A2. Je tedy zřejmé, že i když předměty s těmito výzdobnými motivy byly v oblibě prakticky během celé střední a mladší doby bronzové, rozmanitá typová skladba kruhových ozdob z Loučky s rytými liniemi ve svazcích se bezesporu řadí vedle nálezů, které nejsou starší než z průběhu stupně Br D.

Specifickou variantou motivu, tvořeného svazky šikmých rýh, je jejich uspořádání v podobě klikatky nebo písmene V. V hromadném nálezu z Loučky se tato výzdoba objevila u dvou nejlépe zachovaných exemplářů (obr. 1: 9, 11), které mají odpovídající analogie v nalezových celcích přechodného horizontu Br C2/Br D z Blučiny X (Furmánek 1973, obr. 5: 7), ale především potom v nálezech, datovaných do mladší doby bronzové z Drslavic I (Říhový 1972, Taf. 34: 23), Přestavlk (Jašková 1971, tab. 2: 1), Ořechova, Branky, Slatinic, Bystřice pod Hostýnem (Říhový 1989, Taf. 62: 13, 65: 4, 64B: 8, 78: 12), Podolí-Bohučovic (Říhový 1992, Taf. 89: 8-12, 14), Hamrů a Žárovic I (Podborský 1970, Abb. 16: 9, Taf. 38: 1). Na základě analogií můžeme usuzovat, že tento výzdobný motiv byl používán od Br C2 do Ha A, avšak předměty z Loučky odpovídají typově až nálezům mladší doby bronzové, resp. stupňům Br D a Ha A.

U jednoho náramku z Loučky je klikatka tvořená svazky rýh doplněna malými křížky v mezipolích (obr. 1:5). Tato výzdoba je poměrně vzácná, méně či více vzdálené období najdeme na tyčinkových náramcích čtyřhranného průřezu z Bošovic a Velkých Hostěrádek (Říhovský 1982, tab. 22: 3, tab. 26:3, 4), které jsou datovány na přelom střední a mladší doby bronzové. V mladobronzových celcích se s ní setkáváme ve Slatinicích a Bystřici pod Hostýnem, kde je tato výzdoba i na spirálovitém náramku s růžicemi na koncích (Říhovský 1989, Taf. 65:3, 78:6,19), podobně jako v Přestavlkách (Říhovský 1972, Taf. 32:12,13) a Podolí-Bohučovicích (Říhovský 1992, Taf. 89:7). V poměrně hojné míře se tento výzdobný motiv uplatňuje na hřbetech nožů (Říhovský 1972, Taf. 16:175, 17:181, 23:248,250,251,253, 24:254,260, 25:263,264, 26:274, 40A:1, 41B:1, 43A:4, 45A:2) z přelomu mladší a pozdní doby bronzové (Ha A2/Ha B1). Časové rozpětí této výzdoby můžeme ohraničit stupni Br D a Ha B1.

Předmětem typově zcela odlišným od předchozích je bezesporu tyčinkový spirálovitý náramek či náramenk, původně zakončený na obou koncích malými terčovitými růžicemi, z nichž jedna chybí (obr. 1:2). V. Furmánek odlišuje náramky, tvořené jen několika závitů, od spirálovitých náramenků, jak je známe např. z Hradiska. Z tohoto hlediska je poměrně těžké přiřadit jednoznačně exemplář z Loučky k některé z těchto skupin. Ať už jde o kteroukoliv z těchto variant, pak jedinou přesnou analogií je dnes již nezvěstný nálezy tohoto typu předmětu v depotu z Hulína, který je datován na přelom střední a mladší doby bronzové. Byl svinut z drátu kruhového průřezu a jeho konce byly ukončeny terčovitými spirálkami. Vzdálenější obdobou našeho nálezu jsou spirálovité náramky či náramenky z lehce klenutých nebo jednostranně hráněných plochých bronzových tyčinek, opatřené případně ještě výrazným středovým žebrem. Na přelomu střední a mladší doby bronzové (Br C2/Br D) jde většinou o ojedinělé nálezy, vyjimečně jsou zastoupeny v depotech z Hradiska a Hulína (Furmánek 1973, 117, obr. 13:8-10; 5:6; 42:12; 44:14; 49:2; 13:2; 27:16). Početnější jsou analogie datované do mladší doby bronzové (Br D a Ha A). Známe je z Přestavlk (Říhovský 1972, Taf. 32:12,13), Ořechova, Dolní Sukolomi, Slatinic, Bystřice pod Hostýnem (Říhovský 1989, Taf. 62:16, 64A:15,16, 65:6,12, 78:19) a Podolí-Bohučovic (Říhovský 1992, Taf. 89:1,2,7). V okolních oblastech jsou obě varianty datovány od Br B1 do stupně Br D a neobvyklé nejsou ani nálezy mladší (Willvonseder 1937, 121; Mozsolicsová 1967, 81, 163; Kemenczei 1965, tab. XVII). U exempláře z Loučky rozhodně nejde o variantu starobyloou ze střední doby bronzové, ale spíše mladší, datovanou nejnižší do průběhu stupně Br D.

Předchozí výčet analogií ukazuje, že typová i výzdobná garnitura předmětů v hromadném nálezu z Loučky má ojedinělé analogie v nálezech z Tršic (Br D/Ha A1), Drslavic II (Br D) a Malhostovic (Br D/Ha A1). Nejméně dva podobné předměty obsahují depoty z Drslavic I (Br D), Dolní Sukolomi (Br D/Ha A1), Branky (BrD/Ha A1), Hamrů (Br D/Ha A1), Žárovic I (Ha A1), Myslejovic (H A2) a Železného (Ha A2). Podobné garnitury 4 předmětů najdeme v depotech z Ořechova (Br D), Bystřice pod Hostýnem (Br D/Ha A1) a Podolí-Bohučovic (Br

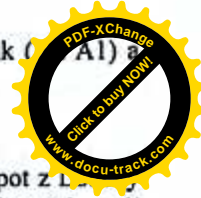
D/Ha A1) a dokonce v 5 kusech se objevují v depotech z Přestavlk (Ha A1) a Slatinic (Ha A1/Ha A2).

Závěr

Na základě předchozího rozboru můžeme konstatovat, že depot z Loučky obsahuje předměty typické především pro starší období popelnicových polí (stupně Br D a Ha A1), reprezentované na střední Moravě lužickou kulturou. Řadí se k depotům časově ohraničeným nálezovým horizontem Přestavlk (Ha A1) na straně jedné a nálezovým horizontem Železného (Ha A2) na straně druhé, přičemž k jeho uložení do země mohlo dojít nejspíše někdy v době kolem přelomu stupňů Ha A1/Ha A2. Depot z Loučky můžeme synchronizovat s fází Ib lužické kultury v Čechách (Kytlicová - Vokolek - Bouzek 1964, 179). Vzhledem k dochovalosti předmětů a jejich celkovému charakteru můžeme považovat tento nálezy za depot obchodní povahy. Řadí se k podobným hromadným nálezům ze Žárovic I na Prostějovsku, Slatinic a Dolní Sukolomi na Olomoucku a Podolí-Bohučovic na Opavsku, které z geografického hlediska lemovaly významnou severojižní obchodní trasu. Depot z Loučky se nacházel v jednom z nejexponovanějších míst této obchodní trasy, na pravobřeží řeky Bečvy v prostoru Moravské brány, která byla nesporně jednou z nejdůležitějších spojnic mezi řekami Moravou a Odrou.

LITERATURA:

- Furmánek, V. 1973: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě, Slovenská archeológia XXI-1, 25-145.
 Jašková, M. 1968: Neznámé a málo známé bronzové depoty z Přerovska, SPFFBU E13, 81-97.
 Jašková, M. 1971: Přestavlký depot - nejvýznamnější sklad bronzových předmětů z Přerovska, Minulost Přerovska - sborník vlastivědných prací ze starších dějin, 7-24.
 Kemenczei, T. 1965: Die Chronologie der Hortfunde vom Typ Rimaszombat, in: Herman Ottó Múz. Évk. 5, Miskolc, 105-175.
 Kytlicová, O. - Vokolek, V. - Bouzek, J. 1964: Zur urnfelderzeitlichen Chronologie Böhmens, Acta Musei Reginaehradecensis S. B.: Scientiae Sociales VII, 143-179.
 Mozsolicsová, A. 1967: Bronzefunde des Karpatenbeckens. Budapest.
 Podborský, V. 1970: Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit. Brno.
 Říhovský, J. 1972: Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet. PBF VII/1. München.
 Říhovský, J. 1982: Základy středodunajských popelnicových polí. Studie AÚ ČSAV v Brně X. Praha.
 Říhovský, J. 1989: Die Sicheln in Mähren. PBF XVIII/3. München.
 Říhovský, J. 1992: Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren. PBF IX/17. München.
 Willvonseder, K. 1937: Die mittlere Bronzezeit in Österreich. Wien und Leipzig.

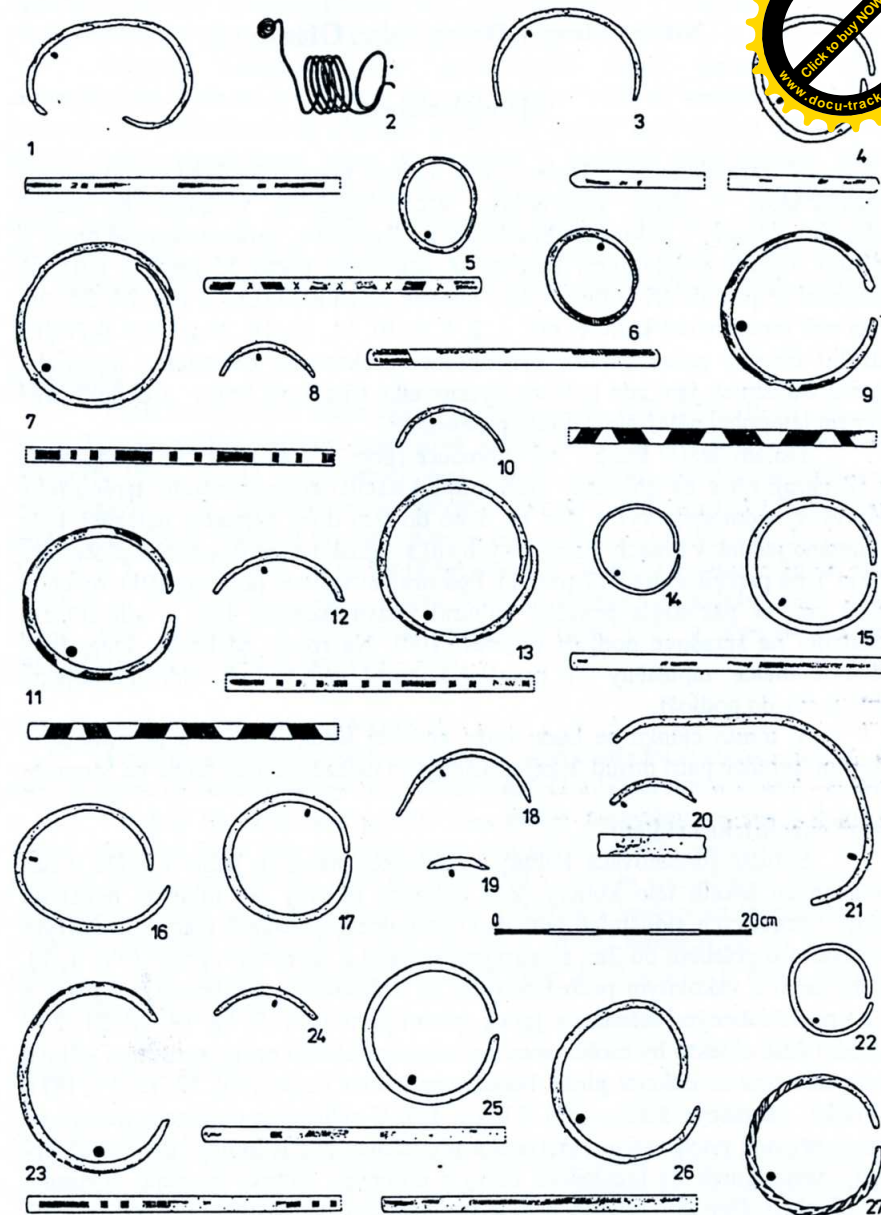

Fund eines Depots mit Bronzegegenständen bei Loučka (Bezirk Přerov)

Petr Vitula

Beim Bau einer Grundstückseinfriedung etwa 1 km nördlich von Loučka (Bezirk Přerov) wurden ungefähr 19 Bronzegegenstände ausgebaggert. Auf der Fundstelle wurde von den Facharbeitern des Instituts für archäologische Denkmalpflege in Olomouc eine etwa 4 x 2 m große Sondage angeschnitten, in der weitere 8 Gegenstände entdeckt wurden. Die ursprüngliche Lage der Gegenstände konnte nicht erfasst werden, weil alle bereits in vorherigen Zeiten beim Erdaushub für eine Erdungsstange der dortigen elektrischen Leitung sichtlich mit Hilfe eines Baggerlöffels sekundär verlagert wurden. Aus der Artzusammensetzung aller 27 Bronzegegenstände läßt sich schließen, daß sie unstreitig aus einem Fundganzen offenbar aus einem Depot stammen. Meistens handelt es sich um einfache Gußringe, die man entweder für Handgelenk-, Arm und Fußknöchelschmuck oder für Pfunde im Sinne des damaligen Zahlungsmittels halten kann. Sie hatten kreis- oder ovalförmiger Querschnitt und waren mit Riefeln verziert (Abb. 1: 1, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 15, 23, 25, 26), in einem Fall mit gedrehtem Körper (Abb. 1: 27). Typenweise unterscheidet sich von anderen ein spiralförmiger Drahtschmuck von kreisförmigem Querschnitt, der an beiden Enden ursprünglich mit Rosetten versehen war (Abb. 1: 2). Alle Gegenstände bilden ein chronologisch relativ kompaktes Ganzes, das man also als Depot von Handelscharakter interpretieren kann. Er wurde in die Erde höchstwahrscheinlich Ende der älteren Urnenfelderzeit niedergelegt, spätestens im Laufe der Stufen Ha1/Ha2 nach Periodisierung von Reinecke.

Obr. 1: Loučka (okr. Přerov). Hromadný nález bronzových předmětů.

Nové nálezy z Dolan (okr. Olomouc)

Marek Kalábek

V intravilánu obce Dolany (obr. 1) byly pracovníky ÚAPP v Olomouci prozkoumány, v rámci záchranného archeologického výzkumu na stavbě rodinných domků, v poloze Za brankou a Za Benešovo, narušené žárové hroby a sídlištní objekty polykulturní lokality. Z celkového počtu 36 objektů můžeme jednoznačně přiřadit tři kultury lidu s lineární keramikou (LnK): obj. 24, 25, 26; deset pak jordanovské kultury: obj. 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 19, 20 a 21; a zbývající sídlištní objekty nelze zařadit pro absenci průkazného datovacího materiálu. Kromě sídlištních jam zde byly zachyceny také tři žárové hroby z období před zlomem letopočtu náležející kultuře przeworské.

Dolany leží 7 km SV od Olomouce (obr. 2). Sama lokalita je situována na JZ okraji obce na pozvolný svah mírně klesající do inundačního terénu řeky Moravy v nadmořské výšce 245 m. Toto do této doby neznámé naleziště bylo zkoumáno jednak v rýhách inženýrských sítí a jednak na menší odkryté ploše (cca 100 m²) na parcele č. 643/17 (obr.1). Pod orníční vrstvou (kontext 101), mocnou 20-30 cm, se nacházela pravěká kulturní vrstva (kontext 102) o síle 30 cm nasedající na sprašové podloží (kontext 100). Na rozdíl od hrobů, které byly viditelně mělce zapuštěny v pravěké kulturní vrstvě, byly sídlištní objekty zahloubeny do podloží.

V tomto článku se budu blíže věnovat jordanovským a przeworským nálezům, protože patří dosud k nejunikátnějším nálezům svého druhu na Moravě.

Časně eneolitické osídlení

Sídliště jordanovské kultury v Dolanech náleží k jedné z mála u nás zkoumaných lokalit této kultury. Zde nalezené objekty se nikterak neliší od běžných pravěkých sídlištních jam. Jsou zastoupeny převážně tvary s kruhovým půdorysem o průměru do 3m, se strmými stěnami a zaobleným dnem (obj. 1, 2), zásobnicemi s vakovitým průřezem (obj. 3) a drobnými zásobnicovými tvary s mírně podhloubenými stěnami v jejich spodní partii (obj. 9, 10, 19, 20, 21, 22). Poslední část objektů by mohla souviset s konstrukčními prvky nadzemní kúlové stavby nalezené na odkryté ploše. Náleží sem kúlové jamky (obj. 12, 15, 17, 18) a tři krátké základové žlábků (obj. 11, 13, 14). V sídlištních objektech nebylo ve většině případů pozorováno zvrstvení a převažoval zde jednolitý, středně ulehký hlinitý zásyp hnědé až hnědošedé barvy s drobnými úlomky mazanic. Výjimku tvoří objekt 3. Dno této zásobnice bylo vyplněno asi 30 cm silnou vrstvou velkých kusů mazanice a znotěrek, několika rozpadlými nádobami, dvěma tkalcovskými závažími a většími hroudami patrně připravené keramické hmoty. Zřejmě se může jednat o pozůstatky destrukce hrnčířské pece spolu s vyhozenou částí tkalcovského stavu. Výplně ostatních sídlištních jam obsahovaly keramický

materiál, štípanou industrii, kameny a v jednom případě i kosti tu domácí (Bos primigenius taurus; obj. 3)¹, viz. inventář nálezů v tab.2.

Protože základové rýhy jednotlivých domů nenaroušily další archeologické situace, je obtížné určit přibližnou velikost sídliště. jednoznačně jordanovských objektů, popřípadě jejich koncentrace na parcele 643/17, může nasvědčovat tomu, že se jedná o poměrně malé sídliště, jehož plocha se dá vyjádřit kruhem o průměru 80 m (?). Osada byla obydlena patrně ve dvou fázích, ve II. a III. stupni jordanovské kultury (Košťuřík 1997, 94-95). Podařilo se nám totiž zjistit superpozici dvou sídlištních objektů. Zásobnice (obj. 20) datovaná do III. stupně porušovala starší menší zásobnicovou jámu (obj. 19; obr.1).

Keramika

Mezi keramickým materiálem získaným z obj. 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 19, 20 a 21 je možné vyčlenit jednotlivé keramické třídy jordanovské kultury (Košťuřík 1997, 90-91). Nejpočetněji jsou v tomto souboru zastoupeny bikónické misy s jazykovitým výčnělkem nebo uchem (16 ks; obr. 3: 3, 10, 11; 5: 8, 9; 6: 1), jednouché nádoby zdobené rýsováním nebo žlábkováním (13 ks; obr. 3: 1, 2, 4?, 7, 8, 9; 5: 1, 2, 3, 5), misy na nožce (8 ks; obr. 3: 5, 6; 6: 3) a amfory (6 ks; obr. 3: 12; 4: 2, 5; 7?). Pouze jednou máme doloženu dvojouchou nádobu (obr. 5:4), stejně jako „vaničku“ s rýsovanou výzdobou (obr. 6:2) a zlomek držadla naběračky ve tvaru lidské nohy (obr. 5: 6).

Žárové pohřebiště przeworské kultury

Prozkoumané hroby se koncentrují v bezprostřední blízkosti parcely č. 643/17 a jsou od sebe vzdáleny minimálně 6 m (H2 a H3) a maximálně 27 m (H1 a H2). Všechny tři zachycené pohřby jsou mělce zapuštěny ve starší kulturní vrstvě. Hrobové jámy byly identifikovány u hrobů H2 a H3. Jednalo se o mělké kruhové jámy o průměru 0,8 - 0,9 m, hluboké 0,3 - 0,4 m s mísovým průřezem. Zpopelněné lidské pozůstatky byly uloženy společně s hrobovým inventářem do popelnic, převážně terinovitých tvarů (obr. 6: 4 - 6). U hrobů H2 a H3 pak byly přidány i další zlomky keramických nádob (obr. 6: 7 - 13), z nichž některé viditelně prošly ohněm.

Popis hrobů a nálezů

Hrob č. 1 (obr. 1)

V tmavé kulturní vrstvě (kontext 102) byla mělce zapuštěna zcela zachovaná urna se spálenými kostmi a uhlíky, bronzovou sponou, zlomkem železné jehly a dvěma drobnými železnými kroužky. V bezprostřední blízkosti urny ležel drobný skleněný korál. Na dně popelnice byly zaznamenány pozůstatky tmavě hnědé lámavé hmoty (pryskyřice?).

- a) V ruce dělaná terina s hlazeným povrchem hnědé barvy. Jemnozrný materiál je dobře vypálený. V. 203 mm; ø okraje 150 mm; ø dna 95 mm. Inv. č. 20/97-103-6 (obr. 6: 4).
- b) Bronzová spona s prohnutým lučíkem a drobným vývalkem. Inv. č. 20/97-103-10.
- c) Zlomek železné jehly s ouškem. Inv. č. 20/97-103-8.
- d) Dva drobné železné kroužky. Inv. č. 20/97-103-8.
- e) Skleněný korál zlaté barvy. ø 8 mm. Inv. č. 20/97-103-3.

Hrob č. 2 (obr. 2)

Na dně mělké hrobové jámy (hloubka 0,3 m, ø okraje 0,65 m) zapuštěné v kulturní vrstvě (kontext 102), byla zachycena částečně dochovaná popelnice se spálenými pozůstatky, uhlíky, železnou a bronzovou sponou, bronzovým kováním a dvěma prsteny spojenými železnou tyčinkou. Uvnitř nádoby se nacházelo dalších šest keramických střepů z nejméně dvou nádob.

- a) V ruce dělaná terina s hnědočerným hlazeným povrchem. Jemnozrný materiál je dobře vypálen. V. 264 mm; ø okraje 190 mm; ø dna 138 mm. Inv. č. 26/97-119-1. (obr. 6: 5)
- b) Okraj misky v ruce dělané keramiky s šedočerným potaženým a hlazeným povrchem. Plavený materiál je normálně vypálen. ø okraje 130 mm. Inv. č. 26/97-119-2.
- c) Část dna nádoby v ruce dělané keramiky s hnědým hlazeným povrchem. ø dna 80 mm. Inv. č. 26/97-119-3.
- d) 4 ks atypických zlomků keramiky. Inv. č. 26/97-119-4
- e) Železná spona s prohnutým lučíkem a drobným vývalkem. D. 41 mm. Inv. č. 26/97-119-5.
- f) Zlomky bronzové spony. Inv. č. 26/97-119-6.
- g) Bronzové kování pochvy dýky. D. 42 mm, 30 mm. Inv. č. 26/97-119-7.
- h) Dva železné prsteny spojené železnou tyčinkou. Inv. č. 26/97-119-8.
- ch) Bronzový špendlík. D. 37 mm. Inv. č. 26/97-119-9.

Hrob č. 3 (obj. 2)

Ve výkopem rozrušené hrobové jámě (hloubka 0,4 m, ø horního okraje 0,9 m), zapuštěné v pravěké vrstvě (kontext 102), byly objeveny kromě centrální urny se spálenými pozůstatky, uhlíky a několika železnými předměty (železné kování a sekáč), části dalších nejméně šesti keramických nádob.

- a) V ruce dělaná terina s páskovým uchem spojujícím okraj a plece, s hnědočerným hlazeným povrchem. Jemnozrný materiál je dobře vypálen. V. 275 mm; ø okraje 190 mm; ø dna 125 mm. Inv. č. 26/97-118-1. (obr. 6: 6)
- b) Keramické zlomky nejméně šesti v ruce dělaných nádob. Inv. č. 26/97-118-2-14. (obr. 6: 7-14)
- c) 63 ks atypických zlomků keramiky. Inv. č. 26/97-118-15.
- d) Zlomky železného kování skříňky. Inv. č. 26/97-118-16.
- e) Zohýbaný železný sekáč. Inv. č. 26/97-118-17.

Antropologické zhodnocení nálezů²

Hrob 1

400 ml dokonale a zčásti nedokonale spálených drobných zlomků kostí. Morfologickým rozbořem zjištěny kosti dvou osob a zvířete. První osoba je dospělý či dospívající jedinec, kosti druhého jedince náleží dítěti věkové kategorie infans I (více než 3 roky). Pohlaví se nepodařilo stanovit.

Hrob 2

450 ml dokonale a někdy i nedokonale spálených středně velkých zlomků kostí. Pohlaví ani věk nebylo možno určit. Z velikosti spongiózy se může pouze usuzovat na dospívající nebo mladou dospělou osobu.

Hrob 3

400 ml malých a středních zlomků dokonale a někdy i nedokonale spálených kostí. Nepodařilo se určit pohlaví ani věk. Robustní vzhled pozůstatků naznačuje na dospělou nebo dospívající osobu. Obdobně jako v hrobu 1 se zde vyskytují jako příměs zvířecí kosti.

Zařazení lokality v rámci jordanovské a przeworské kultury

Časně eneolitické osídlení na Moravě se vyznačuje jednak dožíváním starších lengyelských tradic fáze IIb kultury lidu s moravskou malovanou keramikou (MMK) a jednak výskytem jordanovské kultury vyrůstající z těchto tradic (Košťufík 1997, 97). Samotná jordanovská kultura na Moravě zaujímá z hlediska rozložení přibližně stejně velký areál jako MMK. V současné době existují náznaky kontinuity některých lokalit.

Lokalita Dolany - Za brankou náleží k typickým malým nížinným sídlištím na Moravě, jež je možné datovat podle keramického materiálu do II. a III. stupně jordanovské kultury (Košťufík 1997). V okrese Olomouc můžeme sledovat rozložení jordanovských lokalit v několika menších regionech rozdělených řekou Moravou (obr.2; tab.1). Na pravobřežní straně Moravy leží sídliště v Blatci (1) a v Olomouci na Dómském návrší³ (5). Patří sem i unikátní hrobový nález z Olomouce - Pekařské ul. (6), kde byl zjištěn při středověkém výzkumu kostrový hrob (Košťufík-Bláha-Černý 1986, 61). Druhá oblast se nalézá na říčce Blatě u Hněvotína (3) a Lutína (4). Levobřežní lokality se nacházejí převážně na Uničovsku: u Rybníčku (7), Troubelic (8) a Uničova (9). Poslední lokalita Dolany (2) tvoří samostatnou jednotku na Dolanském potoce. Na většině z výše jmenovaných lokalit je známo již osídlení také II. stupně MMK: Blatec, Lutín, Olomouc, Rybníček, Troubelice a Uničov (Košťufík 1972, Taf.18,19,20; 1997, 93, 94; Tymonová 1994, 3, 12, 17, 19, 21). Výjimku tedy tvoří prozatím Dolany a Hněvotín, u něhož vzhledem ke své bezprostřední blízkosti k lokalitě Lutín toto osídlení předpokládat můžeme. Bohužel, prozatím nejsou zmíněná jordanovská naleziště jednoznačně datována, takže zatím nelze vyvozovat závěry

jak o kontinuitě vývoje těchto sídlišť, tak i další chronologická zjištění v rámci této kultury na střední Moravě.

č.1	lokality	trať	typ zjištění	poloha	vodoteč	nad m.výška
1	Blatec	cihelna	sídliště	terasa	Morava	220
2	Dolany	Za brankou	sídliště	mírný svah	Dolanský p.	246
3	Hněvotín	U struhy	sídliště	mírný svah	Blata	220-240
4	Lutín	Nový trávník	sídliště	mírný svah	Blata	215-216
5	Olomouc	Dóm	sídliště	návří	Mlýnský p.	224
6	Olomouc	Pekařská ul.	hrob	mírný svah	Mlýnský p.	214,6
7	Rybníček	U svodnice	sídliště	svah	Rybný p.	238-241
8	Troubelice	Padělky	sídliště	návří	Oskava	264,3
9	Uničov	Šibeník	sídliště	svah	Lukavice	236-250

tab.1 Lokality jordanovské kultury v okr. Olomouc

Objev przeworského pohřebiště patří k největším překvapením na lokalitě Dolany - Za brankou. Samotné nálezy kultury, chronologicky srovnatelné, se na střední Moravě vyskytují jen sporadicky. Je znám pravděpodobný hrob z Duban /okr. Prostějov/ datovaný keramickým souborem do stupně LTD2 popřípadě do Eggersova stupně A₂/A₃ (Meduna 1968, 22; Tejral 1968, 508; Dabrowska 1988, 113; Droberjar 1995, 22). Sídlištní nálezy spojené s przeworskou kulturou souvisí vždy se starším laténským osídlením ve stupních LTC1-LTD1. Jedná se o lokality Bořitov /okr. Blansko/ (Droberjar 1995, 22), Brodek u Prostějova /okr. Prostějov/ (Tejral 1968, 508; Droberjar 1995, 22), Držovice /okr. Prostějov/ (Tejral 1968, 508; Droberjar 1995, 22), Količín /okr. Kroměříž/ (Droberjar 1995, 22), Pravčice /okr. Kroměříž/ (Meduna 1968, 65; Droberjar 1995, 22), Rymice /okr. Kroměříž/ (Meduna 1973, 48; Droberjar 1995, 22), Staré Hradisko /okr. Prostějov/ (Meduna 1968, 60; Droberjar 1995, 22), Štramberk-Kotouč /okr. Nový Jičín/ (Droberjar 1995, 31 Abb.1.) a Vyškov /okr. Vyškov/ (Horáková 1993, 481; Droberjar 1995, 22). Z tohoto výčtu lokalit je patrné, že se nálezy koncentrují jednak na Prostějovsku a jednak na Kroměřížsku. Dolanský náleзовý celek tří žárových hrobů je velice spolehlivě datován jak keramikou, tak i sponami pozdně laténského typu (H 1 a 2) - Kostrzewski varianta M (Völling 1994, 193) do Eggersova stupně A₃ analogickými např. se sponami a keramikou z hrobů č. 69, 118 v Kamieńczyku (Dabrowska 1997, 165, 193), chronologicky totožnými se stupněm LTD2b. Také další inventář datuje pohřebiště rámcově do předřímského období, např. železný sekáč a kování skříňky patří k poměrně běžným nálezům vyskytujícím se v žárových hrobech stupně A i B₁ (Tejral 1970, 129 obr. 12; Dabrowska 1997, 96, 100). K překvapivému zjištění náleží nálezy časně římského importovaného bronzového volutovitého kování, patrně pochvy augustovské dýky, které jsou známé z

analogii z Magdalensbergu a Velsenu I. Dva exempláře z Magdalensbergu pocházející z dílny OR/17, byly datovány mincemi do středního císaře Augusta (20-10 př.n.l.) (Dolenz-Flügel-Öllerer 1995, 54). Zřejmě můžeme považovat příklad stříbrného kování pochvy dýky z časněřímského Velsen I v severním Nizozemí (Morel-Bosman 1989, 184 Fig. 8, 9b, 187-188). Obdobná kování měla být produkována v časněřímském období v dílnách v Mainzu (Dolenz-Flügel-Öllerer 1995, pozn. 18 na str. 57).

Tento bezpečně datovaný náleзовý celek můžeme zařadit k nejstarším projevům nového kulturního proudu, který se naplno projevil až v stoletích po zlomu letopočtu a zároveň pomáhá vyplnit zdánlivý hiát, jenž měl na Moravě přetrvávat od odchodu Keltů v pol. 1. stol. př. n. l. až po příchod Svěbů v 1. stol. n. l.

Poznámky

¹ Osteologický rozbor provedla Mgr. M. Zelinková z PF MU Brno.

² Rozbor provedla M. Dobisíková z antropologického oddělení Národního muzea v Praze.

³ Za informaci o nález keramického materiálu jordanovské kultury z výzkumu PhDr. V. Dohnala děkuji P. Procházkové.

LITERATURA:

- Dabrowska, T. 1988: Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia-zasiępowiazania, Warszawa.
- Dabrowska, T. 1997: Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostasowien, Kraków.
- Dolenz, H. - Flügel, Ch. - Öllerer, Ch. 1995: Militaria aus einer Fabrica auf den Magdalensberg (Känten), in: Provinzialrömische Forschungen, Festschrift für Günter Ulbert zum 65. Geburtstag, 53-78.
- Droberjar, E. 1995: Zur Frage der ältesten germanischen und römischen Siedlungsfunde in Mähren, in: Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauebiet vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert, 21-37.
- Horáková, P. 1993: Pozdnělaténské sídliště ve Vyškově s nálezy germánské keramiky, AR XXXV, 474-491.
- Košťufík, P. 1972: Die Lengyel-Kultur in Mähren, Studie AÚB I/6, Praha.
- Košťufík, P. 1997: Poznámky k jordanovské kultuře na Moravě, SPFFBU M2, 89-112.
- Košťufík P. - Bláha J. - Černý, M. 1986: Eneolitický hrob z Pekařské ulice v Olomouci, SPFFBU E 31, 61-68.
- Meduna, J. 1968: Příspěvek k problematice pozdní doby laténské na Moravě, AR XX, 56-69.
- Meduna, J. 1973: Střep časně przeworské kultury z Rymic (okr. Kroměříž), PV 1972, 48-49.

Morel, J.- M.A.W. - Bosman, A.V.A.J. 1989: An early roman burial in Velsen I, BAR International Series 476, 167-191.

Tejral, J. 1968: K otázce postavení Moravy v době kolem přelomu letopočtu, PA LIX/2, 488-514.

Tejral, J. 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů, ŠZ 18, 107-185.

Tymonová, M. 1994: Soupis archeologických lokalit v okrese Olomouc, Olomouc.

Völling T. 1994: Fibelformen der vorrömischen Eisen- und römischen Kaiserzeit, BRGK 75, 148-282.

Zusammenfassung

Neue Entdeckungen in Dolany (Bezirk Olomouc)

Marek Kalábek

Im Jahre 1997 wurde eine archäologische Rettungsgrabung in der polykulturellen, bisher unbekanntem Lokalität „Za brankou“ in Dolany durchgeführt (Abb. 1). In den Versorgungsnetzgräben und auf einer kleineren freigelegten Fläche auf der Parzelle 643/17 wurden 36 Siedlungsobjekte untersucht, die der linearbandkeramischer Kultur (24, 25, 26) und der Jordansmühler Kultur (1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 21) angehören. Drei Brandgräber (G1-G3) gehören der in Mähren bisher sporadisch vertretenen Przeworsk-Kultur an. Der frühneolithische Fundkomplex ist in die II. und III. Stufe der Jordansmühler Kultur zu datieren (Abb. 3-6). Die Siedlungsobjekte beinhalteten außer Keramik auch Spaltindustrie, Knochen, Streichlehm, und im Objekt Nr. 3 fand man auch zwei Textilgewichte (Abb. 4: 3-4). Im Grabinventar sind terrinenartige Gefäße (Abb. 6: 4-6), Fibeln, eine Schnalle, ein Kästchenbeschlag und Dolche vertreten. Das Gräberfeld der Przeworsk-Kultur wird durch die Fibeln des Spätlatènetypus - Kostrzewski Variante M - und durch Augustover volutenförmigen Beschlag eines Dolches bis in die Stufe A₃ datiert.

č. objektu /kontext	armory	misy	misy na nože	bikonické nádoby	jednoduché nádoby	dvojúchuté nádoby	čumkovitá nádoba	nabráčka	urbených jedinců	keramika		mezanice		Sj kámen		kosil závazí		jiné
										ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	
1/104	1	4	4		4				13	54	33	6	1					
2/105		3			3				6	48	16	3	3					
3/106	2	2	2	1					5	232	16	17	1	2	ker.hmota			
9/114									2	20	5	1	1					
10/115										8	3							
11/116										2	13							
12/117					1				1	1								
16/126	1	6			5	1		1	14	49	5	1	3					
20/127	2	1	1				1		5	7	1	1						
21/128			1						1	2	2	3						
celkem ks	6	16	6	1	13	1	1	1	47	423	94	9	30	2	2	2	2	

Tab. 2: Dolany „Za brankou“ 1997, inventář nálezů jordanovského sídliště.

Morel, J.- M.A.W. - Bosman, A.V.A.J. 1989: An early roman burial in Velsen I, BAR International Series 476, 167-191.
 Tejral, J. 1968: K otázce postavení Moravy v době kolem přelomu letopočtu, PA LIX/2, 488-514.
 Tejral, J. 1970: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů, ŠZ 18, 107-185.
 Tymonová, M. 1994: Soupis archeologických lokalit v okrese Olomouc, Olomouc.
 Völling T. 1994: Fibelformen der vorrömischen Eisen- und römischen Kaiserzeit, BRGK 75, 148-282.

Zusammenfassung

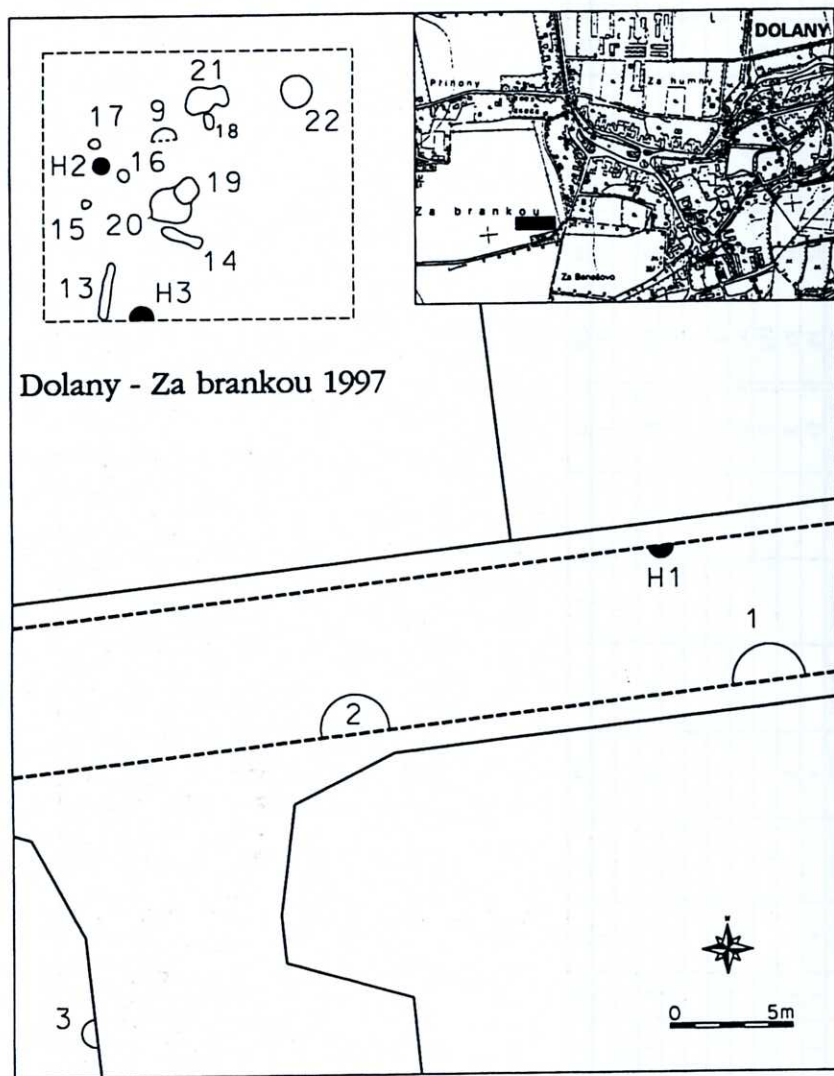
Neue Entdeckungen in Dolany (Bezirk Olomouc)
 Marek Kalábek

Im Jahre 1997 wurde eine archäologische Rettungsgrabung in der polykulturellen, bisher unbekanntem Lokalität „Za brankou“ in Dolany durchgeführt (Abb. 1). In den Versorgungsnetzgräben und auf einer kleineren freigelegten Fläche auf der Parzelle 643/17 wurden 36 Siedlungsobjekte untersucht, die der linearbandkeramischer Kultur (24, 25, 26) und der Jordansmühler Kultur (1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 21) angehören. Drei Brandgräber (G1-G3) gehören der in Mähren bisher sporadisch vertretenen Przeworsk-Kultur an. Der frühneolithische Fundkomplex ist in die II. und III. Stufe der Jordansmühler Kultur zu datieren (Abb. 3-6). Die Siedlungsobjekte beinhalteten außer Keramik auch Spaltindustrie, Knochen, Streichlehm, und im Objekt Nr. 3 fand man auch zwei Textilgewichte (Abb. 4: 3-4). Im Grabinventar sind terrinenartige Gefäße (Abb. 6: 4-6), Fibeln, eine Schnalle, ein Kästchenbeschlag und Dolche vertreten. Das Gräberfeld der Przeworsk-Kultur wird durch die Fibeln des Spätlatènetypus - Kostrzewski Variante M - und durch Augustover volutenförmigen Beschlag eines Dolches bis in die Stufe A₃ datiert.

č. objektu /kontext	armory	misy	misy na nože	bikonické nádoby	jednoduché nádoby	dvojúchuté nádoby	čumkovitá nádoba	nabráčka	urbených jedinců	keramika		mezanice		Sj kámen		kosil závazí		jiné
										ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	ks.	
1/104	1	4	4		4				13	54	33	6	1					
2/105		3			3				6	48	16	3	3					
3/106	2	2		1					5	232	16	17	1	2	ker.hmota			
9/114			2						2	20	5	1	1					
10/115										8	3							
11/116										2	13							
12/117					1				1	1								
16/126	1	6			5	1		1	14	49	5	1	3					
20/127	2	1					1		5	7	1	1						
21/128			1						1	2	2	3						
celkem ks	6	16	6	1	13	1	1	1	47	423	94	9	30	2	2	2		

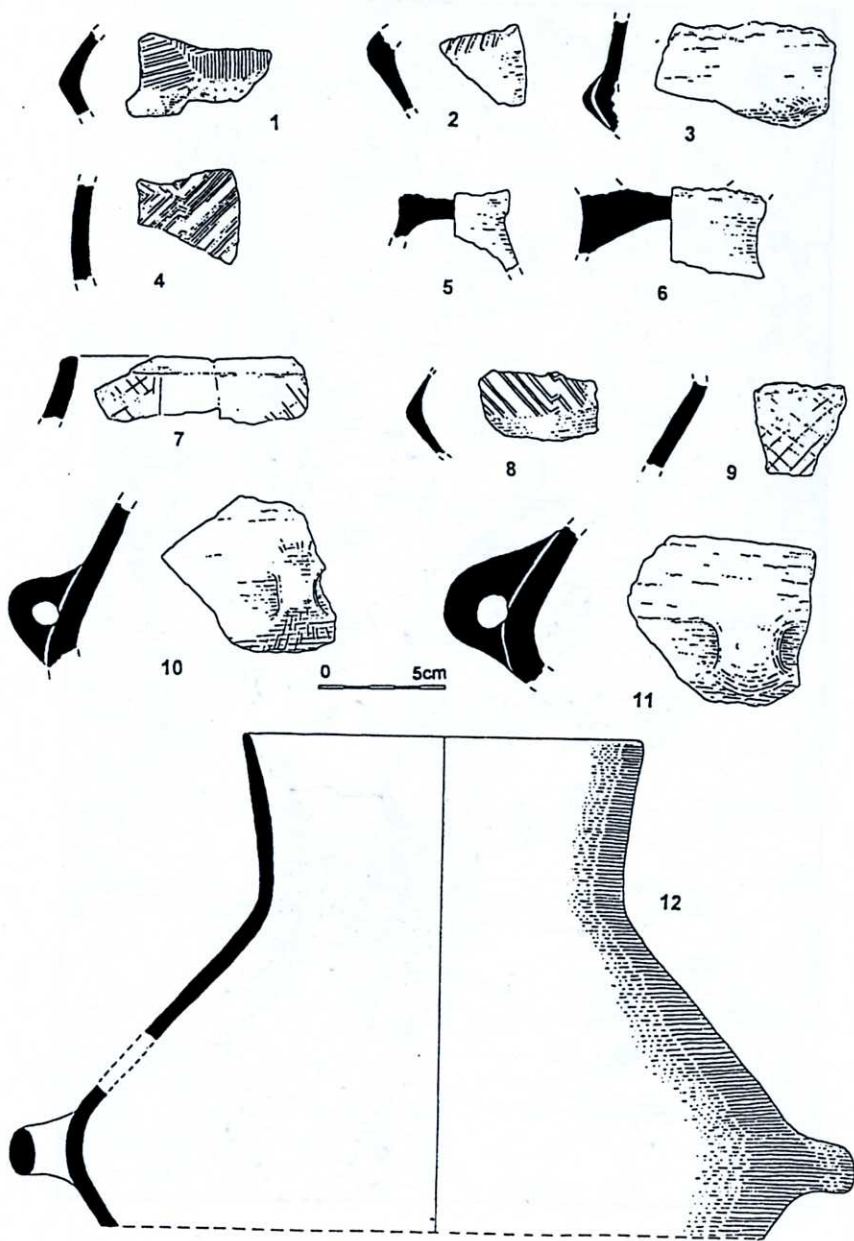
Tab. 2: Dolany „Za brankou“ 1997, inventář nálezů jordanovského sídliště.

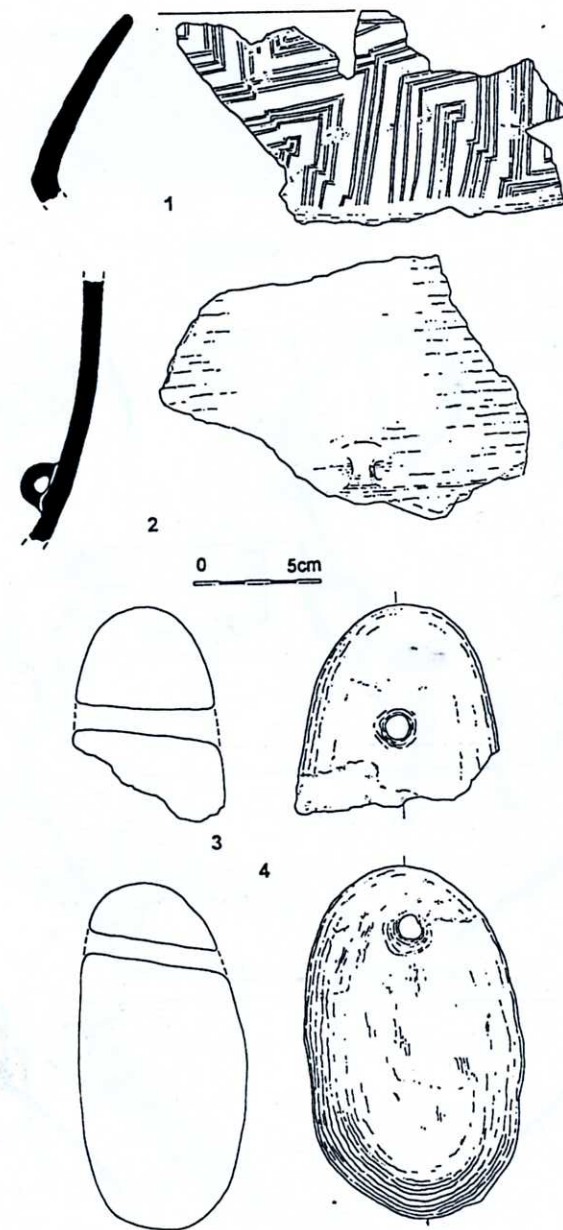
Obr. 1: Poloha lokality a rozložení objektů i hrobů na zkoumané ploše.

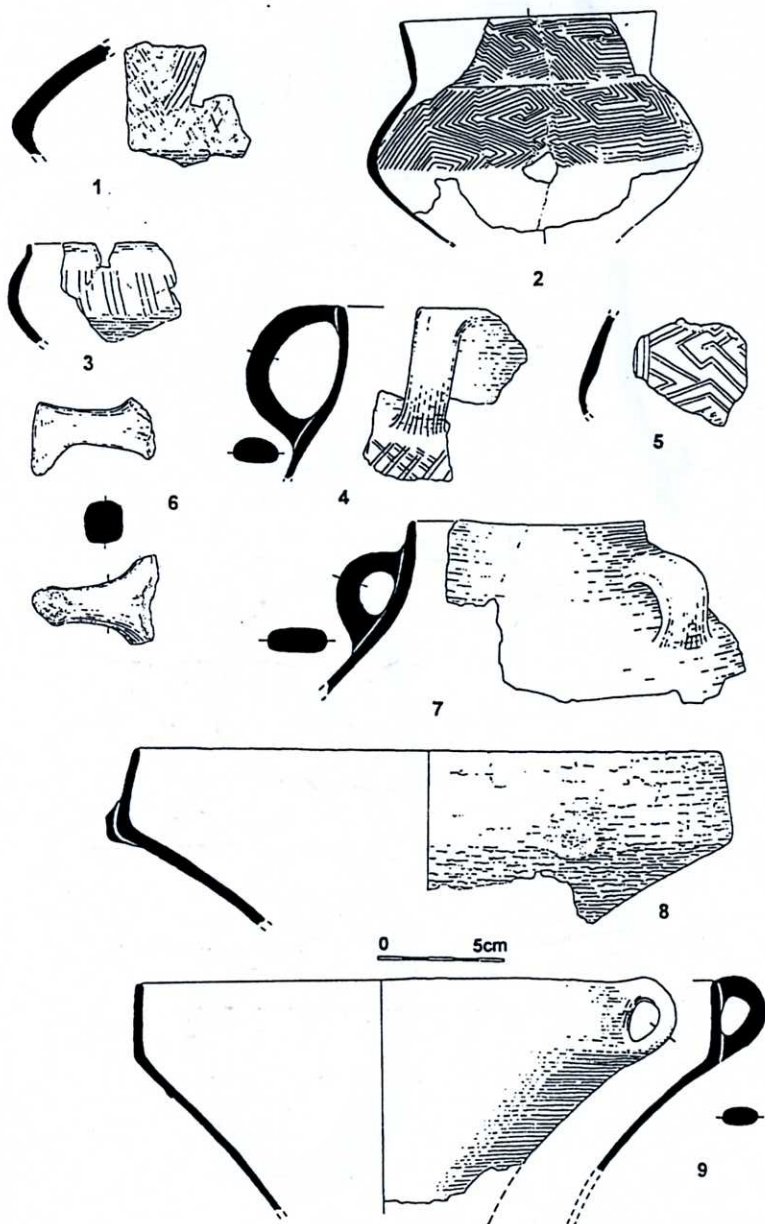
Obr. 2: Kultura Jordanovská v okr. Olomouc: 1-Blatec, 2-Dolany, 3-Hněvotín, 4-Lutín, 5-olomouc-Dóm, 6-Olomouc-Pekařská, 7-Rybníček, 8-Troubelice, 9-Uničov.

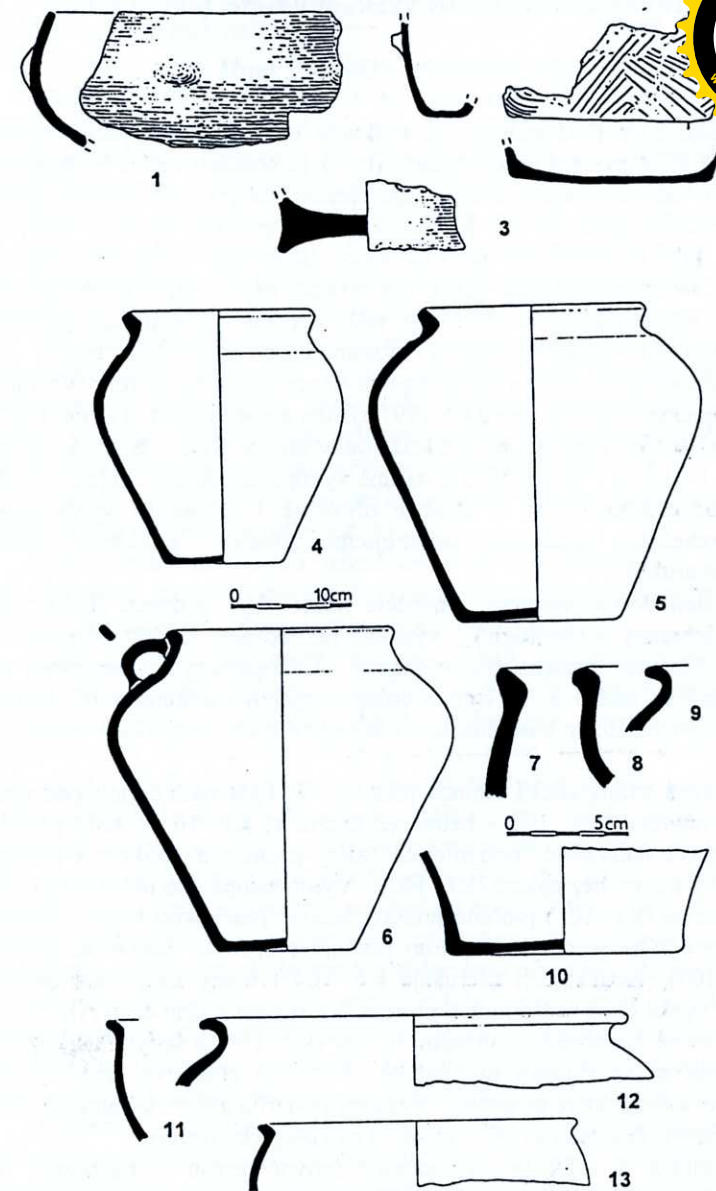
Obr. 3: Výběr keramického materiálu z objektů č. 1: 1-6, 2: 7-11, 3: 12.

Obr. 4: Výběr keramického materiálu z objektu č. 3.

Obr. 5: Výběr keramického materiálu z objektů č. 12: 1, 19: 2-9.

v měřítku 0-10cm jsou nakresleny nádoby č.4-6, 11 a 13

Obr. 6: Výběr keramického materiálu z objektů a žárových hrobů č. 20: 1-2, 21:3, H1 - 4, H2 - 5, H3 - 6-13.

Město Kelč (335 m.n.m.) se rozkládá na vyvýšeném jižním výběžku stejnojmenné silně zvlněné pahorkatiny (která je součástí celku Podbeskydské pahorkatiny), odvodňované v této oblasti řekou Juhyní, nad jejímž širokým údolím (severním směrem) se Kelč nachází. Přes svůj význam hlavně ve středověku, kdy se nacházela na křižovatce důležitých komunikací (později přeložených severním směrem), jak o tom svědčí např. známý obchodní depot zlomkového stříbra z přelomu 10./11. st. stála doposud spíše stranou pozornosti soustavnějšího archeologického zájmu i významnějších historických studií.

V souvislosti s realizací plošné plynofikace města Kelče (okr. Vsetín) byl při archeologickém dohledu dne 24.5.1997 zjištěn autory článku u domu č.p. 239 (asi 100 m jižně od náměstí, poblíž křižovatky silnice Kelč – Skalička s hlavní silnicí, obr. 1 : 1,2, 2 : 4) v profilu a na dně výkopu středověký objekt. Výkop pro plynovod o šířce 0,5 m a hloubce přibližně 1 m porušil výplň objektu z období vrcholného středověku obsahujícího zřetelné pozůstatky dřevěné stavební konstrukce.

Po dohodě s investorem - městem Kelčí - byl ve dnech 28.-29.5.1997 proveden záchranný archeologický výzkum realizovaný ÚAPP Olomouc ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově. Výkopová rýha orientovaná delší osou přibližně ve směru S - J byla v oblasti objektu rozšířena o 0,3 m (větší rozšíření nebylo vzhledem k okolnostem - inženýrské sítě, vozovka - možné, obr. 2 : 1,2).

Zjištěná stratigrafická situace (obr. 2 : 3) byla následující: pod úrovní současného povrchu (k.č. 100 - betonové dlaždice, k.č. 101 - šedý písek) se nacházela vrstva šedohnědé "podzolovité" hlíny promísené štěrkem a pískem o mocnosti 0,1 - 0,3 m, bez nálezů (k.č. 102). Výplň samotného objektu (k.č. 500) tvořila uloženina (k.č. 103) tvořená tmavou šedou prachovou hlínou, v severní části výkopové rýhy se dotýkala přímo podloží tvořeného žlutým až šedavým jílem (k.č. 107), vertikálně ji přerušuje k.č. 104 tvořený kamennou destrukcí v šedohnědé sytké hlíně se štěrkem a pískem. Ve střední a jižní části rýhy nasedá na vrstvy tvořené žlutohnědou jílovitou hlínou (k.č. 105) a šedým štěrkopískem (k.č. 106); obě až na výjimky bez nálezů. K.č. 103 obsahoval téměř všechny archeologické nálezy, které se během výzkumu podařilo získat: keramické střepy, železné předměty, železnou strusku, uhlíky a osteologický materiál.

V hloubce 1 - 1,2 m od současné úrovně terénu se nacházely dvě skupiny zbytků horizontálně uložených dřevěných trámů, orientovaných kolmo, příp. šikmo na osu výkopové rýhy, a zapuštěných přímo do podloží (k.č. 107). Ve východním profilu byly zachyceny zbytky vertikálně uloženého dřevěného kůlu souvisejícího patrně s konstrukcí objektu.

V kolekci získaného keramického materiálu (převážně z k.č. 103) jsou typologicky zastoupeny především hrnce, poklice, dále zásobnice, džbány apod.

Jde o redukčně vypálenou hrčinu, přičemž polovina získaných fragmentů byla vyrobena z hrubšího materiálu s příměsí grafitu a slídy (zásobnice, hrnce), zbytek je tvořen jemnější, ostřenou, tenkostěnnou keramikou šedé barvy s jemnými slídy, příp. menšího množství grafitu. Okraje jsou římsovitě zdobené horizontálními rýhami (obr. 3:1-4, 11, 19), dále ve tvaru okruží s vnějšími okraji či výzdobou převážně horizontálními rýhami, příp. okraje vodorovně vytažené. Jako výzdobný prvek se na výdutích nádob objevují zejména vlnice a horizontální linie a šroubovice, výjimečně i horizontální řada vpichů, příp. kombinace těchto prvků (obr. 3:10, obr. 5: 8, 10, 11). Dna nádob nesou převážně stopy podsýpky, značky nebyly zjištěny. Převážnou část tohoto souboru lze zařadit do období poslední třetiny 13. století až druhé poloviny 14. století.

Ze železných předmětů se podařilo získat několik zlomků stavebních kování, hřeby apod. (obr. 5:1), a dále přibližně 5 kg železné strusky. Dle laskavého sdělení prof. Ing. K. Stránského se pravděpodobně jedná o strusku kovářskou. Dále bylo získáno větší množství uhlíků, které pravděpodobně souvisí s předpokládanou výrobní činností, příp. se zánikem objektu.

Rozbor osteologického materiálu provedla Martina Zelinková z Ústavu Anthropos MZM v Brně (viz příloha č. 1).

Z pozůstatků dřevěných trámů bylo dáno k dispozici E. Opravilovi celkem 29 zlomků, z nichž 3 dokládaly použití dřeva jedle bělokoré (*Abies alba*), zbývajících 26 pocházelo z buku lesního (*Fagus sylvatica*).

Přestože záchranný archeologický výzkum umožnil vzhledem k dané situaci poznání jen malé části zkoumaného objektu, lze vyslovit několik závěrů o jeho funkci a existenci. Nalezené dřevěné trámy jsou pravděpodobně zbytky protilehlých stran základového věnce polozapuštěné srubové stavby s délkou jedné strany 4,4 m. Tato stavba byla s ohledem na nálezy strusky a uhlíků patrně výrobním objektem - kovářskou dílnou, ležící mimo vlastní středověké jádro Kelče (Nového města), což bylo u objektů tohoto určení z pochopitelných důvodů obvyklé. Vznik objektu můžeme položit asi do 70. - 80. let 13. století, tedy do doby krátce po předpokládaném založení města. Otázka jeho zániku není vzhledem k odstranění jeho svrchní části při novověkých úpravách zcela jasná, ale vzhledem k náleзовým okolnostem a získanému materiálu předpokládáme, že objekt zanikl na konci 14. století pravděpodobně v souvislosti s válkami mezi moravskými markrabaty (viz níže). Vyloučit ovšem samozřejmě nelze ani možnost zániku nešťastnou náhodou - požárem vzniklým v důsledku provozované výrobní činnosti (kovárna?), což by nebylo u objektů tohoto druhu nic neobvyklého.

Výsledky prozatím nelze pro absenci jiných dokumentovaných archeologických výzkumů v Kelči srovnat či dát do jiných souvislostí. Z Kelče sice pochází poměrně velký soubor archeologických nálezů (především keramiky) získaných ve 30.- 40. letech, které jsou dnes uloženy ve sbírkách OVM Vsetín, odpovídající dokumentace náleзовých situací ale chybí (srov. Očenášek 1948).

Historický vývoj města Kelče byl poměrně složitý, jak ukázal ve své studii V. Rolinc (Rolinc, 1987). Území Kelče je tradičně děleno na dvě katastrální území - tzv. Nové město Kelč (Z část dnešního města s náměstím,

renesančním zámekem a kostelem sv. Kateřiny) a tzv. Staré město Kelč (V a JV část s kostelem sv. Petra a Pavla). S územím města dále souvisí další dva sídelní útvary - ves Sazany a ves Posvátno.

Ves Sazany se poprvé připomíná v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka z roku 1141 (CDB II, č. 115, 116-123; k dataci nejnověji Bistřický 1998). Dozvídáme se, že biskup Jan II. koupil od (olomouckého) knížete Oty II. několik vesnic, mimo jiné Sazany, Těšice, Zámrsky, Němetice a Milotice. Tyto vsi (spolu s Choryní a Kladerubami jmenovanými v jiné části listiny) vytvářely koncentrovanou skupinu a staly se jádrem pro vznik pozdějšího biskupského kelečského panství.

Pomineme-li falzum ze 14. století hlásící se k roku 1201, poprvé se Kelč uvádí v roce 1247 v listině papeže Innocence IV., který schválil obsazení biskupských kostelů v Kelči, Mohelnici, Pustiměři a Zatčanech. V případě Kelče je uveden kostel sv. Petra (CDB IV/1, č. 109, 203; č. 110, 204; Hrabová 1964, 37). Tento farní kostel leží v nejstarší sídelní části Kelče - dnešním tzv. Starém městě - s dlouhou návsi respektující jednotlivé tradiční komunikační směry. Kelečská fara byla nadána poměrně rozsáhlými majetky, na kterých se zřejmě již ve 2. pol. 13. století vytvořila obec farářových poddaných poprvé zmiňovaná k roku 1429. Usedlosti této obce, později označované pod názvem Posvátno, ležely rozptýleně v areálu dnešního Starého i Nového města (Rolinc 1987, 78-80; Snopek 1912, 400-401).

Poněkud problematická je otázka vzniku dnešního tzv. Nového města - sídelního útvaru s protáhlým náměstím, vzniklého vrcholně středověkou kolonizací na vyvýšené poloze SZ od tzv. Starého města. Existují v podstatě dvě varianty vzniku tzv. Nového města, z nichž první předpokládá založení až po polovině 14. století a druhá klade vznik města již do 2. poloviny 13. století.

Jako město se Kelč poprvé výslovně uvádí v listině biskupa Bruna z roku 1270 pro Kateřinu, vdovu po leníku Albertu Stange, která obdržela lénem mj. dva mlýny a osm dvorů u Kelče („circa civitatem Kelcz“) (CDB V/2, č. 609, 209 - 210). Další zmínky z této doby mluví bez bližšího označení jen o Kelči (např. 1267 - „in Ghelz“ - CDB V/2, č. 526, 80; 1269 - „in Kelch“ - CDB V/2, č. 596, 188 - 189). Nově založené město vzniklo na prostoru vsi Sazan s tím, že část bývalých Sazan zůstala zachována v Z části města a vytvořila tak jeho okrajovou část či předměstí (Rolinc 1987, 78). V roce 1391 se uvádí jako ulice před Kelčí („platea dicta Sazan ante Gelcz“ - Lechner I, 15).

Můžeme tedy předpokládat, že město Kelč, tj. dnešní tzv. Nové město, založil pravděpodobně v 60. letech 13. století biskup Bruno jako tržní centrum panství, tzv. Staré město se postupně stalo jeho předměstím (srov. Rolinc 1987, 80 - 82). Tento územní celek pak doplňovalo několik dvorů, které ležely v blízkosti a které byly v držení jednotlivých biskupových lenků. Význam biskupských majetkových držav v této oblasti podtrhuje i vybudování biskupského hradu Šaumburku (k.ú. Podhradní Lhota) po roce 1272 (srov. CDB V/2, č. 662, 293 - 294; Kohoutek 1995, 97 - 98). Problematická je otázka existence biskupského hradu (či obdobného sídla) v Kelči v předhusitském

období. Tvrz zde byla prokazatelně postavena až ve 2. pol. 15. století (srov. Eliáš 1979, 76 - 80; Spurný a kol. 1983, 120 - 122), přesto lze předpokládat, že byla již předchůdce, snad v podobě opevněného dvorce.

V roce 1389 obdržela Kelč od biskupa Mikuláše z Riesenburka listinu, která odúmrťe s podmínkou, že se opevní hradbami, věžemi, bránami a příkopem (CDM XI, č. 583, 505 - 506), zda se tak stalo a v jaké míře, zůstává zatím nejasné. Stejně privilegium související s domácími válkami mezi markrabími Joštem a Prokopem obdržela i další biskupská města - Osoblaha, Budišov, Brušperk, Ostrava, Svitavy a Mohelnice (CDM XI, č. 577 - 582, 490 - 505). Samotná Kelč byla na konci 14. a v první třetině 15. století několikrát dotčena válečnými událostmi, jak o tom svědčí tzv. protokol o kelečské faře (Snopek 1912, 397).

PRAMENY A LITERATURA:

CDB: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tom. I - V. Ed. G. Friedrich, Z. Kristen, J. Šebánek, S. Dušková, V. Vašků. Praeae 1904 - 1993.
 CDM: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Tom. IV - XV. Ed. A. Boczek, J. Chytil, P. Chlumecky, V. Brandl, B. Bretholz. Olomucii - Brunae 1845 - 1903.
 Bistřický, J., 1998: Zdíkovy listiny. Český časopis historický, roč. 96, č. 2, s. 292 - 305.
 Eliáš, J.O., 1979: Stavební vývoj renesančního zámku v Kelči z hlediska pramenů. In: Sborník památkové péče v Severomoravském kraji 4, s. 76 - 104.
 Hrabová, L., 1964: Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství ve druhé polovině 13. století. Praha.
 Kohoutek, J., 1995: Hradý jihovýchodní Moravy. Zlín.
 Lechner, 1902: Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmützt. Hrsg. v. K. Lechner. Brunn.
 Očenášek, J., 1948: Historie starobylého města Kelče. Kelč.
 Rolinc, V., 1987: Příspěvky k historické topografii města Kelče. In: Valaško včera a dnes. Ročenka Okresního archivu Vsetín 1986. Vsetín.
 Snopek, F., 1912: Fara kelečká roku 1429. Časopis Matice moravské, roč. 36, s. 391 - 402.
 Spurný, F. a kol., 1983: Hradý, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl - Severní Morava. Praha.

Příloha 1

Rozbor osteologického materiálu z lokality Kelč (okr. Vsetín)

Martina Zelinková, Anthropos, Brno

V poskytnutém osteologickém materiálu z Kelče, pocházejícím z objektu datovaného do období vrcholného středověku (k.č. 103) byly zjištěny pozůstatky tura domácího (*Bos primigenius taurus*), prasete domácího (*Sus scrofa*)

domestica), koně domácího (*Equus ferus caballus*), kozy domácí (*Capra aegragrus hircus*), ovce domácí (*Ovis ammon aries*) a husy (*Anser sp.*).

Nejvíce nálezů patří praseti domácímu. Tyto nálezy pocházejí minimálně ze dvou jedinců, z nichž jeden byl ve věku 1 – 1,5 roku a druhý byl starší. Všechny tři určené pažní kosti druhu *Sus scrofa domestica* byly olámaný, na jedné z nich je patrný také ohlaz. Na jedné kosti vřetení je také patrné částečné zabrušování olámaného okraje.

Osteologický materiál náležící turu domácímu (*Bos primigenius taurus*) pochází minimálně z jednoho jedince. Jedná se o 8 nálezů, vesměs odlámaných a osekáných fragmentů kostí. Na jednom fragmentu metacarpu je patrný ohlaz sečné plochy.

U koně domácího (*Equus ferus caballus*) tvoří nalezený materiál převážně zuby, které náležejí minimálně jednomu jedinci, podle abraze zubů asi 4.- 5 let starému. U ovce domácí (*Ovis ammon aries*) i u kozy domácí (*Capra aegragrus hircus*) se vyskytl fragment rohu, u kozy navíc ještě fragment nosní kosti. Několik nálezů nebylo možno určit jednoznačně, proto jsem vyčlenila skupinu *Capra/Ovis*. Domácí ptactvo je zastoupeno pouze jediným nálezem humeru husy (*Anser sp.*).

Kelč	<i>Bos</i>	<i>Sus</i>	<i>Equus</i>	<i>Ovis</i>	<i>Capra</i>	<i>Capra</i>	<i>Anser</i>	
13. – 14. st.	<i>taurus</i>	<i>domest.</i>	<i>cabal.</i>	<i>aries</i>	<i>hircus</i>	<i>Ovis</i>	sp.	Celkem
Cornus				1	1			2
Cranium					1			1
Os incisivi		1						1
Mandibula	1							1
Dentes	1	2	4					7
Scapula			1					1
Humerus	1	3					1	5
Radius		2				2		4
Metacarpus	2							2
Femur	1							1
Tibia	1					3		4
Metatarsus	1							2
CELKEM	8 (1)	9 (2)	5 (1)	1 (1)	2 (1)	5	1 (1)	31

Archäologische Rettungsgrabung in Kelč (Bezirk Vse Aleš Drechsler-Dalibor Janiš

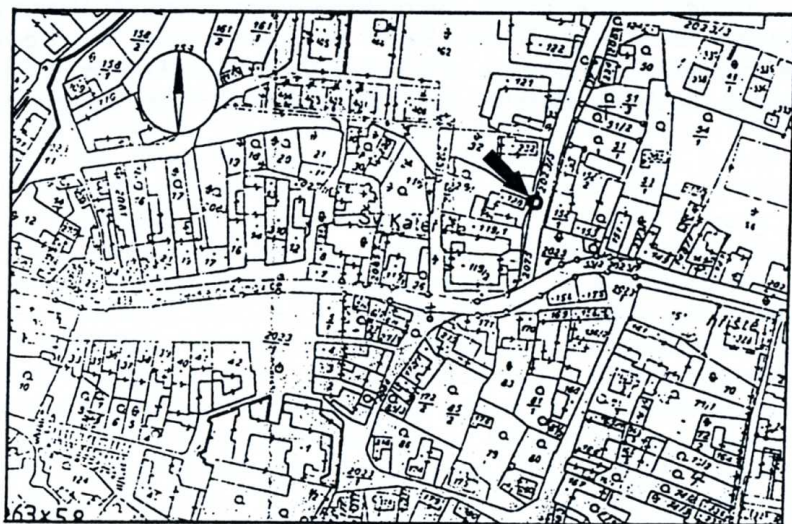
Im Zuge von Baumaßnahmen zur Errichtung einer neuen Gasrohrleitung in der Stadt Kelč im Mai 1997 wurde während baubegleitender Beobachtungen ein Herstellungsobjekt aus dem Hochmittelalter erfaßt, das von den Archäologen des Instituts für archäologische Denkmalpflege in Olomouc und des Komenský-Museums in Pferov nachfolgend teilweise untersucht werden konnte. Wahrscheinlich handelte es sich um einen teilweise eingetieften Blockbau, aufgefundenene Holzbalken stellen dann offensichtlich Reste von gegenüberliegenden Seiten seiner Grundbalken. Gesamtes archäologisches Fundmaterial, das aus diesem Objekt (Kontext-Nr. 500) gewonnen wurde, stammte aus dem Kontext-Nr.103 (eigentliche Verfüllung des Objektes). Es war vor allem Keramik, die auf die Dauer seiner Existenz von dem letzten Viertel des 13. Jahrhunderts bis in die zweite Hälfte des 14. Jahrhunderts zeigt, weiter auch 5 kg Eisenschlacke (evident Schmiedeschlacke), eine Menge Kohlenstücke, Baubeschlagreste und osteologisches Material (Haustierknochen).

Unserer Ansicht nach handelte es sich wahrscheinlich um eine Schmiedewerkstatt, die außerhalb der Stadtmauer des sog. Neustadt von Kelč tätig war (Stadtgründung wahrscheinlich bereits durch den Bischof von Olomouc Bruno von Schaumburg in den 60er Jahren des 13. Jahrhunderts). Ihr Untergang ist entweder durch unglücklichen Zufall im Zusammenhang mit eigener Erzeugungstätigkeit zu erklären, oder man kann ihn mit den Kriegereignissen vom Ende des 14. Jahrhunderts verbinden (Kriege der mährischen Markgrafen).

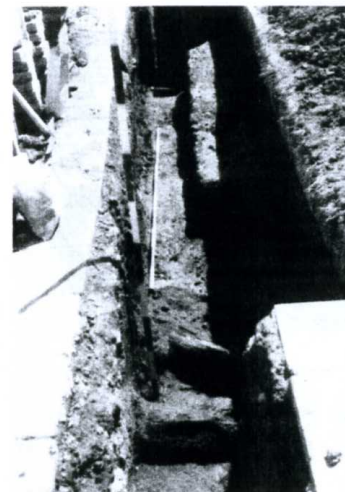

1

2

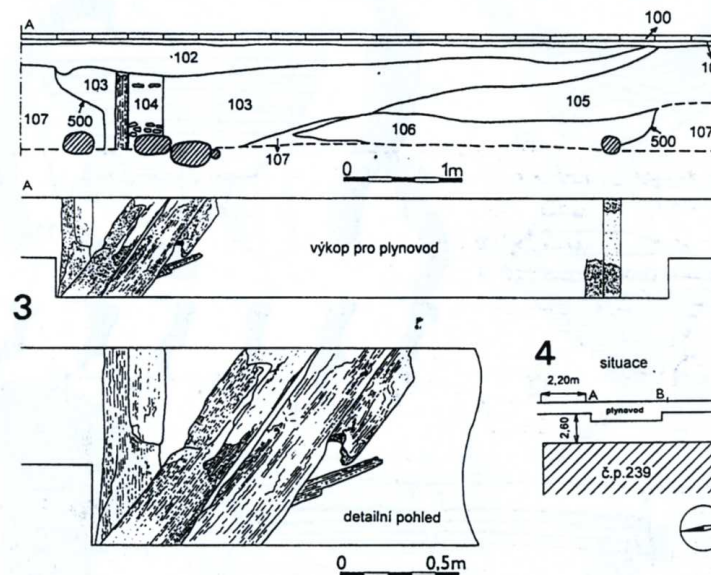
Obr. 1: Kelč (okr. Vsetín). 1 - výřez z mapy 1 : 10 000. 2 - výřez z katastrální mapy 1 : 2 880, situace v jádru tzv. Nového města Kelče. Poloha výzkumu naznačena šipkou a kroužkem.

1

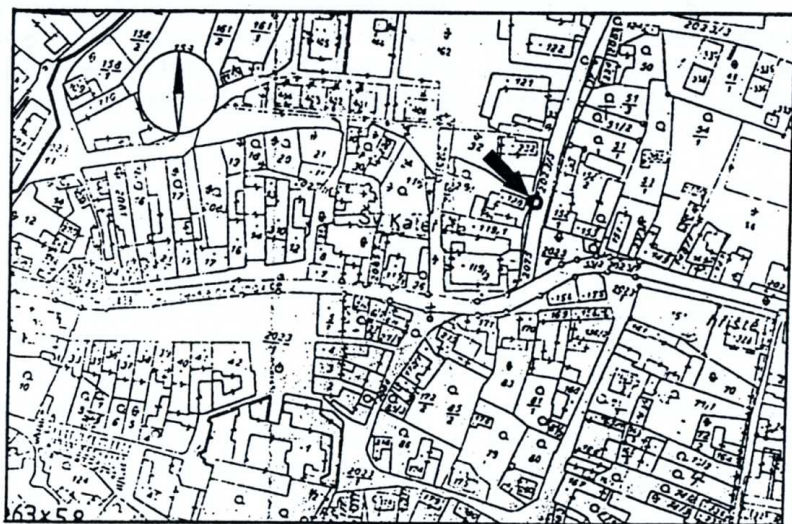
2

Obr. 2: Kelč. 1 - pohled do rozšířeného výkopu od severu, patrné jsou zbytky dřevěné konstrukce srubového objektu. 2 - pohled od západu na profil objektu. 3 - stratigrafie ve východním profilu plynovodní rýhy, půdorys situace s patrnými pozůstatky dřevěné konstrukce. 4 - poloha a zaměření rozšířené rýhy. Foto A. Drechsler, kresby M. Bém, J. Kohlová.

1

2

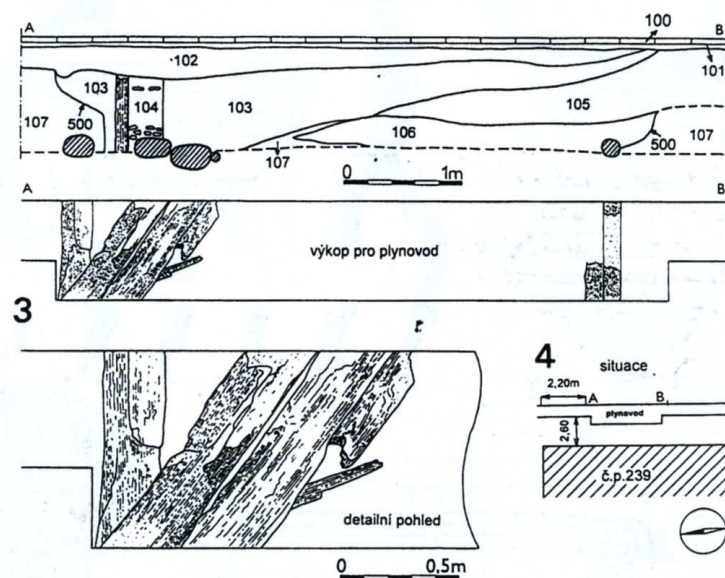
Obr. 1: Kelč (okr. Vsetín). 1 - výřez z mapy 1 : 10 000. 2 - výřez z katastrální mapy 1 : 2 880, situace v jádru tzv. Nového města Kelče. Poloha výzkumu naznačena šipkou a kroužkem.

1

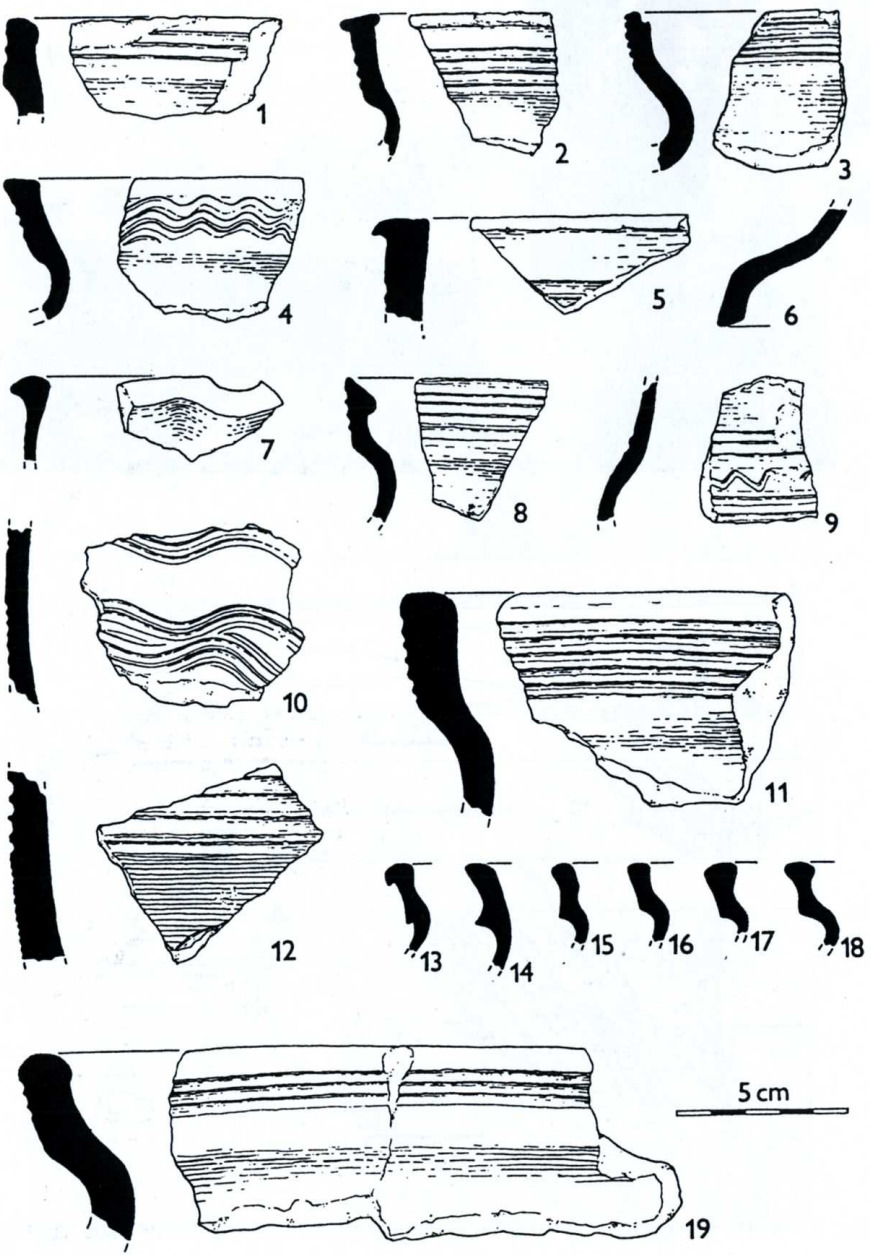
2

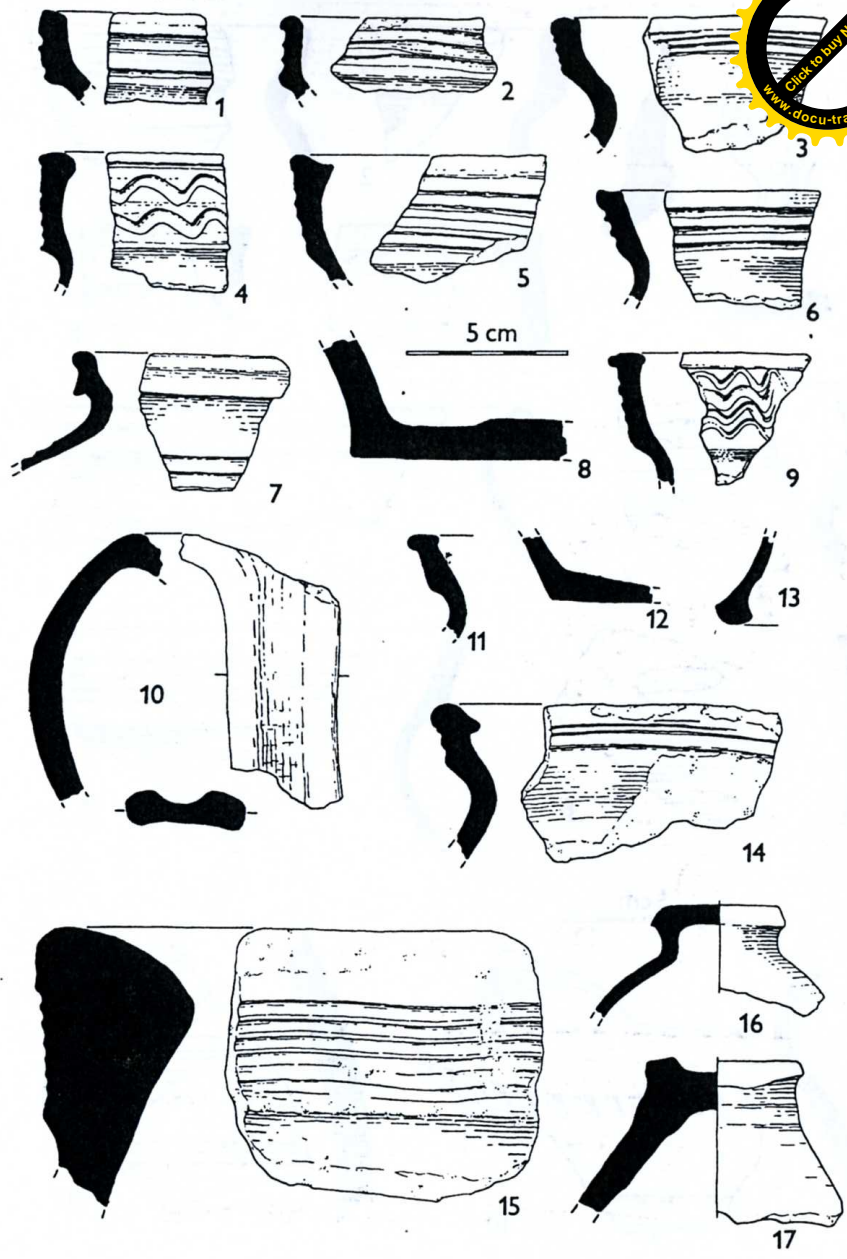
3

4

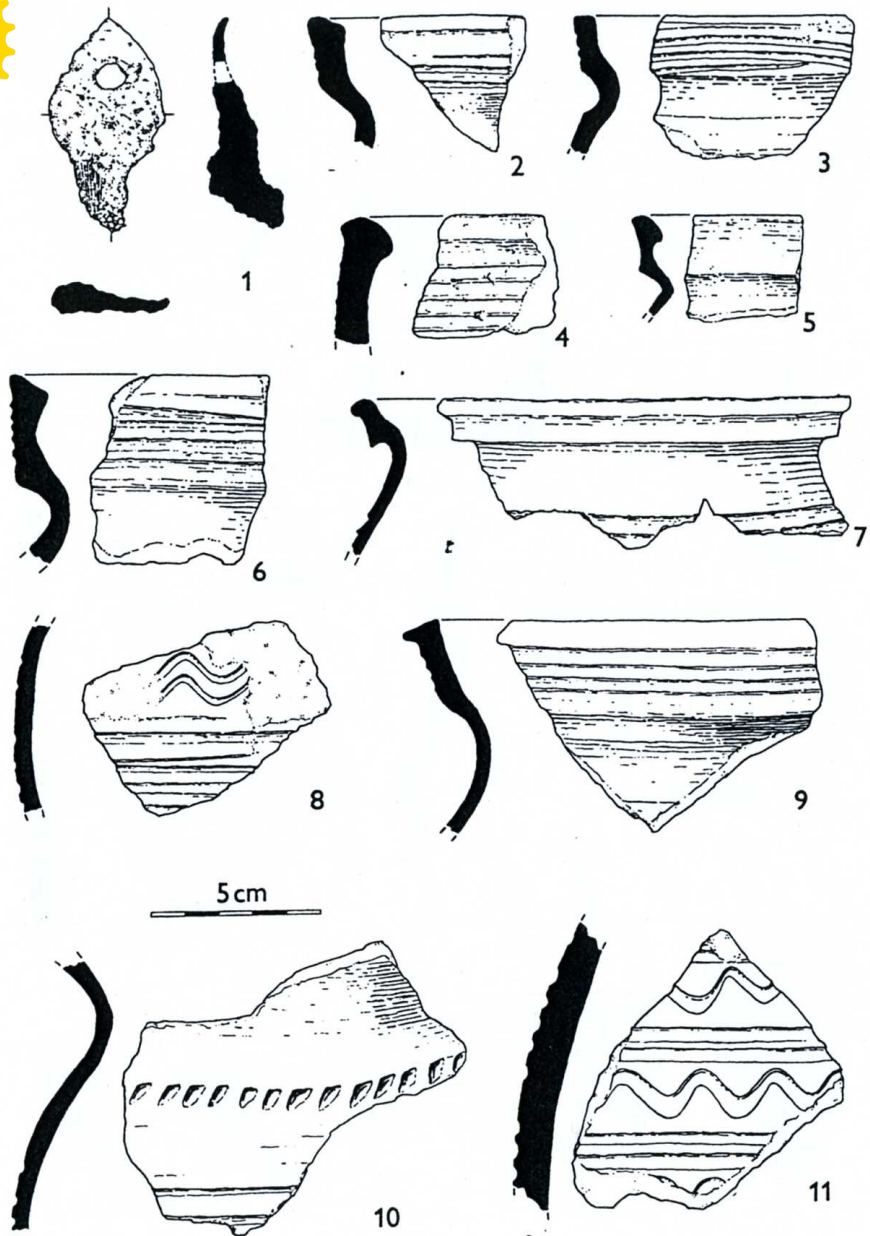
Obr. 2: Kelč. 1 - pohled do rozšířeného výkopu od severu, patrné jsou zbytky dřevěné konstrukce srubového objektu. 2 - pohled od západu na profil objektu. 3 - stratigrafie ve východním profilu plynovodní rýhy, původní situace s patrnými pozůstatky dřevěné konstrukce. 4 - poloha a zaměření rozšířené rýhy. Foto A. Drechsler, kresby M. Bém, J. Kohlová.

Obr. 3: Kelč. Kontext č. 103. Keramika 13. - 14. st. (kresba J. Kohlová).

Obr. 4: Kelč. Kontext č. 103. Keramika 13. - 14. st. (kresba J. Kohlová).

Obr. 5: Kelč. Kontext č. 103. Keramika 13. - 14. st. (kresba J. Kohlová).